

LA IMPLANTACIÓ DELS MITJANS PER A FER EFECTIVES LES MESURES DE REFORMA QUE PREVEU LA LLEI ORGÀNICA 5/2000

INFORME ESPECIAL PER A LES CORTS VALENCIANES

SÍNDIC DE GREUGES
DE
LA COMUNITAT VALENCIANA

ÍNDIX

1.	PRESENTACIÓ	3
2.	PANORAMA LEGISLATIU	7
2.1.	Antecedents legislatius i sistema de responsabilitat penal del menor en el Codi penal de 1995 i la LO 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.....	7
2.2.	Bases de la responsabilitat del menor.....	17
2.2.1.	L'edat mateixa del subjecte actiu.....	17
2.2.2.	La comissió d'una conducta que es trobe tipificada com a delictes o falta en el Codi penal o en les lleis penals especials.....	20
2.2.3.	La no-concurrencia de «causes d'exempció o d'extinció de la responsabilitat penal».....	21
2.3.	El sistema de conseqüències jurídiques del delictes en la LRPM: tipus de mesures i sistemes d'elecció.....	22
2.3.1.	Mesures aplicables.....	22
2.3.1.1.	Mesures privatives de llibertat.....	23
2.3.1.2.	Mesures privatives d'altres drets.....	26
2.3.1.3.	Mesures restrictives de drets.....	27
2.3.1.4.	Prestació de serveis socioeducatius.....	30
2.3.1.5.	Amonestació.....	31
2.3.2.	Tipus de compliment de les mesures d'internament.....	31
2.3.3.	Sistemes d'elecció de la mesura.....	32
2.4.	Dret processal de menors.....	36
2.5.	Execució de les mesures.....	38
2.5.1.	Disposicions generals.....	38
2.5.2.	Regles generals per a executar les mesures.....	40
2.5.3.	Regles especials per a executar les mesures privatives de llibertat.....	44
3.	ESTADÍSTICA POLICÍACA	50
4.	L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA: MITJANS PERSONALS I MATERIALS	55
4.1.	Castelló.....	56
4.2.	València.....	60
4.3.	Alacant.....	64
5.	ELS CENTRES D'INTERNAMENT	68
5.1.	Normativa.....	70
5.2.	Finalitat.....	74
5.2.1.	Aspectes relatius a la custòdia.....	74
5.2.2.	Intervenció educativa.....	76
5.3.	Mesures d'internament notificades i en execució durant els últims anys..	80

5.4.	Descripció dels diferents centres.....	82
	Pi Gros.....	82
	Colònia San Vicente Ferrer.....	88
	Mariano Ribera	94
	Pí i Margall.....	98
	Els Reiets.....	105
	La Villa.....	111
	La Zarza.....	116
	La Quintanilla.....	119
6.	PROGRAMA DE MEDI OBERT DE MESURES JUDICIALS.....	127
	6.1. Introducció.....	127
	6.2. Mitjans econòmics: evolució de l'import de les subvencions.....	130
	6.3. Mitjans personals:evolució.....	132
	6.4. Evolució a les diferents províncies.....	133
	Castelló.....	133
	València.....	139
	Alacant.....	148
	6.5. Menors sotmesos al sistema de protecció.....	156
7.	CONCLUSIONS.....	159
8.	RECOMANACIONS.....	169
9.	REFERÈNCIES	
	BIBLIOGRÀFIQUES	175

PRESENTACIÓ

Els Estats part reconeixen el dret de tots els infants dels quals s'al·legue que han infringit les lleis penals o als qual s'acuse o declare culpables d'haver infringit eixes lleis a ser tractats d'acord amb el foment del seu sentit de la dignitat i del valor, que enfortisca el respecte de l'infant pels drets humans i per les llibertats fonamentals de terceres persones, i de manera que es tinga en compte l'edat de l'infant i la importància de promoure la seua reintegració i que l'infant assumisca una funció constructiva en la societat.

No hi ha cap presentació millor que estes paraules que conté l'article 40.1 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Infant per a definir l'objectiu i l'abast d'este informe.

La necessitat d'investigar la implantació de mitjans per l'Administració de la Comunitat Valenciana a fi de fer efectives les mesures de reforma que preveu la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, text que regula la responsabilitat penal dels menors i que va entrar en vigor un any després de ser publicat, rau en la mateixa missió del Síndic de Greuges com a Alt Comissionat de les Corts Valencianes, que estes designen per a defensar els drets i les llibertats recollits en els títols I de la Constitució i en l'Estatut d'Autonomia, i en les facultats de supervisió de l'actuació de l'Administració pública de la Comunitat Valenciana que li conferix la seua Llei reguladora 11/1988, de 26 de desembre.

La Llei orgànica 5/2000 va satisfer una doble previsió legal que recollia el Codi penal de 1995 (article 19), el qual preveia una norma específica per a tractar la responsabilitat penal dels menors d'edat, i la Constitució de 1978 (article 12), que fixava la majoria d'edat als divuit anys. Igualment, esta Llei orgànica ens alineava amb la doctrina científica dominant a les acaballes del segle XX i amb les directius i els principis que deriven dels convenis internacionals que ha subscrit el nostre país (Regles mínimes de les Nacions Unides o «Regles de Beijing», de 1985, les Recomanacions del Consell d'Europa sobre justícia de menors, de 1987, i sobretot, la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant, 1989).

L'esmentada Llei orgànica estableix un procés específic creat per atendre la responsabilitat dels menors quan estos realitzen comportaments qualificats legalment com a delictes o faltes, i distribuïx les competències entre l'Estat i les comunitats autònomes, la qual cosa implica una manera diferent d'ocupar-se de la delinqüència juvenil. És en l'àmbit de les competències que la Llei atribuïx a les esmentades comunitats autònomes per tal d'executar les mesures judicials on es troba la justificació d'este estudi, llevat dels particulars que afecten l'àmbit de l'Administració de Justícia, ja que esta és competència exclusiva de l'Estat per imperatiu de l'article 13 de la Llei 11/1988.

Efectivament, l'article 45 de la Llei orgànica 5/2000 estableix que «l'execució de les mesures que adopten els jutges de menors en les seues sentències fermes és competència de les comunitats autònomes i de les ciutats de Ceuta i de Melilla». El mateix precepte preveu la distribució de competències entre les comunitats autònomes, de manera que, en principi, l'execució correspon a la comunitat autònoma on es troba l'òrgan jurisdiccional sentenciador. En el cas que el menor estiga domiciliat en una comunitat autònoma diferent de la que en principi seria competent, es permet que les diverses comunitats autònomes establisquen convenis per a executar estes mesures, és a dir, que la mesura es pot executar a la comunitat enquè el menor té el domicili. També es permet a les comunitats autònomes subscriure convenis de col·laboració amb altres entitats públiques o privades sense ànim de lucre per tal d'executar estes mesures, sempre sota la seua supervisió directa.

Lògicament, la competència de les comunitats autònomes no s'estén a l'execució de la totalitat del ventall de mesures que regula l'article 7 de la Llei 7/2000, ja que les mesures d'amonestació, privació de permisos i inhabilitació absoluta fan innecessària la seua participació per la seua mateixa naturalesa.

En elaborar este treball hem dut a terme les intervencions següents:

- Visita de les instal·lacions, d'acord amb l'article 19 de la Llei 11/1988.
- Entrevista amb els equips de treball.
- Entrevistes separades amb els menors/joves internats en els centres, sempre una vegada sol·licitat el seu consentiment.
- Recepció de documents com ara la descripció dels reglaments de règim interior, memòries anuals, projectes educatius...
- Sol·licitud d'informes a l'Administració, principalment a la Conselleria de Benestar Social i, més concretament, a la Direcció General de Família, Menor i Adopcions.

- Entrevistes amb els responsables dels jutjats de menors, fiscalies i, en general, representants de l'Administració de Justícia per a l'anàlisi dels aspectes que són competència de la nostra comunitat autònoma.

L'anàlisi s'ha centrat en una descripció del panorama normatiu actual, l'estadística policíaca referent a la delinqüència juvenil, l'anàlisi dels mitjans materials i personals de l'Administració de Justícia competència de la Generalitat i de l'estat actual d'estos mitjans en els àmbits tancat i obert. L'informe acaba amb unes quantes conclusions i recomanacions.

Este informe ha tingut en compte en tot moment els principis inspiradors de la Llei orgànica 5/2000, que no són uns altres que la naturalesa sancionadora i educativa de les sancions i de les mesures, de manera que es descarten altres finalitats pròpies del dret penal d'adults, com ara la proporcionalitat entre el fet i la sanció o l'intimidació dels destinataris de la norma, i l'interès superior del menor com a element determinant del procediment, que ha de ser valorat amb criteris tècnics i no formalistes per equips de professionals especialitzats en l'àmbit de les ciències no jurídiques.

En conseqüència, es pretén aportar a les administracions competents en esta matèria i a la societat en general la situació que el Síndic ha detectat després de tres anys de vigència de la Llei orgànica 5/2000, i així poder adoptar les reformes i les actuacions que es consideren necessàries per a donar una resposta millor a fi de solucionar este problema, i fer plenament compatible el respecte als drets fonamentals dels menors amb la finalitat educativa de la Llei i el rescabament pleen els drets dels perjudicats per l'acció delictuosa.

Este estudi ha estat elaborat per l'adjunt segon d'esta institució, el Sr. Carlos Morenilla Jiménez.

Bernardo del Rosal Blasco

Síndic de Greuges de la Comunitat Valenciana

2. Panorama legislatiu

2.1. Antecedents legislatius i sistema de responsabilitat penal del menor en el Codi penal de 1995 i la LO 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

El cos normatiu del dret penal està integrat per l'article 19 del Codi penal de 1995 i la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat dels menors. Així mateix, i amb caràcter complementari, recentment s'ha aprovat el Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, que aprova el Reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors (BOE de 30 d'agost de 2004), que no entrarà en vigor, emperò, fins que no hagen transcorregut sis mesos des de la seua publicació en el *Butlletí Oficial de l'Estat* (disposició final única).

D'acord amb l'article 19 del nostre text punitiu, autèntic eix vertebrador de tot el sistema d'intervenció, «*els menors de divuit anys no són responsables criminalment segons este Codi.*»

»Quan un menor de l'esmentada edat comet un delict pot ser responsable d'acord amb el que disposa la llei que regula la responsabilitat penal del menor.»

A través d'esta previsió normativa, el nostre sistema de dret penal va abandonar el 1995 el que des del 1928 havia estat el principi rector del model polític criminal d'intervenció davant la delinqüència comesa pels menors d'edat, i va substituir el criteri vigent anteriorment de la *irresponsabilitat penal, total o parcial*, de les persones menors de divuit anys, pel de la seua plena *responsabilitat penal* pels fets delictuosos que hagen comés.

En efecte, en relació amb este tipus de delinqüència, el Text refós del Codi penal de 1973 establia un sistema d'intervenció basat en la diferenciació de dos grups de menors, segons estos tingueren més o menys de setze anys.

Pel que fa al primer grup de subjectes, l'apartat segon de l'article 8 de l'esmentat text legal establia que *«el menor de setze anys»* està exempt de responsabilitat penal, però a continuació afegia que *«quan el menor que no ha complit esta edat executa un fet penat per la llei, ha de ser confiat als tribunals tutelars de menors»*.

D'altra banda, i en relació amb les persones que en el moment de cometre la infracció penal eren majors de setze anys, però menors de divuit, l'apartat tercer de l'article 9 preveia unacircumstància d'atenuació de la responsabilitat penal, l'efecte de la qual preveia l'article 65 del Codi penal de 1973, en virtut del qual s'havia d'aplicar a este subjecte *«la pena inferior en un o dos graus a aquella que assenyala la llei, i, atenent a les circumstàncies del menor i del fet, el tribunal pot substituir la pena imposada per internament en una institució especial de reforma durant un temps indeterminat, fins que s'aconseguisca la correcció del culpable.»*

Per tant, gràcies al joc combinat d'estes tres clàusules normatives, el legislador establia respecte de l'autor d'un fet delictuós menor d'edat una presumpció *iuris et de iure* de la irresponsabilitat penal, plena o atenuada, basada únicament i

exclusivament en la mera dada biològica de l'edat que el subjecte tenia en el moment de cometre el fet tipificat com a delictes o falta en el Codi penal.

D'esta manera, davant del menor de setze anys, la principal conseqüència que generava el sistema d'irresponsabilitat exposat era la seua remissió als tribunals tutelars de menors, que regulava el Reial decret d'11 de juny de 1948.

El text de 1948, clarament inspirat en els principis de l'escola positiva, concedia al menor la consideració de persona necessitada d'ajuda i de tractament, que per això quedava sotmés a una intervenció de caràcter tutelar, pretesament educativa.

No obstant això, la consecució d'estos objectius tutelars es va posar en pràctica a través de la instauració d'un procés que, basant-se fonamentalment en la manca de responsabilitat penal i, en conseqüència, en la seua naturalesa no punitiva, va atribuir amplis poders al jutge de menors, sense que hi haguera pràcticament cap tipus de control de les seues actuacions, atés que totes les decisions que este adoptava es dirigien directament a ajudar el menor.

Com a conseqüència d'esta filosofia subjacent al Text refós, s'ha dut a terme una regulació conjunta de l'actuació davant de menors infractors i no infractors, i s'instaurava un sistema en el qual, des del punt de vista del dret penal material, no es garantien els principis de legalitat ni de tipicitat i en el qual, des d'un punt de vista processal, no es reconeixia la vigència dels principis bàsics de l'Estat de dret, com serien el de contradicció i doble instància, o les garanties bàsiques com ara el dret de ser informat o de ser assistit pel lletrat. D'altra banda, a penes hi havia cap disposició que establira les normes de procediment, ja que l'article 15 d'esta normativa autoritzava expressament el jutge a no sotmetre-se'n a cap. De la mateixa manera, el caràcter inquisitiu del procediment determinava que no es prevera la intervenció del Ministeri Fiscal.

En definitiva, per tot això esta regulació significava negar al menor les garanties mínimes que solien acompanyar els processos sancionadors, atés que estes

garanties s'estimaven innecessàries en la mesura que el menor no estava sent sancionat, sinó que estava sent protegit. La conseqüència de tot això no era que el menor quedara fora del dret penal, com semblava apuntar la instauració de les esmentades causes d'irresponsabilitat, sinó que este tan sols quedava fora de les garanties del dret penal, per bé que sotmés a un procés materialment sancionador.

L'aprovació de la Constitució espanyola de 1978 va implicar el reconeixement de tot un seguit de principis bàsics com ara el principi de legalitat, seguretat, interdicció de l'arbitrarietat dels poders públics i tipicitat (articles 9 i 25), interpretació de les normes relatives als drets fonamentals i llibertats públiques (article 10.2), igualtat davant la llei (article 14), llibertat i seguretat (article 17) i drets com el de la tutela judicial efectiva, el jutge natural predeterminat per la llei, la defensa de lletrat, a ser informat de l'acusació plantejada contra ells, a utilitzar els mitjans de prova pertinents per a la seua defensa, a no declarar contra ells mateixos, a no declarar-se culpables i a la presumpció d'innocència (article 24), amb els quals resultava absolutament irreconciliable la regulació que contenia la normativa reguladora dels tribunals tutelars de menors.

Al mateix temps, i en l'àmbit internacional, es va succeir l'aprovació de tractats internacionals, subscrits per Espanya, que incidien de manera directa en la defensa dels drets i les garanties dels menors sotmesos a l'acció de la justícia com a conseqüència d'haver comés fets qualificats com a delictuosos per les legislacions internes dels països firmants d'estes normes.

En este sentit, destaquen les *Regles mínimes de les Nacions Unides per a l'administració de justícia a menors*, «*Regles de Beijing*», adoptada per l'Assemblea General de l'ONU en la resolució 40/33, el 28 de novembre de 1985, la *Recomanació del Comitè de Ministres del Consell d'Europa, Recomanació núm. 8 (87) 20*, adoptada el 17 de setembre de 1987, la *Convenció sobre els drets de l'infant*, adoptada per l'Assemblea General de l'ONU en la resolució 44/25, de 20 de novembre de 1989 i les *Regles de les Nacions Unides per a la protecció*

delsmenors privats de llibertat, adoptades per l'Assemblea General en la resolució 45/113.

Estes resolucions perseguien bàsicament que els estats reconegueren i adoptaren una sèrie de principis generals que havien d'informar els seus sistemes interns de dret penal juvenil. El valor d'estos textos internacionals es va centrar en la instauració de disposicions tendents a considerar el menor sotmés a l'acció de la justícia com a conseqüència de la comissió de fets delictuosos com un subjecte portador de drets, que necessita una atenció especial que permeta la consecució adequada del seu benestar i la plena integració social (primera regla de Beijing, article 40 de la Declaració de drets de l'infant).

Des d'este punt de vista, estes declaracions van implicar el reconeixement de la necessitat de la plena vigència dels *principis d'intervenció mínima* (tant en relació amb les conductes sancionadores —regla primera de Beijing—, com en relació amb l'excepcionalitat de les mesures d'internament —regla 19 de Beijing, Regles de les Nacions Unides per a la protecció dels menors privats de llibertat—) i de *proporcionalitat* (regla 5 de Beijing), i també el reconeixement d'un sistema complet de *garanties*, tant en l'àmbit del *dret penal material* (principi de legalitat —article 40 de la Convenció sobre drets de l'infant—) com, especialment, en el del *dret processal penal* (7a regla de Beijing, recomanació III, 8 de la recomanació núm. R [87] 20, del Comité de Ministres del Consell d'Europa o l'article 40 de la Convenció de drets de l'infant).

L'aprovació de la Constitució espanyola i la subscripció d'estos textos internacionals, no van significar, tanmateix, que es modificara la normativa dels tribunals tutelars de menors fins que el Tribunal Constitucional no va declarar inconstitucional l'article 15 de la normativa, a través de la seua Sentència 36/1991, de 14 de febrer; esta declaració va desencadenar una reforma de la legislació de menors, que va ser operada mitjançant la Llei orgànica 4/1992, de 5 de juny i que va implicar l'adaptació, en clau constitucional, de la jurisdicció de menors.

Així, la LO 4/1992 va significar, des d'un punt de vista substantiu, la introducció expressa del principi de legalitat penal (article 1), de manera que la competència objectiva dels jutjats de menors es va cenyir al coneixement dels fets tipificats com a delictes o faltes en les lleis penals i la limitació de l'àmbit de la seua competència subjectiva, ja que per primera volta es va establir una edat mínima (dotze anys) per davall de la qual només era possible l'acció protectora de l'Administració.

En relació amb els aspectes processals, la reforma va determinar la introducció del Ministeri Fiscal en el procediment, al qual se li atribuïa «la defensa dels drets, l'observança de les seues garanties, la cura de la integritat física i moral del menor», i per això se'l feia responsable expressament de la investigació dels fets (article 2); de la mateixa manera, es van reconèixer diversos drets i diverses garanties processals essencials, entre les quals destacava, especialment, la possibilitat d'assistència lletrada.

Esta Llei, com declarava el mateix legislador en l'exposició de motius, presentava tanmateix el «caràcter d'una reforma urgent que forma part d'una legislació renovada sobre la reforma de menors, que serà objecte de mesures legislatives posteriors».

L'esmentada renovació va tenir lloc vuit anys més tard, gràcies a l'aprovació de la LO 5/2000, de 12 de gener, informada essencialment pels principis següents:

- 1) *Responsabilitat del menor*. La legislació penal espanyola, com ja hem tingut ocasió de manifestar reiteradament, partix del reconeixement exprés de la responsabilitat dels menors per les accions o omissions tipificades com a delictes o faltes que hagen comés. Això es dedueix de la simple lectura dels articles 19 del Codi penal i 1 de la LRPM.

Mitjançant esta declaració expressa de responsabilitat del menor es perseguixen i s'aconsegueixen diversos efectes de la màxima transcendència.

En primer lloc, i es podria afirmar que com a objectiu prioritari, com veurem en el tercer dels principis que informen esta legislació, amb la declaració de responsabilitat i, en conseqüència, amb el reconeixement exprés del caràcter penal d'este sistema, es produïx la plena inclusió del menor dins el sistema de dret penal i, d'esta manera, la seua inclusió immediata dins el cercle de garanties que, amb caràcter tradicional, l'Estat de dret reconeix a qualsevol persona sotmesa a l'acció d'un procedimentsancionador.

En segon lloc, a través de la responsabilització del menor pels fets antijurídics que haja comés, es garantix la satisfacció dels principis preventius generals que són consubstancials a qualsevol forma d'intervenció penal. En efecte, davant el major de catorze anys, el legislador partix de la consideració que no es pot afirmar raonablement que no hi haja cap necessitat de sanció. A diferència del que succeïx amb les persones que tenen una irresponsabilitat penal basada en el trastorn psíquic o en la seua situació de drogodependència, respecte de la qual sí que es pot afirmar que hi ha una absoluta falta de necessitat de recórrer a la sanció penal, de manera que s'ha de procedir a través d'altres mecanismes, com poden ser les mesures de seguretat, davant el major de catorze anys, però menor de divuit, l'afirmació d'esta falta de necessitat sancionadora derivaria, sens dubte, en una afecció a la funció preventiva general del dret penal, tant des del punt de vista de la prevenció general negativa com del de la integradora. Així, davant l'espectacular augment que la delinqüència juvenil ha experimentat des de la Segona Guerra Mundial, i que ha determinat que es convertisca en una de les principals preocupacions socials dels nostres temps, l'exempció de responsabilitat del menor, o la fixació d'una edat excessivament elevada per al seu inici, com succeïa en el Codi penal anterior, podria significar una minva de l'eficàcia intimidatòria de la norma penal, en transmetre a la societat una sensació d'impunitat davant comportaments dels joves que de vegades són greus i que hagen determinat la lesió de valors de la més gran importància. Des del punt de

vista de la prevenció general integradora, esta també podria resultar afectada si es procedix d'aquella manera, ja que en no sancionar-se conductes que materialment han lesionat o han posat en perill béns essencials de la comunitat, es podria debilitar la confiança dels ciutadans en el funcionament correcte de l'ordenament jurídic.

Finalment, no es pot deixar de reconèixer que sota la declaració de responsabilitat penal que recull la LRPM s'amaga també una clara finalitat educativa. En efecte, esta declaració de responsabilitat obeïx a la necessitat de superar les velles concepcions correccionalistes que tradicionalment havien inspirat el sistema de resposta davant els menors, i que conduïen a un model mistificant, en el qual el menor era considerat irresponsable, atesa la seua incapacitat absoluta per a governar-se ell mateix —de manera que se l'equiparava a un malalt mental—, per a ser sotmés, tanmateix, a un conjunt de mesures d'un caràcter punitiu clar, al qual, tot i això, se li negava formalment el caràcter de sanció. Les conseqüències d'esta manera d'actuar eren escassament educatives i contraproductes per al procés de maduració del menor. Amb este sistema s'aconseguia, en realitat, un efecte de *desresponsabilització* del menor, al qual se li negava qualsevol tipus de relació amb la seua conducta, i això contradeïa el que havia estat la manera general d'actuar respecte d'ell en totes les fases anteriors de la seua existència, ja que després d'haver estat considerat substancialment responsable de les accions pròpies en totes les fases evolutives anteriors, en el context normatiu de la família i de l'escola, el xic veïa com es posava en dubte el lligam entre ell i els seus comportaments quan estos eren tan greus que mereïen la consideració de delictes.

En este context, doncs, la declaració de responsabilitat no deixa de ser un instrument fonamentalment educatiu, ja que es convertix en un mecanisme de producció d'una causalitat social i humanitària: *la responsabilitat per les pròpies accions*. A través de la declaració de responsabilitat s'intenta atribuir al menor les conseqüències que generen les conductes que ell

executa, i d'esta manera posar de manifest la gravetat dels fets i de les conseqüències produïdes. Així s'avança en el seu procés de socialització en la mesura que, amb esta manera de procedir, el menor començaria a entendre que les seues accions li pertanyen i estan dotades de sentit per a ell i per als altres.

- 2) *Interés superior del menor*. La submissió del menor a l'acció de la justícia penal pels fets delictuosos que haja comés no comporta, amb tot, la seua submissió immediata a l'acció de la mateixa justícia penal que li seria aplicable en el cas que fóra major d'edat. En este sentit, que el menor siga responsable penalment no implica en definitiva que ho haja de ser de la mateixa manera que una persona major d'edat. Per això, l'article 19 del Codi penal declara contundentment que el menor, tot i ser responsable penalment, no ho és d'acord amb el Codi penal dels adults, sinó segons una llei reguladora d'esta nova manera de responsabilitat.

Esta exclusió del menor del dret penal clàssic i, d'esta manera, esta escissió del règim sancionador penal depenent de l'edat de l'autor d'un fet qualificat com a infracció penal, està inspirada per la ferma convicció de la inutilitat que significa l'aplicació d'aquell als menors d'edat i, especialment, la inutilitat que implicaria l'aplicació al menor de les penes previstes per als adults.

En este sector de l'ordenament jurídic es partix, en efecte, de la ferma consideració del menor infractor com a subjecte que no ha completat el seu procés de socialització i que es troba en un greu risc de no poder-lo concloure amb èxit, com palesa precisament la comissió d'accions antijurídiques; per això és necessari el desenvolupament d'una intervenció de caràcter essencialment educatiu, amb la finalitat d'encaminar-lo i apartar-lo dels possibles hàbits criminògens que ha pogut adquirir i que ha manifestat en la seua acció prèvia.

La supremacia de l'interés del menor justifica, doncs, la previsió i la imposició d'unes mesures específiques i diferenciades de les existents en el dret penal dels adults, adequades a la consecució dels objectius integradors que es pretenen assolir amb la declaració de responsabilitat.

Així mateix, este mateix interés superior del menor explica que s'hagen introduït nombroses clàusules processals d'oportunitat que permeten la fi anticipada del procediment quan la seua continuació pot ser negativa per a l'educació del menor.

- 3) *Igualtat davant la llei.* Un dels principis essencials que informen el nostre ordenament jurídic, d'acord amb l'article 1 de la Constitució, és el principi d'igualtat. Sobre la base d'este dret, el sistema que dissenya la LRPM s'erigix, especialment des del punt de vista processal, com un model d'intervenció punitiva en el qual el menor és reconegut com a subjecte dels mateixos drets que, amb caràcter general, s'atribuïxen a qualsevol persona que se sotmeta a un procés sancionador.

D'acord amb este principi, l'article 1.3LRPM declara inequívocament que «les persones a les quals s'aplique esta Llei gaudixen de tots els drets que reconeix la Constitució i l'ordenament jurídic, particularment la Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor, i també la Convenció sobre els drets de l'infant, de 20 de novembre de 1989, i totes les normes que sobre protecció de menors contenen els tractats vàlidament subscrits per Espanya».

En conseqüència, i a diferència d'allò que havia constituït la norma general en l'àmbit de la minoria d'edat, es reconeix amb això la vigència plena dels principis tradicionals del dret penal, com ara l'acusatori, de legalitat penal i el seu vessant formal reflectit en el principi de tipicitat, proporcionalitat,

oralitat, contradicció, immediació i lliure valoració de la prova, i també tot el seguit de drets processals que conté l'article 24 de la Constitució.

2.2. Bases de la responsabilitat del menor

El legislador de la LRPM, en el desenvolupament dels principis que conté l'article 19 del Codi penal, va dissenyar el sistema d'intervenció punitiva en l'àmbit de la minoria d'edat sobre la base de la responsabilitat penal. La determinació dels pressupostos d'esta responsabilitat s'ha d'obtenir a partir de la integració de les normes que contenen els articles de l'1 al 5 de la Llei, dedicats a establir l'àmbit d'aplicació de les seues prescripcions.

Des d'este punt de vista, la LRPM se sustenta bàsicament en tres grans pressupòsits a l'hora d'establir els seus criteris d'aplicació:

2.2.1. El primer requisit per a afirmar la responsabilitat penal del menor pels fets antijurídics que haja comés el constituïx, d'acord amb l'article 1 LRPM, *la mateixa edat del subjecte actiu*, que s'ha de situar necessàriament entre els catorze i els divuit anys d'edat.

Conseqüència de l'adopció d'este criteri és l'elecció d'un sistema de responsabilitat purament biològic i, d'esta manera, el consegüent rebuig del *criteri del discerniment*, que havia constituït al llarg de la història el criteri prevalent a l'hora de fonamentar la possible responsabilitat penal dels menors i que és encara vigent en alguns països del nostre entorn cultural més immediat (de manera significativa, a Alemanya i a Itàlia).

En establir les bases de la responsabilitat penal dels menors, històricament s'han donat, en efecte, dos sistemes, que reflectien en última instància la manera diferent d'abordar el problema de la delinqüència juvenil.

El primer sistema seria el que usualment es denomina del discerniment, caracteritzat per vincular la declaració de responsabilitat i, sobretot, l'aplicació de les conseqüències juridicopenals que preveu la legislació de menors, a la concurrència efectiva en el menor concret del grau de maduresa necessari que permeti fer-lo susceptible d'un retret culpabilístic i, per això, responsable dels seus actes.

Al costat d'este sistema, el biològic pur opta per fixar un límit d'edat i una consegüent presumpció *iures et de iure*, contra la qual no és possible, doncs, prova en contra, que, anteriorment a esta, la persona no pot ser declarada responsable, siga perquè es considera que és inimputable, siga perquè es considera que davant seu no hi ha necessitat d'intervenció penal. Des d'esta concepció es partix de l'arbitrarietat a la qual conduiria el sistema anterior, atesa la dificultat que presenta la prova del grau de maduresa del menor i la possible conculcació que la seua exigència absoluta podria significar per als drets del menor, en reclamar-li, per evitar la imposició d'una sanció penal, una prova positiva de llibertat que, com sabem, és impossible d'obtenir.

La previsió de l'article 1 LRPM s'adscriu, doncs, indubtablement a esta segona orientació, des del mateix moment que tan sols exigix, per a consentir l'aplicació de la Llei, la mera constatació d'una dada empírica, que és el temps transcorregut des del naixement del menor infractor.

Des d'un altre punt de vista, amb l'adopció d'este primer pressupòsit de responsabilitat, el legislador de la LRPM va resoldre dos qüestions que el Codi penal de 1995 havia deixat obertes.

En primer lloc, i després d'un llarg debat polític i doctrinal, es va produir la fixació del límit mínim de la responsabilitat penal en els catorze anys. Conseqüència d'això és que al nostre país les persones són penalment responsables, pels fets delictuosos que hagen comés, a partir dels catorze anys d'edat; amb tot, es diferencien dos

règims divergents a l'hora d'exigir l'esmentada responsabilitat: fins als divuit anys, la necessitat de preservar i fomentar els objectius educatius comporta la creació d'un dret penal especial, que essencialment informa el criteri de l'interès del menor infractor a fi d'aconseguir la seua completa socialització; a partir d'esta edat, l'exigència de responsabilitat penal es produïx mitjançant el dret penal dels adults, que informen els criteris de la prevenció general i especial.

Abans dels catorze anys, els menors es troben, segons l'article 3 de la Llei, exempts de responsabilitat penal. Respecte d'ells es preveu exclusivament l'aplicació de la legislació protectora que preveu el Codi civil i la legislació especial.

En segon lloc, i com a conseqüència de la previsió que conté l'article 69 del Codi penal de 1995, la LRPM dedica l'article 4t a la regulació del règim aplicable a les persones que, sent majors de divuit anys, siguen tanmateix menors de vint-i-un.

En este sentit cal assenyalar que estes persones, segons es deduïx del tenor literal de l'article 19 del Codi penal, són subjectes que han arribat a la plena edat penal i que, per tant, no es beneficien de l'exclusió de responsabilitat que preveu eixe precepte. *El jove delinquent* resulta, doncs, i en línia de principi, responsable conforme a les disposicions del Codi penal i per això se li haurien d'aplicar els criteris i els pressupòsits de responsabilitat que regixen el dret penal dels adults i, sobretot, se li haurien d'aplicar les conseqüències jurídiques que preveu aquell cos normatiu.

Tret, però, d'este conseqüències, l'article 69 del Codi penal va establir que «al menor de divuit anys i menor de vint-i-un que cometa un fet delictuós, se li poden aplicar les disposicions de la Llei que regula la responsabilitat del menor en els casos i amb els requisits que esta disposa».

L'article 4t té la missió d'establir estos requisits, i omplir la llacuna que va deixar el Codi penal com a conseqüència de la utilització de la tècnica de la remissió legislativa, i que es concreta en els punts següents:

1r. Que l'imputat haja comés una falta o un delictes menys greu sense violència o intimidació en les persones ni perill greu per a la vida o la integritat física de les persones, tipificats en el Codi penal o en les lleis penals especials.

2n. Que no se l'haja condemnat en sentència ferma pels fets delictuosos que haja comés una vegada complits els divuit anys. A este efecte, no es tenen en compte les condemnes anteriors per delictes o faltes imprudents ni els antecedents penals que hagen estat, o que haurien de ser-ho d'acord amb el que disposa l'article 136 del Codi penal.

3r. Que les circumstàncies personals de l'imputat i el seu grau de maduresa aconsellen que s'aplique esta Llei, especialment quan ho haja recomanat l'equip tècnic en el seu informe.

En tot cas, s'ha de tenir sempre present que, segons advertix expressament l'article 5é de la LRPM *«les edats indicades en l'articulat d'esta Llei s'han d'entendre sempre referides al moment de la comissió dels fets, sense que haver superat estes edats abans de l'inici del procediment o durant la seua tramitació tinga cap incidència sobre la competència que esta mateixa Llei atribuïx als jutges o fiscals de menors»*.

2.2.2. Juntament amb este primer requisit, i en segon terme, s'exigix la *comissió d'una conducta que es trobe tipificada com a delictes o falta en el Codi penal o en les lleis penals especials* (article 1 LRPM).

Amb esta previsió, el legislador ha optat per la remissió en bloc al que estableix el dret penal dels adults per a la determinació de les conductes penalment rellevants als efectes de l'aplicació d'esta legislació especial. D'esta manera, i atés que la LRPM no estableix res que permeta deduir el contrari, els tipus penals en el dret penal dels adults i en el dret penal dels menors són coincidents: *al menor solament se'l pot sancionar per la comissió dels fets tipificats com a infracció penal en el Codi penal o en les lleis penals especials, però també per qualsevol d'estos delictes i amb els mateixos requisits*.

Conseqüència directa d'això és el rebuig exprés dels corrents que, amb un clar afany desjudicialitzador des d'una òptica estrictament material, consideren que la infracció en l'àmbit de la delinqüència dels menors presenta unes característiques que s'han de tenir en compte a l'hora de conformar el model a fi de complir els objectius socialitzadors que s'adopten. D'acord amb esta tesi, ja des de la tipificació normativa, els tipus de comportament dels menors delinqüents requereixen bàsicament un instrument conceptual autònom, atés que les normes del dret penal dels adults es troben en una situació d'insuficiència per a abastar les formes d'interacció específica dels menors. En definitiva, des d'estes postures es rebutja la idea que «injust és igual a injust» i fruit d'això, s'advoca a favor de crear un autèntic codi penal dels menors, que reculli no tan sols les bases o les conseqüències de la responsabilitat, sinó també les infraccions susceptibles d'engendrar-la.

No obstant això, no es pot afirmar taxativament que el legislador haja desconegut els arguments que sustenten estes opinions doctrinals, ja que en bona part són estos els que expliquen i justifiquen, en els articles 18, 19 i 27 LRPM, la introducció de clàusules d'oportunitat que permeten concloure anticipadament el procediment quan l'interés del menor desaconsella continuar-lo, entre altres motius, per la incapacitat del tipus penal per a reflectir i desvalorar adequadament l'acció que ha efectuat el menor.

2.2.3. El tercer i últim pressupòsit de la responsabilitat penal en el dret de menors el constituïx, segons es desprén del paràgraf 1 de l'article 5, la *no-concurrencia de causes d'exempció o d'extinció de la responsabilitat penal*.

Com a conseqüència d'esta percepció normativa, es produïx l'admissió en el dret penal de menors de les mateixes causes d'exempció de la responsabilitat penal que regixen en el dret penal d'adults, siguen estes clàusules de justificació o siguen

d'exclusió de la culpabilitat, que preveu fonamentalment l'article 20 del Codi penal.

D'acord amb això, l'apartat segon de l'article 5 reitera, de la mateixa manera que indica l'article 20 del Codi penal, que la presència d'alguna de les circumstàncies previstes en els números 1, 2 i 3 d'aquell articulat, que determinen la irresponsabilitat penal del menor, comporten la imposició de les mesures terapèutiques que preveu l'article 7é LRPM.

2.3. El sistema de conseqüències jurídiques del delictes en la LRPM: tipus de mesures i sistema d'elecció

L'article 7é LRPM (intitulat precisament «Enumeració de les mesures susceptibles de ser imposades als menors») destina els seus tres apartats a establir, respectivament, el tipus de mesures sancionadores i educatives que d'acord amb la Llei poden ser aplicades com a conseqüència de la comissió, pel menor d'edat, de fets qualificats com a delictes o falta, a la manera de compliment i de duració de les mesures d'internament i al sistema d'elecció de les mesures.

2.3.1. Mesures aplicables

D'acord amb l'article 7é, les mesures susceptibles de ser imposades en aplicació de la LRPM són les següents:

- a) Mesura d'internament en règim tancat.
- b) Mesura d'internament en règim semiobert.
- c) Mesura d'internament en règim obert.
- d) Mesura d'internament terapèutic.
- e) Mesura de tractament ambulatori.
- f) Mesura d'assistència a un centre de dia.

- g) Mesura de permanència de cap de setmana.
- h) Mesura de llibertat vigilada.
- i) Mesura de convivència amb una altra persona, família o grup educatiu.
- j) Mesura de prestacions en benefici de la comunitat.
- k) Mesura de realització de tasques socioeducatives.
- l) Mesura d'amonestació.
- m) Mesura de privació del permís de conduir ciclomotors o vehicles de motor, o del dret d'obtenir-lo, o de les llicències administratives per a caça o per a ús de qualsevol arma.
- n) Mesura d'inhabilitació absoluta.

A partir de la determinació de quin és el dret que limita cada una d'estes mesures susceptibles d'imposició, sol ser ja habitual classificar estes mesures, des d'un punt de vista expositiu, en mesures privatives de llibertat, mesures privatives de drets, mesures restrictives de drets, mesures consistentes en la prestació de serveis educatius i mesures d'amonestació.

2.3.1.1. Mesures privatives de llibertat

Sota este epígraf s'englobarien els distints tipus de mesures d'internament que regula la Llei (tancat, semitancat i obert) i la permanència de cap de setmana.

a) Mesures d'internament

Segons assenyala l'exposició de motius de la LRPM, «les mesures d'internament responen a una perillositat més gran, que es manifesta en la naturalesa peculiarment greu dels fets comesos, caracteritzats en els casos més destacats per la violència, la intimidació o el perill per a les persones»; a més, és «l'objectiu prioritari de la mesura disposar d'un ambient que fornisca les condicions educatives adients perquè el menor pugua reorientar les disposicions o deficiències que han

caracteritzat el seu comportament antisocial, quan per a això siga necessari, almenys de manera temporal, assegurar l'estada de l'infractor en un règim físicament restrictiu de la seua llibertat». En tot cas s'hade «proporcionar un clima de seguretat personal per a tots els implicats, professionals i menors infractors, i això fa imprescindible que les condicions de l'estada siguen les correctes per al desenvolupament psicològic normal dels menors».

Segons la intensitat més o menys gran de la restricció del dret a la llibertat, la LRPM regula quatre tipus d'internament:

- Internament en règim tancat. L'internament en règim tancat, segons declara l'exposició de motius de la Llei, té per objectiu l'adquisició pel menor dels suficients recursos de competència social per a permetre un comportament responsable en la comunitat, mitjançant una gestió de control en un ambient restrictiu i progressivament autònom. D'acord amb l'article 7.1 a), la Llei imposa al menor l'obligació de residir i de desenvolupar en el centre les activitats formatives, educatives, laborals i d'oci.
- Internament en règim semiobert. L'internament en règim semiobert implica l'«exigència d'un projecte educatiu en el qual des del principi els objectius substancials es realitzen en contacte amb persones i institucions de la comunitat, i el menor residix al centre sotmés al seu programa i al seu règim intern» (exposició de motius de la LRPM, 16, 3). Amb esta finalitat, i segons declara l'article 7.1. b), «les persones sotmeses a esta mesura han de residir al centre, però han de dur a terme fora del centre activitats formatives, educatives, laborals i d'oci».
- Internament en règim obert. L'internament en règim obert implica que el menor porta a cap totes les activitats del projecte educatiu en els serveis normalitzats de l'entorn i que ha de residir al centre com a domicili habitual (article 7.1. c). Un dels problemes més importants que ha plantejat la LRPM des que ha entrat en vigor, se centra precisament en la diferenciació

d'esta mesura amb la mesura anterior d'internament en règim semiobert. Com ha assenyalat en este sentit la Circular 1/2000 de la Fiscalia General de l'Estat, «no sembla massa nítida la diferència entre els règims d'internament semiobert i obert, ja que en tots dos casos es fan activitats fora del centre. La clau per a distingir tots dos règims es troba en la mateixa literalitat del règim obert, ja que s'afirma que les persones sotmeses a la mesura d'internament en règim obert «han de dur a terme les activitats del projecte educatiu en els serveis normalitzats de l'entorn», de manera que centres de règim obert no tindran uns serveis educatius propis, i el menor únicament està subjecte «al programa i al règim del centre». Per contra, el centre semiobert, —en el qual, tot i que no ho afirme expressament la Llei, els menors estan també sotmesos al programa i al règim intern del centre—, ha d'estar dotat dels equips i dels serveis necessaris per a oferir al menor la possibilitat de satisfer les seues necessitats formatives, educatives, laborals i d'oci del centre, sens perjudi, no obstant això, que algunes d'estes activitats es puguen fer fora del centre.»

- Internament terapèutic. Esta mesura «es preveu per als casos en què els menors, siga per raó de la seua addicció a l'alcohol o a altres drogues, siga per disfuncions significatives en el seu psiquisme, necessiten un context estructurat en el qual puguen dur a terme un programa terapèutic, ja que ni en el jove ni en el seu entorn no es donen les condicions idònies per al tractament ambulatori, i perquè, d'altra banda, tampoc no hi ha les condicions de risc que exigirien que se li aplicara un internament en règim tancat» (exposició de motius LRPM, 16, 5), de manera que als centres destinats a executar este tipus de mesures «s'ha de dur a terme una atenció educativa especialitzada o tractament específic dirigit a persones que patixen anomalies o alteracions psíquiques, un estat de dependència de begudes alcohòliques, drogues tòxiques o substàncies psicotròpiques, o alteracions en la percepció que determinen una alteració greu de la consciència de la realitat», i es pot aplicar «sola o com a complement d'una altra mesura prevista en este article» (article 7.1.d).

b) Mesura de permanència de cap de setmana

Esta mesura, definida en l'apartat g) de l'article 7.1 LRPM, implica que el menor que se sotmet al que disposa ha de romandre al seu domicili o en un centre fins a un màxim de trenta-sis hores entre la vesprada o la nit del divendres i la nit del diumenge, exceptuant el temps que ha de dedicar a les tasques socioeducatives que assigne el jutge.

D'acord amb l'exposició de motius de la Llei, esta mesura combina elements de la pena d'arrest de cap de setmana i la prestació de tasques socioeducatives, i és adequada per als menors que cometen actes de vandalisme lleu els caps de setmana.

2.3.1.2. Mesures privatives d'altres drets

Sota esta rúbrica trobem les mesures de privació del permís de conduir ciclomotors o vehicles de motor, o del dret d'obtenir-lo, o de les llicències administratives per a caça o per a l'ús de qualsevol tipus d'arma i la mesura d'inhabilitació absoluta.

a) Mesura de privació del permís de conduir ciclomotors o vehicles de motor, o del dret d'obtenir-lo, o de les llicències administratives per a caça o per a l'ús de qualsevol tipus d'arma.

Esta mesura, com a clarix l'exposició de motius de la Llei, és accessòria en els delictes que s'hagen comés amb ús de vehicles o ciclomotors o d'armes, i consistix, com precisa la seua mateixa nomenclatura, en la privació dels permisos i de la possibilitat de tornar-los a obtenir durant el temps de duració de la mesura.

b) Mesures d'inhabilitació absoluta

La mesura d'inhabilitació absoluta no la preveia inicialment la LRPM, i la seua introducció va ser el resultat de l'aprovació de la LO 7/2000, de 22 de desembre.

D'acord amb el tenor literal que presenta l'apartat n) de l'article 7.1, esta mesura produïx «la privació definitiva de tots els honors, ocupacions i càrrecs públics sobre el que recau, encara que siguen electius, i també la incapacitat per a obtenir-los o qualsevol altre honor, càrrec o ocupació pública, i la de ser elegit per a un càrrec públic, durant el temps de la condemna».

Resulta interessant destacar que una de les principals particularitats que presenta esta mesura és la seua vinculació, en contra del que constituïx el principi general del dret penal de menors, a determinats delictes, i en concret, als delictes de terrorisme que preveuen els articles del 571 al 580 CP. Esta conseqüència es deriva, en efecte, del mateix tenor literal de l'article 7.1.n), que remet expressament a la disposició addicional quarta de la Llei (que també introduïx la mateixa LO 7/2000, de 22 de desembre) per definir esta mesura. Al seu torn, i d'acord amb esta última, «quan es tracte dels delictes que preveuen els articles del 571 al 580, el jutge, sens prejuí d'altres mesures [...] també ha d'imposar-la mesura d'inhabilitació absoluta...».

2.3.1.3. Mesures restrictives de drets

Dins d'este grup de mesures s'englobarien el tractament ambulatori, l'assistència a un centre de dia, la llibertat vigilada, la convivència amb una altra persona, família o grup educatiu.

a) Mesures de tractament ambulatori

Segons es desprén de la literalitat de l'article 7.1.e), les persones que se sotmeten a esta mesura han d'assistir al centre designat amb la periodicitat que requerisquen els facultatius que les atenen, i seguir les pautes fixades per al tractament adequat de l'anomalia o de l'alteració psíquica, addicció al consum de begudes alcohòliques o substàncies psicotròpiques, o alteracions en la percepció que patisquen.

Com apunta l'exposició de motius de la Llei, el tractament ambulatori està específicament dissenyat per als menors que disposen de les condicions adequades de vida per a beneficiar-se d'un programa terapèutic que els ajude a superar processos addictius o disfuncions significatives del seu psiquisme, però sense que els calga internament.

b) Mesures d'assistència a centre de dia

En esta mesura es deriva el menor a un centre plenament integrat en la comunitat, on du a terme activitats educatives de suport a la seua comprensió social. Esta mesura serviria, doncs, al propòsit de proporcionar al menor un ambient estructurat durant bona part del dia, en el qual es fan activitats socioeducatives que poden compensar les mancances de l'ambient familiar d'aquell (exposició de motius, 17).

c) Llibertat vigilada

Mitjançant la imposició d'esta mesura, el menor és sotmés a un seguiment de la seua activitat i de la seua assistència a l'escola, al centre de formació professional o al seu lloc de treball, i se'l procura ajudar a superar els factors que van determinar la infracció que ha comés.

De la imposició de la mesura de llibertat vigilada es deriva així mateix una altra sèrie d'obligacions per al menor, com ara l'observança de les pautes socioeducatives que li assenyalen l'entitat pública o el professional encarregat del

seu seguiment, d'acord amb el programa d'intervenció elaborat a este efecte i aprovat pel jutge de menors, l'assistència en el cas que s'establica així, a les entrevistes establides amb l'esmentat professional en el programa , o el compliment d'alguna de les normes de conductes imposades pel jutge, que poden ser alguna de les que preveu legalment l'article 7.1.h), és a dir:

1a. Obligació d'assistir amb regularitat al centre docent corresponent, si l'interessat està en el període de l'ensenyament bàsic obligatori, i acreditar davant el jutge l'esmentada assistència regular o justificar si s'escau les absències, tantes vegades com se'l requerisca a fer-ho.

2a. Obligació de sotmetre's a programes de tipus formatiu, cultural, educatiu, professional, laboral, d'educació sexual, d'educació vial o altres de similars.

3a. Prohibició d'acudir a determinats llocs, establiments o espectacles.

4a. Prohibició d'absentar-se del lloc de residència sense autorització judicial prèvia.

5a. Obligació de residir en un lloc determinat.

6a. Obligació de comparèixer personalment davant el Jutjat de Menors o professional que es designe, per a informar de les activitats que realitza i justificar-les.

7a. Qualsevol altra obligació que el jutge, d'ofici o a instàncies del Ministeri Fiscal, estime convenientes per a la reinserció social del sentenciat, sempre que no atempten contra la seua dignitat com a persona.

Com s'ha arribat a afirmar, esta mesura de llibertat vigilada implica, en realitat, la combinació de dos aspectes divergents: d'una banda, el seguiment individualitzat del menor que tinga en compte les seues necessitats, deficiències personals i sociofamiliars des d'una perspectiva integral i, d'altra banda, el manteniment de la seua llibertat, cosa que comporta un considerable augment de les possibilitats d'integració social.

d) Mesura de convivència amb una altra persona família o grup educatiu

Esta mesura consistix en la convivència del menor durant el període que estableix el jutge en algun d'aquells àmbits. Segons posa de manifest la mateixa exposició de motius de la Llei, la finalitat d'esta mesura rau en l'intent de proporcionar al menor un ambient de socialització positiu a través de la convivència, motiu pel qual, d'acord amb l'article 7.1.i), la família, persona o grup de recepció d'acollida ha de ser seleccionat adequadament per a orientar el menor en el seu procés de socialització.

La mesura consistix per tant essencialment a allunyar el menor del seu entorn i a desenvolupar la convivència en un altre de més adequat, que presente trets distintius propis, a fi de promoure la seua socialització en un context menys despersonalitzat i estigmatitzant que el que comporta el recurs a les mesures d'internament.

2.3.1.4. Prestació de serveis socioeducatius

Dins d'este tercer grup de mesures es trobarien les mesures de prestacions en benefici de la comunitat i la de realització de tasques socioeducatives.

a) Prestacions en benefici de la comunitat

Legalment esta mesura es definix com la realització pel menor de les activitats d'interés social o beneficioses per a persones que es troben en situació de precarietat, de caràcter no retributiu, que hagen estat assenyalades.

En tot cas, i com a conseqüència del mandat de prohibició dels treballs forçats que conté l'article 25.2 de la nostra Constitució, la imposició d'esta mesura requerix el consentiment previ del menor que s'ha de sotmetre a la mesura.

L'objectiu d'esta mesura, segons indica el legislador en l'exposició de motius, ha de buscar-se en la necessitat de fer comprendre al menor, durant la seua realització, que la col·lectivitat o determinades persones han patit de manera injustificada unes conseqüències negatives derivades de la seua conducta. La mesura, doncs, s'imposa com a retret formal de la societat per la falta comesa, i és en definitiva un acte de reparació just. Precisament per això, l'article 7.1.j) exigix expressament que en estos casos la naturalesa de les activitats que s'imposen es trobe relacionada amb la naturalesa del bé jurídic que han lesionat els fets que ha comés l'autor.

b) Realització de tasques socioeducatives

D'acord amb l'article 7.1.k), la persona sotmesa a esta mesura ha de realitzar, sense internament ni llibertat vigilada, activitats específiques de contingut educatiu dirigides a facilitar el desenvolupament de la seua competència social.

2.3.1.5. Amonestació

Esta mesura consistix en la reprensió del menor pel jutge de menors a fi de fer-li comprendre la gravetat dels fets que ha comés i les conseqüències que estos fets han tingut o podrien haver tingut, i l'insta a no cometre'ls en el futur.

2.3.2. Tipus de compliment de les mesures d'internament

L'article 7.2 LRPM regula la modalitat de compliment de les mesures d'internament. D'acord amb l'esmentada norma, les mesures d'internament consten de dos períodes: el primer es du a terme en el centre corresponent, mentre que el segon es du a terme en règim de llibertat vigilada.

2.3.3. Sistemes d'elecció de la mesura

Com ja hem tingut oportunitat d'assenyalar anteriorment, una de les principals característiques de les legislacions de menors és la de la seua autonomia a l'hora de regular tant el procés que s'ha de seguir contra els menors infractors, com les conseqüències jurídiques susceptibles des ser-li imposades, però la seua estricta accessorietat en relació amb les infraccions.

Una de les conseqüències més importants que es deriven d'esta situació és la mancança d'un cos legal destinat a atribuir, a cada infracció singular, una de les conseqüències jurídiques que preveu la LRPM. A diferència del que succeïx, per tant, en el dret penal dels adults, en el dret penal de menors la mesura concreta que correspon imposar a un delicte o falta determinats no està preestablida legalment, i per això s'ha d'arbitrar un sistema que permeta al jutge o al Tribunal de Menors seleccionar, entre totes les mesures susceptibles d'imposició, la que esdevindrà finalment aplicable.

El mecanisme de selecció i d'imposició de la mesura el regula l'apartat 3r de l'article 7, els articles 8 i 9i la disposició addicional 4a de la Llei. L'article 7.3r estableix, d'esta manera, la que constituïx *la regla d'elecció de les mesures adequades*. D'acord amb l'esmentat precepte, «per a l'elecció de la mesura o mesures adequades, tant pel Ministeri Fiscal i el lletrat del menor en les seues postulacions com pel jutge en la sentència, s'ha d'atendre de manera flexible, no tan sols la prova i la valoració jurídica dels fets, sinó especialment l'edat, les circumstàncies familiars i socials, la personalitat i l'interés del menor, posats de manifest els dos últims en els informes dels equips tècnics i, si escau, de les entitatspúbliques de protecció i reforma de menors emesos conforme al que disposa l'article 27 d'esta Llei. El jutge ha de motivar la sentència i expressar detalladament les raons per les quals aplica una mesura determinada, i també el seu termini de duració, als efectes de la valoració de l'esmentat interès del menor».

De la lectura d'este precepte interessa destacar que el criteri prevalent a l'hora de seleccionar la mesura que s'ha d'aplicar a un menor infractor concret se centra essencialment a esbrinar i a respectar l'«interés concret d'eixe menor».

La previsió d'un sistema d'elecció de la mesura assentada en este tipus de criteri (complementat amb altres criteris de tipus subjectiu i estretament vinculats a aquell, com ara l'edat, les circumstàncies familiars i socials o la personalitat) implica admetre en el dret penal de menors l'absoluta prevalença del principi politicocriminal de la prevenció especial, centrat essencialment en la consecució d'un objectiu educatiu del menor. A diferència del dret penal d'adults, fonamentalment assentat en el principi de la prevenció general, en este autèntic dret penal especial per raó del subjecte actiu es partix de la base que la imposició de les penes tradicionals dels adults podrien ser contraproductes per al procés d'integració social dels menors, motiu pel qual s'ha d'establir un conjunt de mesures sancionadores i educatives específicament dissenyades per a la consecució d'aquells objectius. Ara bé, al mateix temps s'assumix que el respecte i la persecució d'este principi imposa no tan sols la creació d'estes mesures especials, sinó també l'atribució al jutge o al tribunal sentenciador de prou llibertat per a elegir la mesura que en el cas concret siga més idònia per a permetre'n la satisfacció puntual, sense estar prèviament vinculat a la imposició d'unes mesures en concret.

La instauració d'un sistema d'elecció basat essencialment en l'interés del menor, està tanmateix limitat per la LRPM, amb la finalitat que la seua estricta observança no conduísca a la imposició de mesures que, adequades a este interés superior del menor, estiguen, no obstant això, absolutament desconnectades dels fets delictuosos que ha comés el menor.

D'esta manera, els articles 8 i 9 introduïxen *una sèrie de límits heterònoms* al sistema general, que presenten dos sentits totalment inversos:

- a) En primer lloc, s'observa la imposició d'una sèrie de límits que tenen per objectiu evitar que s'imposen mesures especialment greus, encara que l'interés del menor ho reclame així, com a conseqüència de la comissió de fets delictuosos d'escassa importància.

En este sentit s'han d'interpretar, sens dubte, les clàusules següents:

- Prohibició d'imposar mesures privatives de llibertat durant un temps superior al que haja durat la pena passiva de llibertat que se li haja imposat d'acord amb el dret penal d'adults (article 8, incís segon).
 - Limitació de les mesures susceptibles d'imposició en el cas de la comissió de fets qualificats com a falta (article 9.1).
 - Prohibició d'imposar mesures d'internament en règim tancat quan en els fets comesos no s'establisca que s'haja emprat violència o intimidació en les persones o que s'haja actuat amb risc greu per a la seua vida o la seua integritat personal (article 9.2).
 - Prohibició d'imposar mesures d'internament en règim tancat per al cas de comissió d'accions o omissions imprudents (article 9.6).
 - Imposició obligatòria de les mesures terapèutiques o de tractament ambulatori quan es constate la concurrència d'alguna de les circumstàncies que preveu l'article 5.2 de la Llei (article 9.7).
- b) En segon lloc, i en sentit invers, s'introduïxen una sèrie de prescripcions que busquen l'efecte contrari, és a dir, assegurar la imposició de mesures adequades a la gravetat dels fets que ha comés el menor, encara que l'interés d'este es veja satisfet amb la imposició de mesures dotades d'un menor contingut restrictiu de drets.

En estes sentit han de valorar-se les clàusules següents:

- Ampliació del termini màxim de duració de les mesures per al cas de persones que hagen complit els setze anys d'edat i que hagen comés fets amb violència o amb intimidació en les persones o greu risc per a la seua vida o la seua integritat física (article 9.4).
- Imposició obligatòria de la mesura d'internament per un temps d'un a cinc anys de duració, completada successivament per una altra mesura de llibertat vigilada amb assistència educativa fins a un màxim d'altres cinc anys, en els casos que, englobats en el cas anterior, presenten una gravetat extrema (article 9.5).
- Interdicció, en els casos de l'epígraf anterior, de la modificació o substitució de la mesura durant el primer any de compliment de la mesura d'internament (article 9.5).
- Imposició obligatòria, en el cas de la comissió de fets qualificats com a delictes dels articles 138, 139, 179, 180, 571 a 580 i tots els que el Codi penal sanciona amb pena de presó igual o superior a quinze anys, comesos per majors de setze anys, de la mesura d'internament en règim tancat d'un a vuit anys, complementada amb la mesura de llibertat vigilada fins a un màxim de cinc anys (disposició addicional 4a).
- Prohibició de modificar o de substituir la mesura, en esta última hipòtesi, fins que no haja transcorregut almenys la meitat de la duració de la mesura d'internament imposada (disposició addicional 4a).
- Imposició obligatòria, en cas de comissió de fets qualificats com a delictes dels articles 138, 139, 179, 180, 571 a 580 i tots els que el Codi penal sanciona amb pena de presó igual o superior a quinze anys,

comesos per majors de setze anys, de la mesura d'internament en règim tancat d'un a quatre anys, complementada amb la mesura de llibertat vigilada fins a un màxim de tres anys (disposició addicional 4a).

- Possibilitat d'imposar una mesura d'internament de fins a deu anys de duració màxima per als majors de setze anys i de fins a cinc anys per als menors d'esta edat, quan, en els dos casos esmentats en darrer terme, els culpables siguen responsables de més d'un delictes, algun dels quals estiga qualificat com a greu i se sancione amb pena de presó igual o superior a quinze anys dels delictes de terrorisme compresos en els articles del 571 al 580 del Codi penal (disposició addicional 4a).

2.4. Dret processal de menors

Com hem tingut ocasió d'indicar, la regulació dels aspectes processals del dret penal juvenil ha constituït històricament un dels sectors essencials d'esta legislació penal especial.

L'estudi, l'anàlisi i el control del seu funcionament ultrapassa, però, l'àmbit de competències atribuït a esta institució, en la mesura que, com a funció jurisdiccional, està assignada als jutges i als tribunals, i estos no s'engloben en l'àmbit d'aplicació subjectiu de la Llei reguladora d'esta institució.

No obstant això, en este estudi preliminar sobre el panorama legislatiu del dret penal de menors, resulta ineludible fer referència a dos qüestions que, de manera indirecta, generen una sèrie de conseqüències que, com es posarà de manifest en la part final d'este informe, sí que són objectiu de l'actuació fiscalitzadora d'esta institució.

En primer lloc, la LRPM, continuant els dictats de la Llei 4/1992, encomana al Ministeri Fiscal «la instrucció dels procediments» pels fets qualificats com a

delicte o falta que cometen els menors inclosos en l'àmbit d'aplicació subjectiva de la Llei. Mitjançant esta atribució es pretén reforçar el principi acusatori, en desdoblar-se definitivament les funcions instructores i les d'enjudiciament en dos òrgans plenament independents i diferenciats.

El fet d'atribuir les funcions instructores al Ministeri Fiscal comporta, lògicament, que se li atribuïsquen els poders necessaris per a la correcta execució d'aquelles i, especialment en allò que ens interessa, la constitució d'un equip tècnic, dependent funcionalment del Ministeri Fiscal, encarregat d'emetre i d'actualitzar els informes sobre la situació psicològica, educativa i familiar del menor, i també sobre el seu entorn social i sobre qualsevol altra circumstància rellevantals efectes d'alguna de les mesures que preveu la Llei (article 27 LRPM).

En segon lloc, mentre se substancia la instrucció del procediment, s'establix la possibilitat que el jutge de menors, a instàncies del Ministeri Fiscal, decidisca imposar al menor mesures cautelars, quan «hi haja indicis racionals de la comissió d'un delicte o el risc d'eludir o d'obstruir l'acció de la justícia per part del menor» (articles 28 LRPM).

D'acord amb l'apartat tercer de l'article 28, la duració de la mesura cautelar d'internament ha de ser de tres mesos, però es pot prorrogar a instàncies del Ministeri Fiscal mitjançant una interlocutòria motivada durant altres mesos més com a màxim. En qualsevol cas, la Llei estableix expressament que la mesura cautelar adoptada només es pot mantenir fins que tinga lloc l'audiència que preveuen els articles 31 i següents de la Llei, o mentre se substancien els eventuais recursos.

En este sentit s'ha de destacar que la LRPM no preveu un règim de pròrroga de l'internament cautelar similar al que estableix l'article 504 LECr. No obstant això, i atés que l'article 28 de la Llei estableix que la mesura cautelar, amb una duració màxima de sis mesos, es pot mantenir «mentre se substancien els recursos», s'ha de concloure necessàriament la possibilitat que el menor siga posat en llibertat quan

s'exhaurixen els terminis de la mesura cautelar, encara que hi haja una sentència, si s'ha recorregut en contra d'esta.

2.5. Execució de les mesures

La LRPM destina el seu títol VII a la regulació dels principis generals en matèria d'execució de les mesures imposades, i es dividix per a això en tres capítols dedicats, respectivament, a l'establiment de les disposicions generals, a la institució de les regles generals d'execució i a les regles específiques d'execució de les mesures privatives de llibertat.

La regulació que estes normes duen a terme resulta parca i, per esta raó, possiblement insuficient, en la mesura que esta regulació no conté adequadament les orientacions que inspiren l'execució de les mesures, els drets dels qui se sotmeten a estes i les circumstàncies rellevants de l'execució.

2.5.1. Disposicions generals

L'article 43 de la Llei es dedica a consagrar expressament el principi de legalitat en matèria d'execució de mesures, de manera que d'acord amb l'esmentat article «no es pot executar cap de les mesures que establix esta Llei sinó en virtut d'una sentència ferma dictada d'acord amb el procediment que esta regula», ni «es poden executar tampoc les esmentades mesures d'una altra manera que no siga la que prescriu esta Llei i els reglaments que la desenvolupen».

Com s'ha observat en este sentit, en matèria d'execució no s'ha consagrat una reserva absoluta de la Llei, sinó que es reconeix un espai fonamental als reglaments. A este efecte, per exemple, l'article 45.1 de la mateixa Llei establix que les comunitats autònomes han de disposar d'unes normes d'organització reguladores de la «creació, direcció, organització i gestió dels serveis, institucions i

programes adequats per a garantir l'execució correcta de les mesures, respectuoses del contingut de la Llei».

Respecte de les competències d'execució, la Llei distingix nítidament entre les funcions de control de l'execució de les mesures (que s'atribuïxen als jutjats de menors) i les funcions d'execució material de les mesures (que s'assigna a les comunitats autònomes).

D'esta manera, i en relació ambles competències de control de l'execució de les mesures, l'article 44 LRPM encomana expressament al jutge de menors que ha dictat la sentència l'exercici de les funcions jurisdiccionals en matèria d'execució i compliment d'estes mesures, i la resolució de les incidències que es produïsquen a través d'una interlocutòria després d'haver donat audiència al fiscal, al lletrat del menor i a la representació de l'entitat pública que executa la mesura.

Com s'ha assenyalat encertadament, darrere d'esta atribució al mateix òrgan jurisdiccional que ha dictar la sentència, hi ha l'intent de superar les dificultats que sorgixen en la jurisdicció de majors com a conseqüència de la diferenciació entre jutjats o tribunals sentenciadors i els jutjats de vigilància penitenciària. No obstant això, amb les possibles virtualitats que això haja pogut significar, cal no deixar de banda els inconvenients que es podrien derivar d'esta decisió en els casos en què este no coincidisca amb el jutge del domicili del menor i el del centre en el qual el menor complix condemna.

En relació amb les competències d'execució material de la mesura, la LRPM atribuïx a les comunitats autònomes i a les ciutats de Ceuta i de Melilla la competència per a executar les mesures que s'han imposat al menor.

Convé precisar no obstant això que, constitucionalment, l'exercici de la funció jurisdiccional és exclusiu de jutges i tribunals, i comprén tant jutjar com fer executar allò que es jutja, de manera que s'ha d'entendre necessàriament que les competències atribuïdes a les comunitats autònomes i a les ciutats de Ceuta i de

Melilla són exclusivament una competència administrativa sobre el compliment de les mesures, que s'exercix sota el control del jutge de menors que siga competent per a executar-les.

Precisament, per això, l'atribució d'esta competència organitzativa es tradueix, com ja hem assenyalat, en l'elaboració per part d'estes d'unes normes d'organització reguladores de la «creació, direcció, organització i gestió dels serveis, institucions i programes adequats per a garantir l'execució correcta de les mesures», respectuoses del contingut de la Llei.

L'atribució de la competència concreta per a l'execució de la mesura la resol l'apartat segon de l'article 45, que estableix que esta correspon a la comunitat autònoma on estiga situat el Jutjat de Menors que haja dictat la sentència i que per tant haja de supervisar l'execució de la mesura imposada. No obstant això, el paràgraf tercer estableix a continuació la possibilitat que les comunitats autònomes i les ciutats de Ceuta i de Melilla puguen establir els convenis o els acords de col·laboració necessaris amb altres entitats, siguen públiques, de l'Administració de l'Estat, local o d'altres comunitats autònomes, o siguen privades sense ànim de lucre, per a executar les mesures de la seua competència, sota la seua supervisió directa, sense que això signifiqui en cap cas cedir la titularitat i la responsabilitat que es deriva de l'esmentada execució.

2.5.2. Regles generals per a executar les mesures

Els articles del 46 al 53 LRPM recullen un conjunt de regles per a executar qualsevol tipus de mesura, mentre que els articles del 54 al 60 es dediquen a precisar una sèrie de normes específicament destinades a informar l'execució de les mesures privatives de llibertat.

Les regles comunes a les diferents mesures aborden essencialment aspectes clarament diferenciats, entre els quals destaquen essencialment els que estan

vinculats amb la liquidació de la mesura, les regles d'execució en cas d'imposar-se diverses mesures i el sistema de substitució de les mesures.

Pel que fa a l'inici de l'execució de les mesures, l'article 46 (en relació amb el que preveu l'article 43) estableix el pressupòsit de l'execució en la ferma de la sentència. No és possible, per tant, igual que succeïx en el dret penal d'adults, l'execució provisional dels pronunciaments, atés que els recursos presentats gaudixen dels efectes devolutiu i suspensiu.

Una vegada declarada ferma la sentència (article 988 LECr) i llevat que siga procedent l'execució de la decisió, el secretari judicial ha de liquidar la condemna, indicar les dates d'inici i de finalització de la mesura, i abonar si escau el temps complit per mesures cautelars imposades al menor.

Liquidada la mesura, l'article 46 ordena que se'l trasllade —juntament amb el testimoni de particulars que estime oportú i els informes tècnics inclosos en la causa— a l'entitat pública de protecció o de reforma de menors competent per a complir la mesura. Una vegada que l'entitat haja rebut els informes anteriors, esta ha de procedir a l'inici de l'execució de la mesura, i s'ha de designar un professional que es responsabilitze de l'execució de la mesura imposada.

És interessant destacar la previsió normativa que conté la part final de l'article 46, d'acord amb la qual, si la mesura és la d'internament, el professional ha de designar el centre més adequat per a complir-la entre els més propers al domicili del menor en què hi haja places disponibles, de manera que el trasllat a un centre diferent d'estos només es pot fonamentar en l'interés del menor de ser allunyat del seu entorn familiar i social, un cas que requerix l'aprovació del jutge de menors.

En segon lloc, la Llei dedica l'article 47 a establir *el règim legal d'execució* que s'ha de seguir en el cas que a un menor infractor se li hagen imposat *diverses mesures* (article 13, en relació amb l'article 7.3).

El principi general que estableix este punt és lògicament el del compliment simultani, si és possible, de les diferents mesures.

En cas que això no siga possible, i sempre que l'interés del menor no exigisca un altre règim d'execució, la Llei opta pel compliment successiu de les mesures, d'acord amb les regles següents:

1. Les mesures d'internament s'han de complir abans que les no privatives de llibertat i interrompen les que s'estiguen executant.
2. Quan s'haja d'executar una mesura d'internament terapèutic, esta s'ha d'aplicar en primer terme.
3. En els casos que preveu l'article 9.5, l'execució de la mesura d'internament ha de precedir en el temps al compliment de la mesura de llibertat vigilada.
4. Quan concorren diverses mesures de la mateixa naturalesa, estes s'han de complir successivament seguint l'ordre cronològic de la seua imposició.
5. *Quan el menor complix mesures que preveu la LRPM i siga condemnata penes previstes en el Codi penal, el jutge ha d'ordenar que estes es complisquen simultàniament, si és possible. En cas contrari, la pena de presó s'ha de complir a continuació de la mesura d'internament, llevat que, tractant-se de delictes greus, les circumstàncies del menor aconsellen que la pena de presó es complisca immediatament.*

En els supòsits de *trencament de condemna*, la LRPM estableix una dualitat de règim depenent de la naturalesa de la mesura.

Si la mesura és privativa de llibertat, es fa el seu reingrés en el mateix centre del qual s'haja evadit o en un altre adequat a les seues condicions, o, en cas de permanència de cap de setmana, en el seu domicili, a fi de complir de manera ininterrompuda el temps pendent.

Si la mesura transgredida és privativa de llibertat, el Ministeri Fiscal pot instar el jutge de menors a substituir aquella per una altra de la mateixa naturalesa. Excepcionalment, i a proposta del Ministeri Fiscal, una vegada escoltats el lletrat, el representant legal del menor i l'equip tècnic, el jutge de menors pot substituir la mesura per una altra d'internament en un centre semiobert, durant el temps que reste per a complir-la.

Finalment, la LRPM, decisivament imbuïda de la filosofia de la satisfacció puntual de l'interès del menor, estableix la possibilitat que, durant l'execució de les mesures, el jutge de menors que les ha imposades, *deixe sense efecte estes mesures o les substituïska* per unes altres que s'estimen més adequades a l'interès del menor. De la mateixa manera, la persecució de l'interès del menor determina que este canvi de mesura no pugui comportar un empitjorament de la situació del menor, motiu pel qual la Llei prohibeix que la nova mesura imposada sigui més que la substituïda.

Des del punt de vista procedimental, esta decisió de substitució es pot adoptar d'ofici o a instàncies del Ministeri Fiscal, del lletrat del menor o de l'Administració competent, i en tot cas s'han d'escoltar les parts, l'equip tècnic i la representació de l'entitat pública de protecció o de reforma de menors.

Compartint idèntic fonament preventiu especial, la conciliació del menor amb la víctima, en qualsevol moment en què es produïska l'acord entre tots dos al qual es referix l'article 19 de la Llei, «pot deixar sense efecte la mesura imposada quan el jutge, a proposta del Ministeri Fiscal o del lletrat del menor i una vegada s'haja escoltat l'equip tècnic i la representació de l'entitat de protecció o de reforma de menors, jutge que l'esmentat acte i el temps de duració de la mesura ja complit expressen suficientment el retret que mereixen els fets que ha comés el menor».

2.5.3. Regles especials per a executar les mesures privatives de llibertat

La imposició i el compliment de mesures d'internament comporta, com hem vist, l'ingrés del menor en un centre, en el qual ha de dur a terme les tasques necessàries per a completar i millorar el seu procés de socialització. L'article 54 LRPM estableix les directrius generals que han de presentar estos centres.

D'esta manera, la Llei estableix en relació amb els centres, essencialment dos grans condicions:

- a) En primer lloc, que estos han de ser diferents dels centres penitenciaris destinats al compliment de les mesures de presó imposades d'acord amb la legislació penal de majors. Amb això es pretén separar el menor del món carcerari dels majors i, consegüentment, minimitzar les possibilitats que es produïska un contagi criminogen pel contacte amb delinqüents habituals.
- b) En segon lloc, els centres han d'estar dividits en mòduls adequats a l'edat, la maduresa, les necessitats i les habilitats socials dels menors internats, i s'han de regir per una normativa de funcionament intern el compliment de la qual ha de tenir com a finalitat aconseguir una convivència ordenada, que permeta executar els diferents programes d'intervenció educativa i les funcions de custòdia dels menors internats.

D'altra banda, en l'article 59 el legislador insisteix en la vigència, també en el moment d'executarles mesures d'internament, del superior interès del menor i, d'acord amb això, en la vigència absoluta del principi de ressocialització, d'acord amb el qual «tota l'activitat en els centres en els quals s'executen mesures d'internament ha d'estar inspirada pel principi que el menor internat és subjecte de dret i continua formant part de la societat.

En conseqüència, la vida en el centre ha de tenir com a referència la vida en llibertat i reduir al màxim els efectes negatius que l'internament pot comportar per

al menor o per a la seua família, de manera que s'afavorisquen els vincles socials, el contacte amb els familiars i propparents, i la col·laboració i la participació de les entitats públiques i privades en el procés d'integració social, especialment de les més pròximes geogràficament i cultural.

»Amb aquesta finalitat, s'han de fixar reglamentàriament els permisos ordinaris i extraordinaris dels quals pot gaudir el menor internat per tal de mantenir contactes positius amb l'exterior i preparar la seua futura vida en llibertat».

L'aspecte essencial, no obstant això, de la regulació de les regles especials d'execució de les mesures privatives de llibertat el constituïx l'establiment de l'estatut bàsic de drets i d'obligacions que s'atribuïx al menor internat i que se centren en el reconeixement del «dret al respecte de la seua pròpia entitat, de la seua llibertat ideològica i religiosa, i dels drets i interessos legítims que no afecta el contingut de la condemna, especialment els inherents a la minoria d'edat civil quan s'escaiga» i, concretament, en el reconeixement dels drets següents:

- a) Dret que obliga l'entitat pública de la qual depén el centre a vetlar per la seua vida, la seua integritat física i la seua salut, sense que en cap cas se'l puga sotmetre a tractaments degradants o a maltractaments de paraula o d'obra, ni ser objecte d'un rigor arbitrari o innecessari a l'hora d'aplicar les normes.
- b) Dret del menor d'edat civil a rebre una educació i una formació integral en tots els àmbits, i a la protecció específica que per la seua condició li atribuïxen les lleis.
- c) Dret a la preservació de la seua dignitat i intimitat, a ser designat pel propi nom i que la seua condició d'internat siga estrictament reservada davant terceres persones.
- d) Dret a l'exercici dels drets civils, polítics, socials, religiosos, econòmics i culturals que li corresponen, llevat que siguen incompatibles amb l'objectiu de la detenció o el compliment de la condemna.

- e) Dret a estar en el centre més proper al seu domicili, d'acord amb el seu règim d'internament, i a no ser traslladat fora de la seua comunitat autònoma excepte en els casos i amb els requisits que preveu esta Llei i les seues normes de desenvolupament.
- f) Dret a l'assistència sanitària gratuïta, a rebre l'ensenyament bàsic obligatori que correspon a la seua edat, qualsevol que siga la seua situació en el centre, i a rebre una formació educativa o professional adequada a les seues circumstàncies.
- g) Dret dels sentenciats a un programa de tractament individualitzat i de tots els interns a participar en les activitats del centre.
- h) Dret a comunicar-se lliurement amb els seus pares, representants legals, familiars o altres persones, i a gaudir d'eixides i de permisos, d'acord amb el que disposa esta Llei i les seues normes de desenvolupament.
- i) Dret a comunicar-se reservadament amb els seus lletrats, amb el jutge de menors competent, amb el Ministeri Fiscal i amb els serveis d'inspecció de centres d'internament.
- j) Dret a una formació laboral adequada, a un treball remunerat, dins de les disponibilitats de l'entitat pública, i a les prestacions socials que els puguen correspondre, quan arriben a l'edat establida legalment.
- k) Dret a formular peticions i queixes a la Direcció del centre, a l'entitat pública, a les autoritats judicials, al Ministeri Fiscal, al Defensor del Poble o institució anàloga de la seua comunitat autònoma, i a presentar tots els recursos legals que preveu esta Llei davant el jutge de menors competent, en defensa dels seus drets i interessos legítims.
- l) Dret a rebre informació personal i actualitzada dels seus drets i obligacions, de la seua situació personal i judicial, de les normes de funcionament intern dels centres que els acullen, i també dels procediments concrets per a fer efectius estos drets, especialment per a formular peticions, queixes i recursos.
- m) Dret a rebre informació els seus representants legals sobre la seua situació i evolució, i sobre els drets que a ells els corresponen, només amb els límits que preveu esta Llei.

- n)* Dret de les menors internades a estar acompanyades dels seus fills menors de tres anys, en les condicions i requisits que s'establisquen reglamentàriament.

Des del punt de vista dels deures, els menors internats estan obligats a:

- a)* Romandre en el centre a disposició de l'autoritat judicial competent fins al moment que siguin posats en llibertat, sens perjudi de les eixides i de les activitats autoritzades que puguen dur a terme a l'exterior.
- b)* Rebre l'ensenyament bàsic obligatori que legalment els correspon.
- c)* Respectar i complir les normes de funcionament intern del centre, i les directrius o instruccions que reben del personal d'aquell en l'exercici legítim de les seues funcions.
- d)* Col·laborar en la consecució d'una activitat ordenada a l'interior del centre i mantenir una actitud de respecte i de consideració, dins i fora del centre, especialment envers les autoritats, els treballadors del centre i els altres menors internats.
- e)* Utilitzar adequadament les instal·lacions del centre i els mitjans materials que es posen a la seua disposició.
- f)* Observar les normes higièniques i sanitàries, i sobre vestuari i higiene personal que estableix el centre.
- g)* Realitzar les prestacions personals obligatòries que preveuen les normes de funcionament intern del centre per a mantenir el bon ordre i la netedat.
- h)* Participar en les activitats formatives, educatives i laborals que s'han establert a partir de la seua situació personal a fi de preparar la seua vida en llibertat.

Finalment, i com a garantia del compliment i del respecte efectiu del sistema de deures, la Llei estableix les bases essencials del règim disciplinari que s'ha d'observar en estos centres, que no obstant això pot ser desenvolupat reglamentàriament.

D'acord amb l'article 60 LRPM, les faltes disciplinàries es classifiquen en molt greus, greus i lleus, segons la violència que haja exercit el subjecte, la intencionalitat, la importància del resultat i el nombre de persones ofeses.

A partir d'esta classificació de les infraccions, la Llei preveu les sancions següents per a les faltes molt greus:

- a) La separació del grup durant un període de tres a set dies en els casos d'evident agressivitat, violència i alteració greu de la convivència.
- b) La separació del grup de tres a cinc caps de setmana.
- c) La privació d'eixides de cap de setmana de quinze dies a un mes.
- d) La privació d'eixides de caràcter recreatiu durant un període d'un a dos mesos.

Per la seua banda, les úniques sancions que es poden imposar per haver comés faltes greus són les següents:

- a) Les mateixes que en els quatre supòsits de l'apartat anterior, amb la duració següent: dos dies, un o dos caps de setmana, d'un a quinze dies, i un mes, respectivament.
- b) La privació de participar en les activitats recreatives del centre durant un període de set a quinze dies.

En darrer lloc, les úniques sancions que es poden imposar per haver comés faltes lleus són les següents:

a) La privació de participar en totes o en algunes activitats recreatives del centre durant un període d'un a sis dies.

b) L'amonestació.

D'acord amb la Llei, la sanció de separació implica que el menor ha de romandre en la seua habitació o en una altra de característiques anàlogues a la seua, durant l'horari d'activitats del centre, excepte per a assistir, si escau, a l'ensenyament obligatori, rebre visites i disposar de dos hores al dia a l'aire lliure.

Des del punt de vista procedimental, la imposició de sancions se sotmet, seguint la filosofia que imbuïx la Llei, al possible control judicial, en defensa dels drets del menor. D'esta manera «les resolucions sancionadores poden ser objecte de recurs davant el jutge de menors abans que comencen a complir-se. Amb esta finalitat, el menor sancionat pot presentar el recurs per escrit o verbalment davant el director de l'establiment, el qual, en el termini de vint-i-quatre hores, ha de trametre l'esmentat escrit o testimoni de la queixa verbal, i també les seues pròpies al·legacions, al jutge de menors, i este, en el termini d'una audiència i una vegada haja escoltat el Ministeri Fiscal, ha de dictar una interlocutòria, que confirme, modifique o anul·le la sanció imposada, sense que es puga presentar cap recurs en contra. La interlocutòria, una vegada notificada a l'establiment, és d'execució immediata. Mentre se substancia el recurs, l'entitat pública executora de la mesura pot adoptar les decisions necessàries per a restablir l'ordre alterat en el termini de dos dies, i ha d'aplicar al sancionat el que disposa l'apartat 6 d'este article».

3. ESTADÍSTICA POLICÍACA

Les estadístiques de detencions que elaboren la Policia Nacional i la Guàrdia Civil permeten una aproximació inicial a la realitat criminològica pròpia de la delinqüència juvenil. Naturalment, ni a tots els menors que cometem un delictes se'ls deté, ni el fet de la detenció implica necessàriament una condemna. No obstant el que acabem de dir, les dades que subministra el Ministeri de l'Interior són molt útils com a introducció i principi d'anàlisi.

En les pàgines següents ressenyarem:

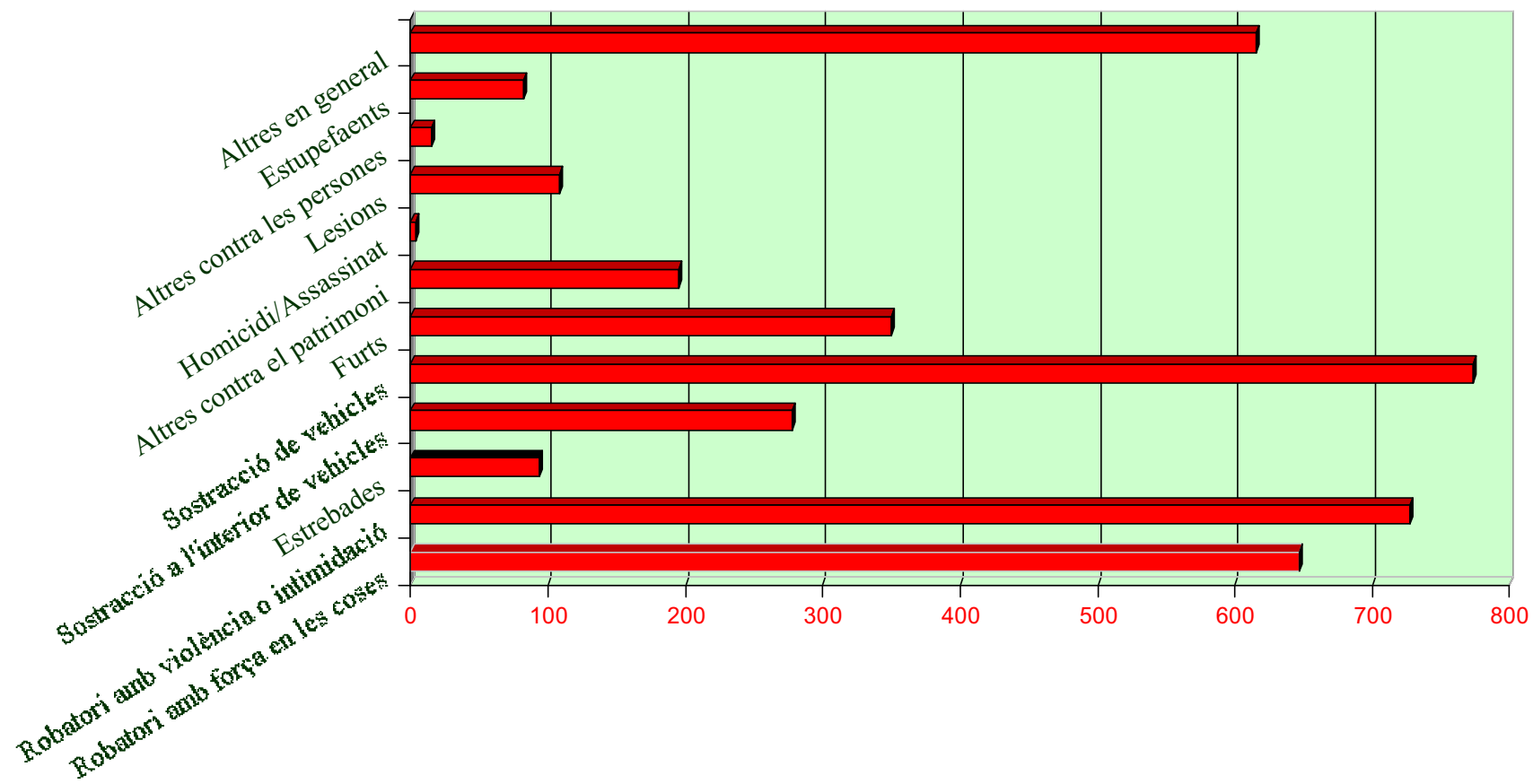
- Els delictes que han motivat la detenció.
- La nacionalitat dels detinguts.
- Els seus antecedents.
- El nivell educatiu.
- El lloc de domicili (patern o no).
- El consum de drogues.
- El consum d'alcohol.

Per a començar este epígraf, estimem útil referir-nos també al marc de població de referència (font SIP): la Comunitat Valenciana té un total de 4.749.476 habitants:

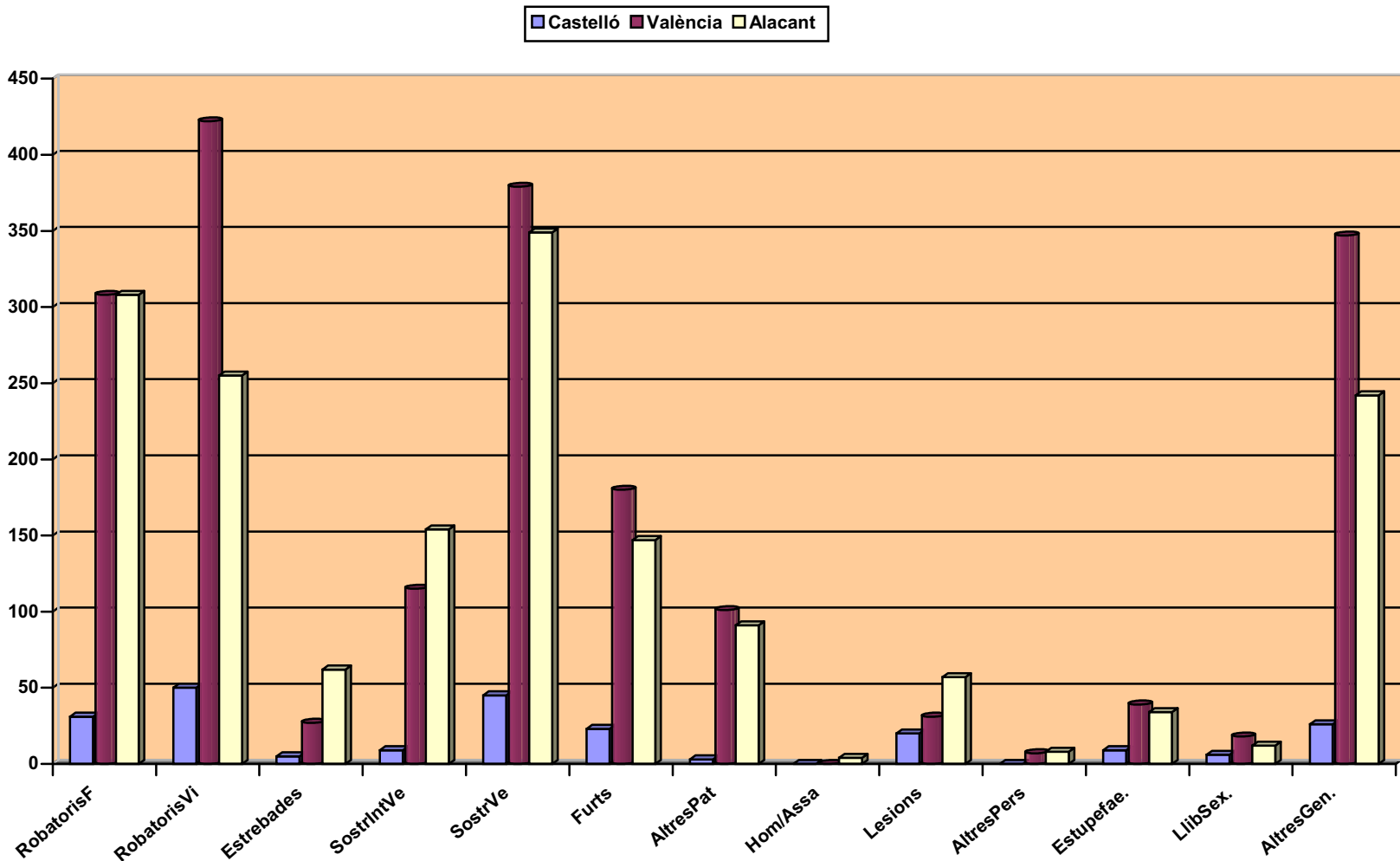
	PROVÍNCIA DE CASTELLÓ
	POBLACIÓ TOTAL: 552.014 habitants
	POBLACIÓ de 14 a 18: 21.918 habitants
	PROVÍNCIA DE VALÈNCIA
	POBLACIÓ TOTAL: 2.472.868 habitants
	POBLACIÓ de 14 a 18: 98.677 habitants
	PROVÍNCIA D'ALACANT
	POBLACIÓ TOTAL: 1.724.599 habitants
	POBLACIÓ de 14 a 18: 73.983 habitants

MOTIU DE LA DETENCIÓ	14 anys	15 anys	16 anys	17 anys	TOTAL	PROVÍNCIA	TOTAL COMUNITAT
Robatoris amb força en les coses	6	3	9	13	31	C	647
	72	70	70	96	308	V	
	41	63	93	111	308	A	
Robatoris amb violència i intimidació	15	15	9	11	50	C	727
	61	100	132	129	422	V	
	43	64	74	74	255	A	
Estrebades	0	3	1	1	5	C	94
	4	7	11	5	27	V	
	9	18	15	20	62	A	
Sostracció a l'interior de vehicles	0	2	4	3	9	C	278
	17	33	25	40	115	V	
	21	31	47	55	154	A	
Sostracció de vehicles	7	13	14	11	45	C	773
	76	109	109	85	379	V	
	65	95	112	77	349	A	
Furts	3	3	10	7	23	C	350
	22	56	44	58	180	V	
	29	39	35	44	147	A	
Altres contra el patrimoni	0	0	1	2	3	C	195
	14	26	28	33	101	V	
	6	25	26	34	91	A	
Homicidi/assassinat	0	0	0	0	0	C	4
	0	0	0	0	0	V	
	0	2	1	1	4	A	
Lesions	3	3	7	7	20	C	108
	3	8	11	9	31	V	
	4	16	18	19	57	A	
Altres contra les persones	0	0	0	0	0	C	15
	2	2	2	1	7	V	
	1	2	2	3	8	A	
Estupefaents	1	3	2	3	9	C	82
	5	8	11	15	39	V	
	3	3	14	14	34	A	
Contra la llibertat sexual	1	2	1	2	6	C	36
	5	7	4	2	18	V	
	3	3	3	3	12	A	
Altres en general	1	8	7	10	26	C	615
	28	72	119	128	347	V	
	28	55	74	85	242	A	

Estadística de detencions policíaca a la comunitat autònoma (2003)

Detencions policiaques per províncies (2003)

4. L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA: MITJANS PERSONALS I MATERIALS

L'article 149.1.5 de la Constitució espanyola estableix que l'Estat té la competència exclusiva en l'Administració de justícia. Per la seua banda, l'article 39 de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana, que va aprovar la Llei orgànica 5/1982, d'1 de juliol, estableix que, en relació amb l'Administració de justícia, exceptuant la militar, correspon a la Generalitat Valenciana exercir totes les facultats que les lleis orgàniques del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial reconeixen o atribueixen al Govern de l'Estat.

El Reial decret 4015/1985, de 29 de desembre, determina les normes i el procediment als quals s'han d'ajustar els traspassos de funcions i de serveis de l'Estat a la Comunitat Valenciana. L'esmentat traspàs es va materialitzar a partir dels reials decrets 293/1995, de 24 de febrer, 1949/1996, de 23 d'agost, 1950, de 23 d'agost i 491, de 14 d'abril.

En el que ens concernix i pel que fa a l'àmbit del personal, caldrà tenir en compte l'article 471 i següents de la Llei orgànica del Poder Judicial, després de la seua redacció per LO 19/2003, de 23 de desembre.

Per acabar convé assenyalar que la jurisdicció dels jutjats de menors és provincial tot i trobar-se la seua seu a la capital de la província.

4.1. Castelló

La Fiscalia de Menors de Castelló disposa de dos fiscals instructors i d'un coordinador. El nombre de funcionaris en la plantilla ascendix a un gestor, quatre tramitadors i un auxiliar. La plantilla és bastant estable, els assumptes es registren al dia i la tramitació dels expedients no s'endarrerix, llevat de la mateixa complexitat del fet que s'investiga. No obstant això, seria desitjable ampliar la Secció de Menors en dos funcionaris més del cos de tramitació.

L'Equip Tècnic el formen un total de quatre persones fixes (un psicòleg, un psicopedagog, un educador i un treballador social) més un contractat. L'any 2003 s'havien sol·licitat un total de quatre-cents cinquanta-tres informes i se'n van fer un total de quatre-cents vint-i-tres. Es van iniciar un total de dinou processos de mediació, dels quals en van concloure setze. Es van elaborar un total de vint-i-cinc informes d'assessorament tècnic per a adoptar mesures cautelars i un total de setze gestions per mesura d'activitat socioeducativa alternativa a la judicialització.

No tenen mesures pendents d'assignació de centre per a complir-les. Amb data 31 de desembre de 2003, ja no quedava pendent cap tramitació de les mil cent noranta diligències preliminars que s'havien incoat durant l'any 2002 ni cap dels dos-cents noranta-cinc expedients de reforma que s'havien obert eixe any. Durant el 2003, se'n van incoar mil cent set, de les quals vint-i-nou encara es tramitaven amb data 31 de desembre, i es van incoar tres-cents catorze expedients de reforma dels quals al final de l'any només se n'estaven tramitant setanta-un, tretze dels quals es van concloure més tard en breu temps.

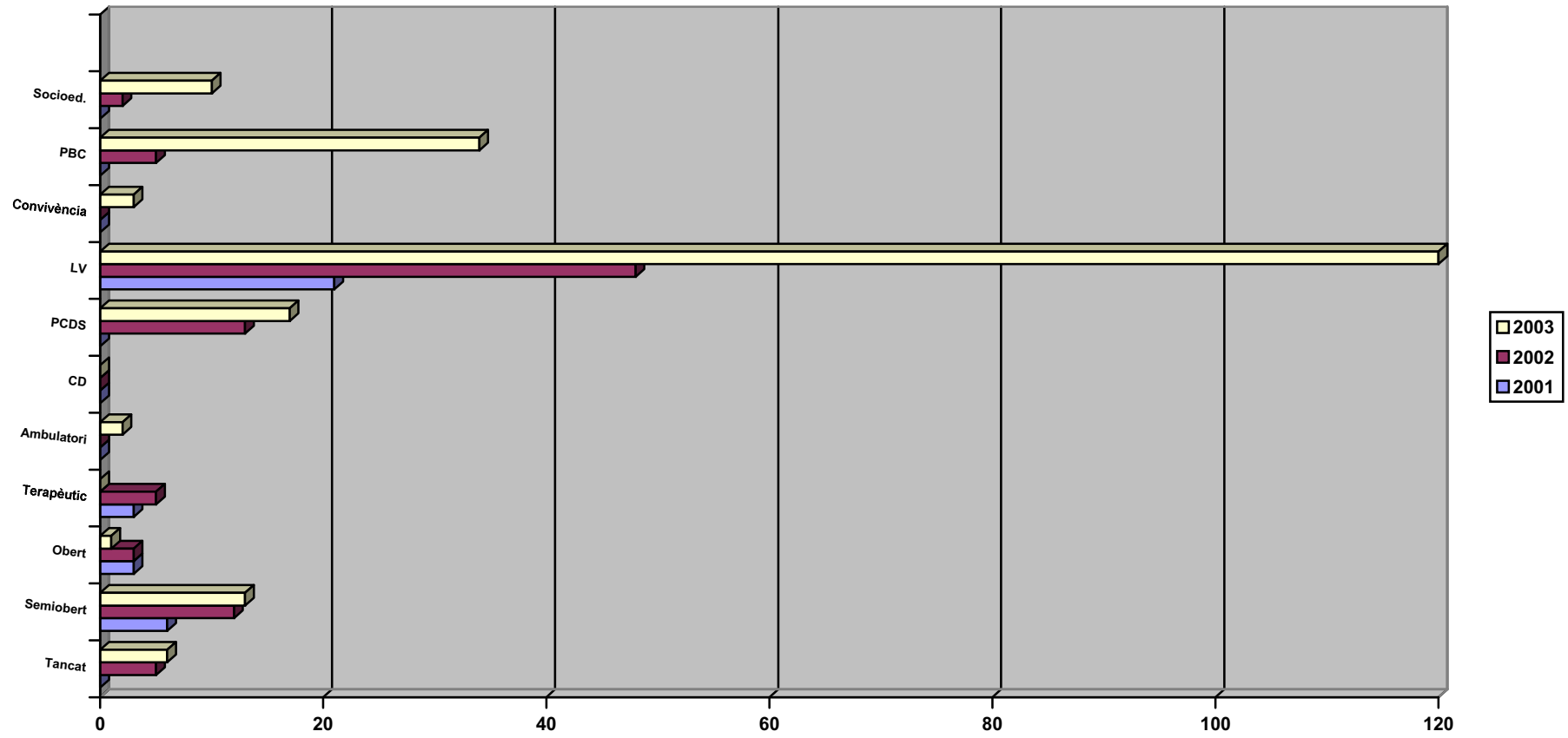
La província de Castelló disposa d'un Jutjat de Menors. La seua plantilla la componen un gestor, dos tramitadors i dos auxiliars.

El Jutjat de Menors acumula un retard important. La plaça de magistrat titular no es va cobrir fins després d'un any i mig que entrara en vigor la Llei 5/2000, i això va provocar un retard important. Tot i que l'actual titular ha incrementat les audiències de les cinquanta-una l'any 2001 a les dos-centes seixanta-vuit l'any 2002 i dos-centes noranta-una l'any 2003, la composició actual de la plantilla del Jutjat és insuficient per a tramitar amb rapidesa els procediments que es trameten des de la Fiscalia i per a executar les mesures que s'imposen als menors, i també per a imprimir major ritme en la superació del treball acumulat que principalment afecta les peces de responsabilitat civil.

Tot i que s'ha reduït el temps de tramitació dels expedients de 2002 a 2003 (quatre-cents noranta-dos dies contra tres-cents setze de mitjana), també és cert que la demora en l'execució encara s'allunya molt més del que seria desitjable respecte de la comissió del delictes, cosa que afecta seriosament l'objectiu de rapidesa que orienta la tramitació.

	TIPUS DE MESURES (NOTIFICADES A LA DIRECCIÓ TERRITORIAL DE CASTELLÓ)	ANY	NOMBRE DE MESURES NOTIFICADES					
			HOMES			DONES		
A	MESURES PREVISTES EN L'ARTICLE 7 LRPM (Ilevat d'inhabilitació absoluta i amonestació)		14-15	16-17	18-21	14-15	16-17	18-21
1	Internament en règim tancat	2001						
		2002		1	2		1	1
		2003		1	3	2		
2	Internament en règim semiobert	2001	1	4	1			
		2002	2	7	3			
		2003		9	2	1	1	
3	Internament en règim obert	2001	1	2				
		2002		3				
		2003		1				
4	Internament terapèutic	2001	1	2				
		2002	1	2	2			
		2003						
5	Tractament ambulatori	2001						
		2002						
		2003		1	1			
6	Assistència a centre de dia	2001						
		2002						
		2003						
7	Permanència de cap de setmana	2001						
		2002		7	4		2	
		2003	2	8	6		1	
8	Llibertat vigilada	2001	3	10	3	1	3	1
		2002	6	20	12	1	7	2
		2003	6	39	58	6	7	4
9	Convivència amb una altra persona, família o grup educatiu	2001						
		2002						
		2003			3			
10	Prestacions en benefici de la comunitat	2001						
		2002		1	1		1	2
		2003	2	15	13		3	1
11	Realització de tasques socioeducatives	2001						
		2002				1		1
		2003	1	8	1			
MESURES CAUTELARS								
1	Internament en centres de menors	2001	3	16	4	2	1	
		2002	3	20	7		2	
		2003	4	11	9	3		
2	Altres mesures	2001	1	5	1	1		
		2002	2	4			1	
		2003	3	2	6			

Mesures notificades a la Direcció Territorial de Castelló

4.2. València

La Fiscalia de Menors disposa de deu fiscals instructors i d'un coordinador. El nombre de funcionaris en la plantilla oficial de la Secció de Menors ascendix a vint-i-nou; tanmateix, segons ens han informat, realment només vint-i-cinc hi presten servei. Les necessitats de personal consistixen en tres funcionaris del Cos de Tramitació i un del Cos Auxiliar d'Auxili Judicial.

L'Equip Tècnic el componen setze tècnics, distribuïts en quatre equips (tres per a l'elaboració d'informes i atenció als jutjats, i un per a la mediació). Dels setze tècnics hi ha vuit psicòlegs, sis educadors i dos treballadors socials. Dels vuit psicòlegs, cinc són de suport i van acabar els seus serveis al final del mes de setembre. Les necessitats d'ampliació s'estimen en tres educadors, un psicòleg i sis treballadors socials, amb els quals col·laboraria un funcionari d'Auxili Judicial de nova creació.

Amb data 29 de setembre de 2004, estaven pendents d'assignació de centre per a complir mesures d'internament divuit menors; per a complir permanències de cap de setmana, cinc menors, i cent tretze estan pendents d'execució de mesures d'internament que no es poden dur a terme perquè complixen altres mesures o perquè es troben en un centre penitenciari.

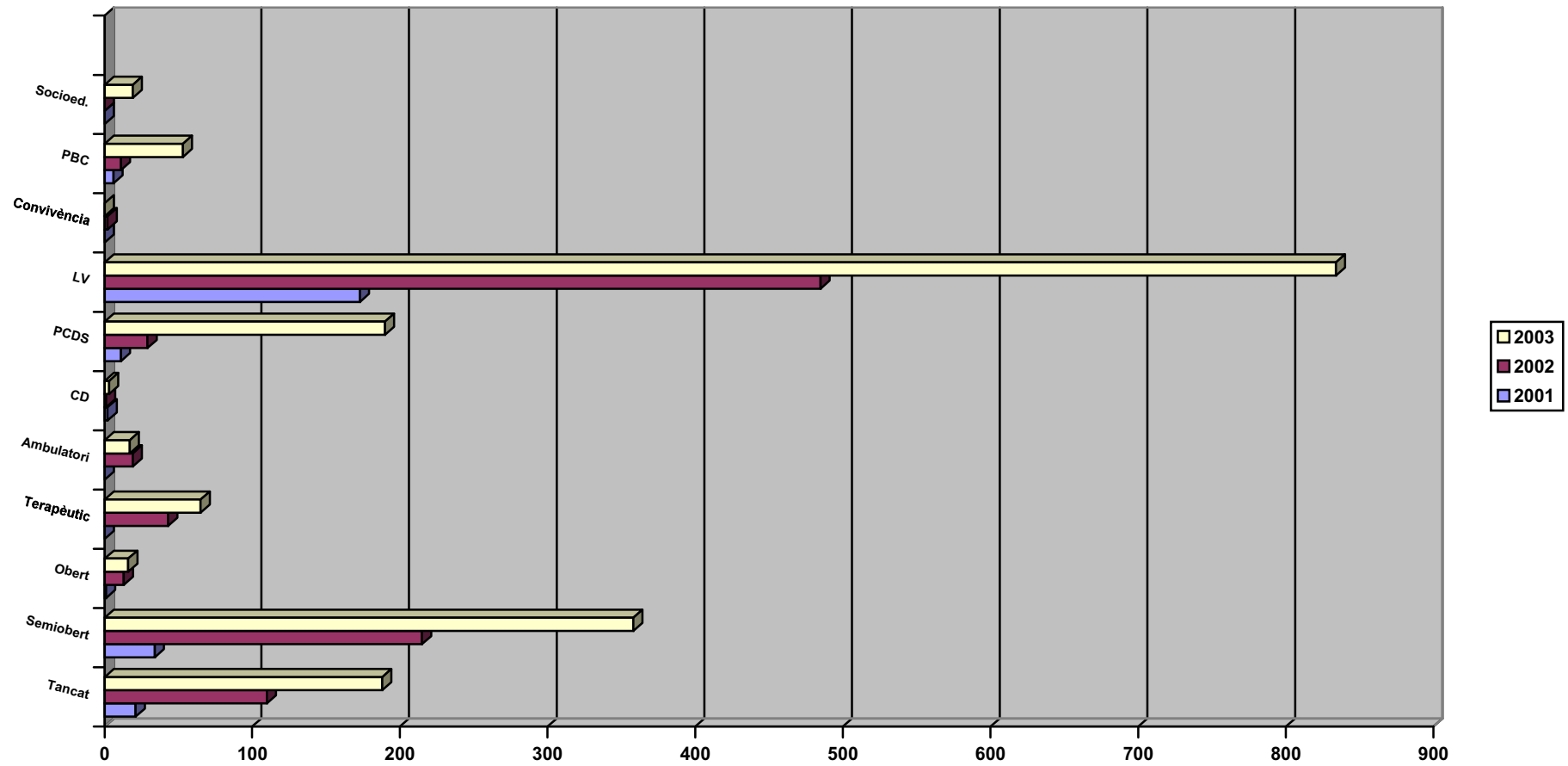
ESTADÍSTICA BÀSICA COMPARATIVA DE LA FISCALIA DE MENORS DE VALÈNCIA				
ANY	2001	2002	2003	PERCENTATGE
DILIGÈNCIES PRELIMINARS	4.165	4.941	6.501	+ 31,5 %
EXPEDIENTS	1.255	2.053	2.023	- 1,46 %
PROCEDIMENTS LO 4/92	602	63	18	-71,42 %
DRET TRANSITORI	2.334	65	24	- 63,07 %
EXHORTS	181	126	259	+105,5 %
JUÍIS PENALS	341	700	1.308	+ 86,8 %
MESURES CAUTELARS	39	100	102	+ 2 %

La província de València disposa de tres jutjats de menors. La seua plantilla la componen un gestor, tres tramitadors i un auxiliar. Els jutjats reclament que es complete la plantilla amb un gestor més, dos tramitadors i que es mantinga l'auxiliar per jutjat, cosa que significaria un total de vuit funcionaris davant els cinc actuals, els quals no poden assumir la gestió de tots els rotlles penals, executòries i peces de responsabilitat civil de la seua competència. S'ha reclamat la creació del Jutjat de Menors número quatre per a València o, almenys, que es mantinga l'estabilitat dels funcionaris judicials en els seus llocs de treball, ja que la seua excessiva mobilitat dificulta la tramitació normal dels procediments, per tal com les vacants tarden molt de temps a cobrir-se i, quan es cobrixen, es fa amb personal poc qualificat.

No s'ha pogut concretar el temps mitjà de tramitació d'un expedient, qüestió que depén de la seua complexitat, però no s'han exhaurit els terminis de sis mesos de la mesura cautelar sense concloure'l en cas que esta existira.

	TIPUS DE MESURES (NOTIFICADES A LA DIRECCIÓ TERRITORIAL DE VALÈNCIA)	ANY	NOMBRE DE MESURES NOTIFICADES					
			HOMES			DONES		
			14- 15	16- 17	18- 21	14- 15	16- 17	18- 21
A	MESURES PREVISTES EN L'ARTICLE 7 LRPM (Ilevat d'inhabilitació absoluta i amonestació)							
1	Internament en règim tancat	2001	5	6	4		6	
		2002	11	48	42	5	3	1
		2003	34	74	70	1	9	
2	Internament en règim semiobert	2001	6	24	3	1		
		2002	28	78	91	3	7	8
		2003	38	144	153	4	15	4
3	Internament en règim obert	2001		1				
		2002	1	4	7			1
		2003		10	5		1	
4	Internament terapèutic	2001						
		2002	5	12	22		3	1
		2003		22	41	1	1	
5	Tractament ambulatori	2001						
		2002	1	2	16			
		2003		1	16			
6	Assistència a centre de dia	2001		1				1
		2002			1			
		2003		2			1	
7	Permanència de cap de setmana	2001	1	8	1		1	
		2002	1	10	13			5
		2003		35	104	41	3	7
8	Llibertat vigilada	2001	22	114	21	4	10	2
		2002	20	118	326	2	9	10
		2003	53	285	425	19	22	30
9	Convivència amb una altra persona, família o grup educatiu	2001						
		2002			2			
		2003						
10	Prestacions en benefici de la comunitat	2001		6				
		2002	1	2	8			
		2003	4	14	30		2	3
11	Realització de tasques socioeducatives	2001						
		2002						
		2003		5	12		1	1
B	MESURES CAUTELARS							
1	Internament en centres de menors	2001	5	10	4	4		
		2002	29	75	75	8	11	13
		2003	25	75	34		8	10
2	Altres mesures	2001	2	1	1			1
		2002	6	12	13		1	
		2003	7	18	11		4	

Mesures notificades a la Direcció Territorial de València

4.3. Alacant

La Fiscalia de Menors disposa de cinc fiscals instructors i d'un coordinador, tot i que la coordinadora efectua les mateixes funcions que els altres al marge de les pròpies de coordinació. Cap dels fiscals no té dedicació exclusiva. El nombre de funcionaris en la plantilla oficial de la Secció de Menors ascendix a quinze funcionaris, dos gestors, dotze tramitadors i un auxiliar. Segons fonts de la mateixa Fiscalia, el nombre necessari per a poder dur a terme correctament les seues funcions seria de vint-i-cinc funcionaris (quatre gestors, tres auxiliars i la resta, tramitadors).

L'Equip Tècnic el componen quatre úniques places: dos psicòlegs i dos TMEM, a més d'una treballadora social, quatre dies la setmana, amb destinació a la Unitat d'Atenció a la Víctima. A Alacant no hi ha cap equip de mediació, de manera que no es pot fer efectiu el que disposa l'article 19 de la Llei (conciliació o reparació), tret de comptades excepcions. Les persones que integren els reforços només elaboren un nombre determinat d'informes al mes (al principi divuit i després un total de quinze). Segons se'ns ha referit, per a poder dur a terme les seues funcions adequadament, caldrien un total de sis equips tècnic integrats per tres persones (educador, treballador social i psicòleg) en cada equip i un equip de mediació.

Dels mil cinc-cents quaranta-un expedients de 2002 s'ha passat als mil sis-cents trenta de 2003, i de les cinc mil quatre-centes vint-i-cinc diligències preliminars el 2002 a les sis mil cent vuitanta-vuit de 2003. Cal assenyalar l'elevat percentatge d'arxius per prescripció que reflectix l'estadística. Fonts de la Fiscalia ens informen que la manca de personal és tan gran que és impossible registrar tots els documents que entren diàriament. A més, presenten mancances d'elements materials que s'han denunciat repetidament: una fotocopiadora (en l'única que hi ha es fan cues), una impressora (només en tenen dos per a tota la Fiscalia i per a l'Equip Tècnic) i un fax (només en tenen un per a la Fiscalia tot i estar situats en pisos diferents).

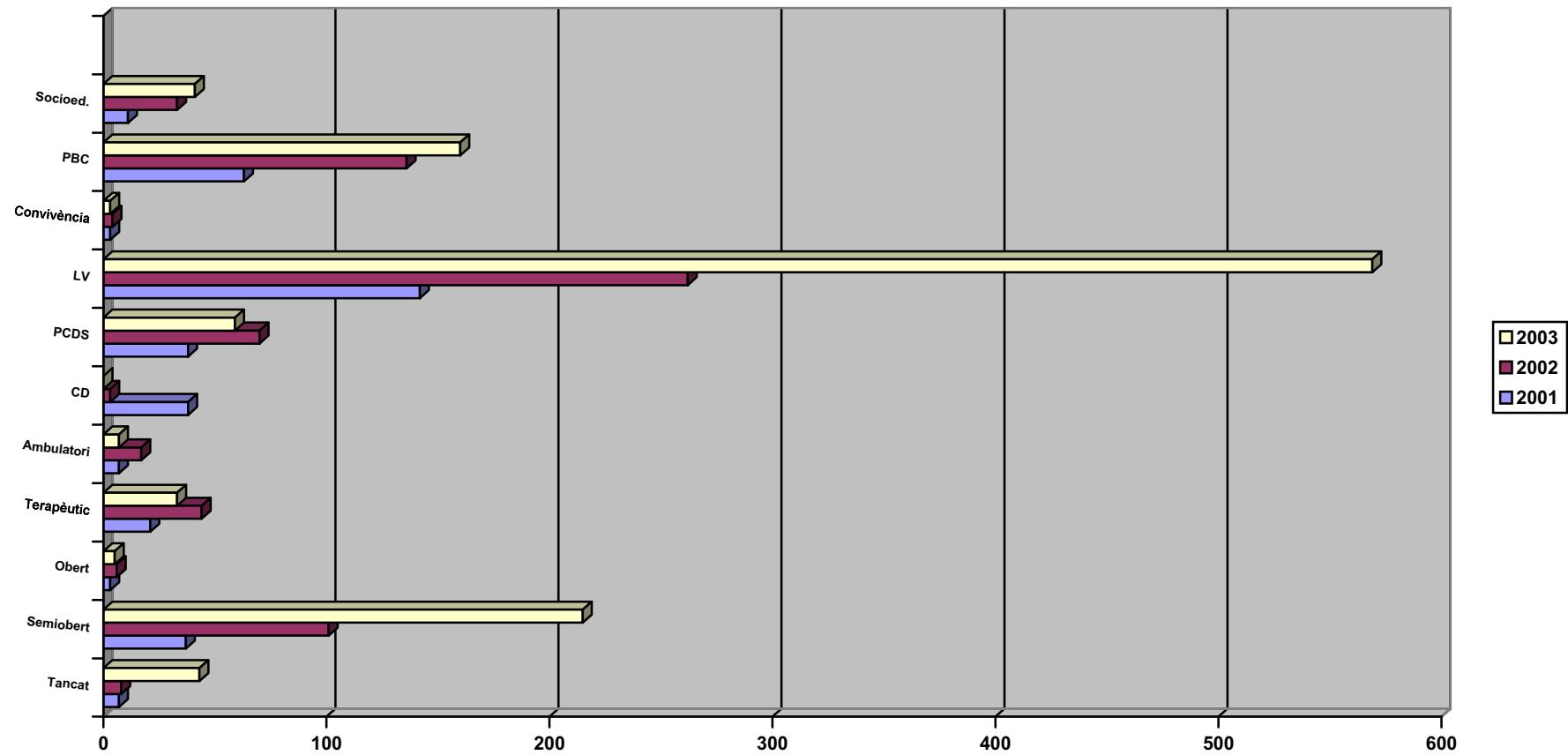
La província d'Alacant disposa de dos jutjats de menors. La plantilla de tots dos jutjats la componen un gestor, tres tramitadors i un auxiliar, si bé actualment la del Jutjat

número dos la componen dos tramitadors interins i un de titular, i no té cap agent (s'ha cedit un auxiliar del Deganat però solament per a assistir a les audiències). Les places que no s'han cobert en el Jutjat número dos no estan cobertes des de fa mesos, i la tramitació està paralitzada. Este Jutjat té un retard important, que arrossega des de 2002 i és on es jutgen els fets més antics; no obstant això, el temps que transcorre entre l'audiència i la sentència ascendix només a tres dies. S'ha sol·licitat que es cree un tercer Jutjat de Menors per a la província. També s'observa una certa falta de recursos materials, per exemple, el fax el compartixen tots dos jutjats i l'Equip Tècnic, malgrat ser un instrument d'ús habitual. No es disposa tampoc de programa informàtic específic de menors, i encara no s'ha instal·lat el programa de registre i de tramitació CICERONE.

El temps de tramitació d'un expedient depén també de la complexitat, però el fet cert és que este any 2004 s'han enjudiciat sobretot expedients del 2001, 2002 i 2003 i, des que es va cometre el delictes fins a l'audiència han passat dos anys. L'edat dels menors sotmesos a procediment judicial oscil·la entre els disset i els dinou anys, si bé generalment eren majors d'edat. El Jutjat número dos és el que arrossega més retard.

	TIPUS DE MESURES (NOTIFICADES A LA DIRECCIÓ TERRITORIAL D'ALACANT)	ANY	DE MESURES NOTIFICADES					
			HOMES			DONES		
			14-15	16-17	18-21	14-15	16-17	18-21
A	MESURES PREVISTES EN L'ARTICLE 7 LRPM (llevat inhabilitació absoluta i amonestació)							
1	Internament en règim tancat	2001		1	6			
		2002	2	1	5			
		2003	5	26	11		1	
2	Internament en règim semiobert	2001	8	20	5	3	1	
		2002	26	55	14	3	2	1
		2003	14	127	69		5	
3	Internament en règim obert	2001		3				
		2002	2	4				
		2003		3	1		1	
4	Internament terapèutic	2001	3	10	7	1		
		2002	11	24	4	1	3	1
		2003		21	10		1	1
5	Tractament ambulatori	2001	3	1	3			
		2002	6	7	2	2		
		2003		3	3			1
6	Assistència a centre de dia	2001	5	26	6		1	
		2002		3				
		2003						
7	Permanència de cap de setmana	2001	5	26	6		1	
		2002	12	41	14	1	1	1
		2003	2	43	14			
8	Llibertat vigilada	2001	26	68	33	7	5	3
		2002	96	72	75	9	9	1
		2003	34	297	200	5	22	11
9	Convivència amb una altra persona, família o grup educatiu	2001		3				
		2002	1	3				
		2003			2		1	
10	Prestacions en benefici de la comunitat	2001	11	43	8	1		
		2002	39	66	20	5	3	3
		2003	7	85	59		8	1
11	Realització de tasques socioeducatives	2001	2	7	1			1
		2002	7	23	3			
		2003		25	15		1	
B	MESURES CAUTELARS							
1	Internament en centres de menors	2001	15	36	4	6	2	
		2002	55	65	18	5	6	3
		2003	30	107	17	5	5	1
2	Altres mesures	2001	13	7	2	1		
		2002	43	26	7	6	2	
		2003	16	65	10	7	10	

Mesures notificades a la Direcció Territorial d'Alacant

5. ELS CENTRES D'INTERNAMENT

En l'actualitat, la Comunitat Valenciana disposa d'un total de vuit centres de reeducació de menors per a executar les mesures judicials d'internament, en qualsevol dels seus règims (obert, semiobert, tancat i terapèutic), que imposen els jutges de menors en virtut de sentència ferma o de mesures cautelars, a l'empara de la Llei orgànica 572000. La distribució és la següent:

➤ Centres propis:

- Pi Gros (província de Castelló). Tots els règims. Gestió privada.
- Colònia San Vicente Ferrer (província de València). Mesures cautelars i fermes en règim obert i semiobert de catorze a divuit anys i, en règim tancat, de catorze a setze. Gestió mixta.
- Pi i Margall (província de València). Tots els règims. Gestió privada

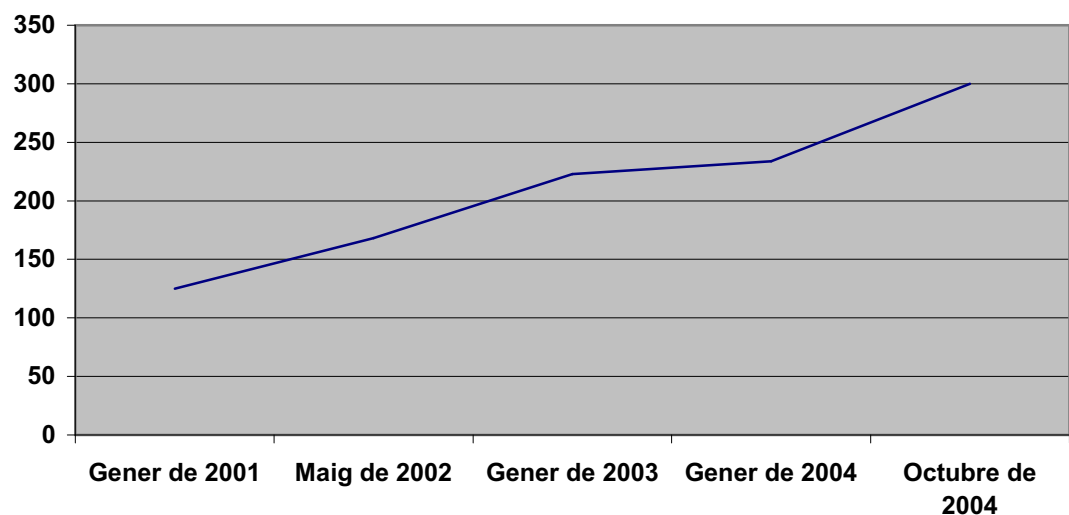
- Mariano Ribera (província de València). Tots els règims. Gestió privada.
- Els Reiets (província d'Alacant). Tots els règims. Gestió privada.

➤ Centres privats amb conveni:

- La Villa (província d'Alacant). Tots els règims. Totes les places.
- La Quintanilla (Regió de Múrcia). Internaments terapèutics de drogues. Algunes places.
- La Zarza (Regió de Múrcia). Tots els règims, però amb limitació de l'edat compresa entre els catorze i els setze anys. Algunes places.

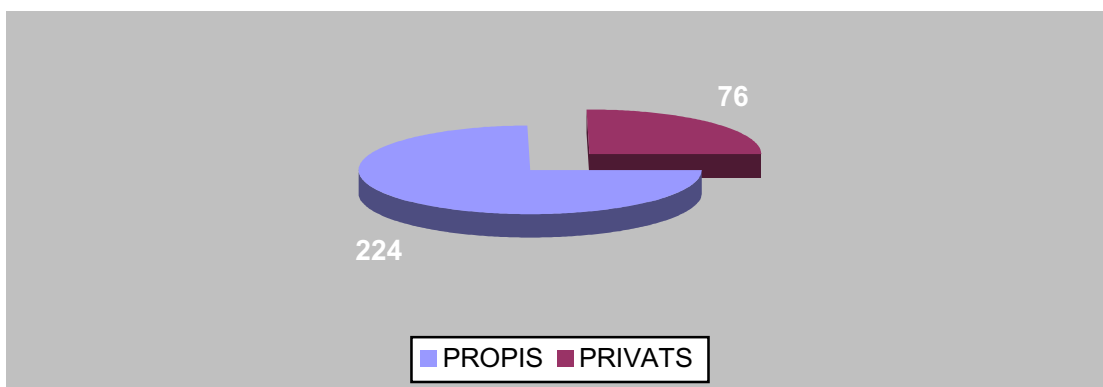
El nombre de places ha evolucionat constantment des que va entrar en vigor la Llei orgànica 5/2000 i no ha cessat encara a hores d'ara. El gràfic següent il·lustra la progressió del nombre de places.

Evolució del nombre de places

Veiem, doncs, que les inicials cent vint-i-cinc places que hi havia l'1 de gener de 2001 van passar l'1 de maig de 2002 a cent seixanta-vuit, l'1 de gener de 2003, a dos-centes vint-i-tres, l'1 de gener de 2004, a dos-centes trenta-quatre, el 18 d'octubre de 2004 (període en què la nostra institució va fer les últimes visites), a tres-centes, i que encara es preveu que augmenten per a l'1 de gener de 2005 a tres-centes vint-i-sis i per a l'1 de maig de 2005, a tres-centes cinquanta-dos places.

El gràfic següent mostra la distribució entre les places públiques (centres propis) i les privades amb conveni a la fi de l'any 2004.

5.1. Normativa

El desenvolupament normatiu de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, es va produir amb el Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, que aprova el Reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors, l'entrada en vigor de la qual no serà efectiva fins a l'1 de març de 2005.

L'execució de les mesures que adopten els jutges de menors en les seues sentències fermes és competència de les comunitats autònomes i de les ciutats de Ceuta i de Melilla. D'acord amb les seues respectives normes, les esmentades entitats públiques creen, dirigeixen, organitzen i gestionen els serveis, les institucions i els programes adequats per garantir que les mesures que preveu la Llei s'executen correctament (article LO 5/2000).

Les entitats esmentades poden establir els convenis o els acords de col·laboració necessaris amb altres comunitats autònomes o privades sense ànim de lucre per a executar les mesures de la seua competència, sota la seua directa supervisió, sense que això comporte en cap cas que cedisquen la titularitat i la responsabilitat que es deriva d'executar-les.

Les mesures privatives de llibertat, la detenció i les mesures cautelars d'internament s'executen en centres específics diferents dels que preveu la legislació penitenciària per a executar les condemnes penals i les mesures cautelars privatives de llibertat imposades als majors d'edat penal. Les esmentades mesures es poden executar també en centres socio-sanitaris quan així es requerisca.

Les normes de la Comunitat Valenciana sobre centres de reeducació de menors remetien al capítol V (articles 29 i seg.) de títol II de la Llei valenciana 7/1994, de 5 de desembre, de la infància. L'article 35 de l'esmentada Llei remet a l'Estatut de centres públics o concertats d'atenció a la infància i a la joventut, que va aprovar l'Ordre de 14 de maig de 1991 de la Conselleria de Treball i Seguretat Social. Pel que fa a la tipologia de la xarxa de centres, l'article 1 de l'esmentada Ordre remet al que disposa el Decret 40/1990, de 26 de febrer, i a l'Ordre de 9 d'abril de 1990, que desenvolupa l'anterior, sobre registre, autorització i acreditació dels serveis socials a la Comunitat Valenciana. Dins els serveis socials especialitzats de caràcter residencial, l'article 39 de l'última Ordre esmentada classifica els centres de reeducació, les característiques dels quals es troben definides en l'annex V de l'Ordre.

L'esmentada normativa, si bé no està derogada expressament, el fet cert és que ha perdut en bona part validesa atés que les remissions que realitza la Llei de la infància ho són a les ja derogades Llei orgànica 4/1992, de 5 de juny, sobre reforma de la Llei reguladora de la competència i el procediment dels jutjats de menors, i a la també derogada Llei 5/1989, de 6 de juliol, de serveis socials de la Comunitat Valenciana. Cal, doncs, complementar-la amb l'actual Llei 5/1997, de 25 de juny, que regula el sistema de serveis socials en l'àmbit de la Comunitat Valenciana i amb el Decret 91/2002, de 30 de

maig, del Govern valencià, sobre registre de titulars d'activitats d'acció social a la Comunitat Valenciana, la disposició derogatòria del qual expressament deixa sense vigència el Decret 40/1990 i la mantenen respecte de l'Ordre de 9 d'abril de 1990 mentre no resulten modificades pel Decret i mentre no es dicten les disposicions necessàries per al seu desenvolupament.

En matèria sancionadora, l'article 60 de la Llei orgànica 5/2000 estableix unes regles mínimes que han d'orientar el règim disciplinari dels centres de reeducació. La Conselleria, d'acord amb l'article 149.1.6 de la Constitució, ha entès que correspon a l'Estat la competència exclusiva sobre la legislació penal i penitenciària, i això inclou els reglaments executius (segons interpretació del TC), amb la finalitat de mantenir una uniformitat en l'ordenació jurídica de la matèria. És per això que la Generalitat no ha dictat normes de caràcter reglamentari en qüestions relatives al règim penal i penitenciari.

Mentre l'Administració de l'Estat no procedia a elaborar reglamentàriament les peculiaritats del règim penitenciari dels menors i dels joves internats, a la Comunitat Valenciana el buit normatiu existent el van intentar pal·liar una sèrie d'instruccions que va emetre la Direcció General de Família, Menor i Adopcions (tot i que això no obsta perquè siga necessari actualitzar les disposicions per a les que sí que té competència en virtut de l'article 45 de la LO 5/2000, ja esmentat, i que és clarament obsolet), en concret:

- Instrucció número 10/2001, de 20 de gener, relativa a l'aplicació de les normes de règim interior dels centres de reeducació de menors de la Comunitat Valenciana.
- Instrucció número 11/2001, de 29 de gener, relativa a l'aplicació del projecte educatiu dels centres de reeducació de menors de la Comunitat Valenciana.
- Instrucció número 19/2001, de 19 de setembre, relativa al procediment de coordinació d'actuacions entre la Generalitat Valenciana i les entitats

col·laboradores per a complir i executar les mesures judicials de reinserció de menors.

- Instrucció número 20/2001, de 29 d'octubre, relativa al règim disciplinari dels centres de reeducació de menors de la Comunitat Valenciana.

Una sèrie de documents que recull l'Estatut de centres regulen l'activitat educativa i el funcionament del centre. Entre estos documents destaquen:

- El Projecte educatiu del centre, que concreta la gestió que el definix, els objectius que persegueix i la seua estructura organitzativa.
- La Programació anual del centre, que recull per escrit la formulació detallada dels objectius que es proposen per a cada cicle, i que determina les actuacions i els recursos que s'han d'aplicar per aconseguir-los, l'assignació de temps i la designació de persones responsables per a executar-los. En acabar el cicle, a l'esmentada Programació anual se li adjunta la corresponent memòria d'avaluació per tal de revisar el grau de compliment dels objectius que s'han proposat.
- El Reglament de règim interior del centre, que té com a finalitat aconseguir una convivència ordenada que permeta executar els diferents programes educatius d'intervenció i les funcions de custòdia dels menors internats. Este document concreta el conjunt de normes, de pautes i de regles que regixen el funcionament intern del centre i estableix els drets i els deures dels residents. És necessari que els centres l'elaboren, que l'autoritat administrativa l'aprove i que els jutjats i la Fiscalia de Menors el coneguen.
- La Programació de grup i el Projecte educatiu individualitzat del menor/jove (PEI), que són els instruments de treball fonamentals per als educadors. El primer estructura i sistematitza el treball concret i quotidià dels educadors amb un determinat grup de convivència. El segon individualitza la labor tenint en compte

la situació personal de cada menor acollit i concreta les actuacions educatives, sociofamiliars, psicològiques i de salut que cada menor o jove necessita.

5.2. Finalitat

L'article 54 de la Llei orgànica 5/2000 estableix que els centres s'han de dividir en mòduls adequats a l'edat, la maduresa, les necessitats i les habilitats socials dels menors internats, i que els ha de regir una normativa de funcionament intern el compliment de la qual pretén aconseguir una convivència ordenada, que permeta executar els diferents programes d'intervenció educativa i les funcions de custòdia dels menors internats.

L'objectiu dels esmentats centres és doncs:

- La custòdia dels internats cautelament i dels sentenciats a mesura d'internament en els diferents règims i de permanència de cap de setmana.
- L'execució dels programes d'intervenció educativa dels sotmesos a internament.

5.2.1. Aspectes relatius a la custòdia

El capítol VI del Decret 91/2002, de 30 de maig, del Govern valencià, sobre registre dels titulars d'activitats d'acció social i de registre i autorització de funcionament dels serveis i centres d'acció social a la Comunitat Valenciana regula les condicions generals dels centres. L'article 43 recull un seguit de principis generals aplicables a tots els centres, tenint en compte que estos han d'adequar-se a les necessitats i les característiques dels usuaris i de les usuàries, d'acord amb la seua tipologia.

Quant a les característiques de l'edificació, assenyala que han de ser funcionals, que s'han de dotar dels mínims de seguretat (estructural, antiincendis i que el seu ús habitual no genere riscos d'accident per a les persones), que han de ser habitables i conformes a

la legislació urbanística. La dotació de mitjans personals i materials ha de ser adequada a la funció que realitzen. No es fa cap precisió ulterior sobre l'arquitectura dels centres, cosa que hauria d'especificar la normativa que desenvolupe l'esmentat Decret quan corresponga.

Els epígrafs següents descriuen cada un dels centres i el seu personal. En termes generals cal assenyalar que els diferents centres presenten unes mesures adequades de seguretat. En general (excepció feta de la Comunitat Terapèutica de Quintanilla i de la Colònia San Vicente Ferrer), tots disposen d'una tanca i de personal de seguretat a càrrec d'una empresa externa.

La distribució espacial té en compte els diferents règims de compliment i la distribució modular que assenyala la Llei, la qual inclou les habitacions (generalment individuals) i les zones d'esbarjo. Una característica general dels centres que referim (llevat dels dos ja assenyalats) és que disposen de mòduls d'ingrés o d'observació, de característiques més austeres i de vigilància més intensa. Separades de les anteriors, es troben les zones esportives comunes, les aules i els tallers on té lloc l'activitat diària.

L'article 59 de la Llei orgànica 5/2000 autoritza les inspeccions de locals i de dependències, i els escorcolls de persones, de roba i d'objectes, i també l'ús de mitjans de contenció per evitar actes de violència, fugida, danys o davant la resistència activa o passiva a les instruccions del personal en l'exercici legítim de les seues funcions.

La Instrucció 10/2001 matisa que tots els treballadors han de realitzar actuacions sistemàtiques a fi de prevenir incidents (control dels espais, d'eines o de material perillosos, vigilància de les instal·lacions i similars) i que l'equip educatiu ha d'intervenir activament per tal de resoldre els incidents que protagonitzen els interns, i que, només quan la seua actitud supere les possibilitats de resoldre l'incident des d'una perspectiva de contenció educativa, es pot requerir que intervinguen els professionals de seguretat de què es dispose.

Respecte dels mitjans de contenció, la Instrucció 10/2001 matisa que el seu ús només ha de durar el temps estrictament necessari i se supedita a la impossibilitat d'una altra solució menys coercitiva. Estos mitjans són l'aïllament provisional i la contenció física personal (el nou reglament de la Llei admet, a més, les defenses de goma i la subjecció mecànica), la utilització dels quals s'ha de comunicar en el termini de vint-i-quatre hores a la Direcció Territorial de Benestar Social que corresponga, al Ministeri Fiscal i al jutge de menors.

L'article 60 de la Llei estableix els principis generals del règim disciplinari, i fa una classificació tripartida de les infraccions (molt greus, greus i lleus) i un catàleg de sancions. El reglament al qual remet la Llei no entrarà en vigor fins a l'1 de març de 2005. Per això la Instrucció 20/2001 va establir un règim disciplinari que, tot i no tenir rang normatiu, s'ha aplicat transitòriament fins que entre en vigor el reglament estatal.

5.2.2. Intervenció educativa

La intervenció es desenvolupa en les etapes següents:

- 1) La recepció i l'acollida, que comprén els tràmits inicials d'ingrés, l'explicació de la normativa de funcionament del centre, l'assignació d'habitació, la introducció en el grup educatiu i l'atenció de les primeres necessitats.
- 2) L'observació i l'avaluació inicial, que comprén l'exploració de les àrees sociofamiliar, mèdica, psicològica, pedagògica, conductual i laboral, i l'elaboració d'un diagnòstic que permet dissenyar el seu Programa educatiu d'intervenció individualitzada.
- 3) Tractament reeducatiu, que comprén el desenvolupament i el seguiment dels objectius del PEI.
- 4) Desvinculació i reinserció, que comprén la preparació per a l'eixida del centre i la incorporació a la societat, siga en el seu medi habitual, siga en un altre d'alternatiu.

Generalment, els programes que es desenvolupen al centre inclouen aspectes com ara l'ensenyament reglat, la formació ocupacional i la inserció laboral, programes de tractament de factors associats a la conducta delictiva, programes d'hàbits domèstics i de vida quotidiana, programes per a la salut, programes d'animació sociocultural i programes d'esport. Tots els centres estableixen sistemes d'horaris per a dur a terme les activitats quotidianes.

En l'àmbit de la intervenció té un paper destacat el sistema de recompenses o de reforços pels actes en què els menors posen en relleu la seua bona conducta, la seua participació activa, el seu esperit de treball o el seu sentit de la responsabilitat, i que poden comportar beneficis com ara propostes al jutge per reduir, cessar o canviar el règim de la mesura, donació de llibres o d'altres objectes de caràcter educatiu o recreatiu, prioritat en la participació en eixides especials de caràcter educatiu o recreatiu o qualsevol altra d'anàloga que organitze el centre.

El sistema que s'empra als centres que gestiona la Fundación Diagrama s'aplica mitjançant un sistema d'unitats de reforç que es denominen crèdits. Hi ha sis paquets de reforços que comencen per un de bàsic que es concedix a tots els menors sense excepció i que inclou els requisits mínims dels drets que recull la LO 5/2000, i aconseguir els cinc restants depèn de la capacitat d'adaptació i de participació del menor, i de l'obtenció de crèdits en relació amb el total de la mesura. Els crèdits s'obtenen gradualment atenent tres paràmetres: hàbits quotidians, activitat i actitud, que es valoren en els torns de matí i de vesprada, mitjançant un sistema de puntuació que també preveu la pèrdua dels crèdits que s'han obtingut, principalment si es cometen faltes disciplinàries.

El sistema que s'aplica a la Colònia San Vicente Ferrer té com a procediment d'avaluació quotidià el mètode pedagògic de l'«economia de fitxes». Mitjançant notes (codificades del zero al deu) es valoren diàriament tres categories bàsiques: conducta (procés de socialització i de responsabilització progressiva), convivència (interacció amb els companys) i activitats formatives (implicació en el procés formatiu integral). S'utilitzen tres tipus d'avaluació: diària, setmanal i autoavaluació. L'aplicació del sistema de notes culmina amb la pràctica dels vals, que són una mena de moneda de

règim interior que s'obté per la puntuació global setmanal o per l'assignació directa dels educadors, el valor i poder adquisitiu dels quals és assumpte de cada grup educatiu. Menys immediata però inclosa també en el grau de consecució dels objectius és l'obtenció de recompenses sobre propostes al jutge de menors per reduir, cessar o canviar el règim de la mesura o prioritat en les eixides especials.

En aplicació de la Llei orgànica 1/1990, d'ordenació general del sistema educatiu, l'edat d'escolarització obligatòria s'ha prolongat fins als setze anys. Consegüentment, l'Administració educativa ha de prendre les mesures adients per facilitar l'accés als ensenyaments d'educació secundària obligatòria corresponents al tram d'edat que s'ha assenyalat. Per això, l'Ordre 30 de juliol de 2002, de la Conselleria de Cultura i Educació, va crear les seccions d'educació secundària obligatòria dels centres de reeducació de menors de Burjassot, de Castelló de la Plana i de Villena, que van iniciar les seues activitats el curs acadèmic 2001/2002 i que tenen la consideració de centres d'acció educativa singular (CAES), a l'efecte que preveu l'Ordre de 4 de juliol de 2001, de la Conselleria de Cultura i Educació, que regula l'atenció de l'alumnat amb necessitats de compensació educativa.

Finalment cal destacar l'àmbit de la preparació per a la vida laboral que s'articula fonamentalment a través de tallers preocupacionals, els quals tenen una gran acceptació entre els interns. No obstant això, és necessari avançar cap a fórmules de formació i d'ocupació més desenvolupades, que s'haurien d'iniciar mitjançant fórmules com els programes de garantia social (PGS), que ja s'instauren (bé que discretament) als centres.

Un Programa de garantia social (PGS) és una acció formativa bàsica i professional, amb activitats teòriques i pràctiques, en què, en grups de deu a quinze alumnes, s'intenta donar una resposta formativa als que han abandonat el sistema educatiu sense titulació i no disposen d'unes competències suficients per a inserir-se laboralment. La normativa recull tres modalitats (formació-ocupació, iniciació professional i alumnat amb necessitats educatives especials). A la fi del programa es rep un certificat.

La regulació vigent a la Comunitat Valenciana es troba en l'Ordre conjunta de 24 de febrer de 2000 de les Conselleries de Cultura, Educació i Ciència, i d'Ocupació, que regula els programes de garantia social a la Comunitat Valenciana. Les conselleries esmentades han desenvolupat un model propi de col·laboració mútua amb l'Administració local i provincial, i també amb entitats sense ànim de lucre, que permet dur a terme este tipus de formació professionalitzada no reglada amb molts joves de la nostra comunitat.

L'estructura dels PGS s'organitza entorn de les àrees següents:

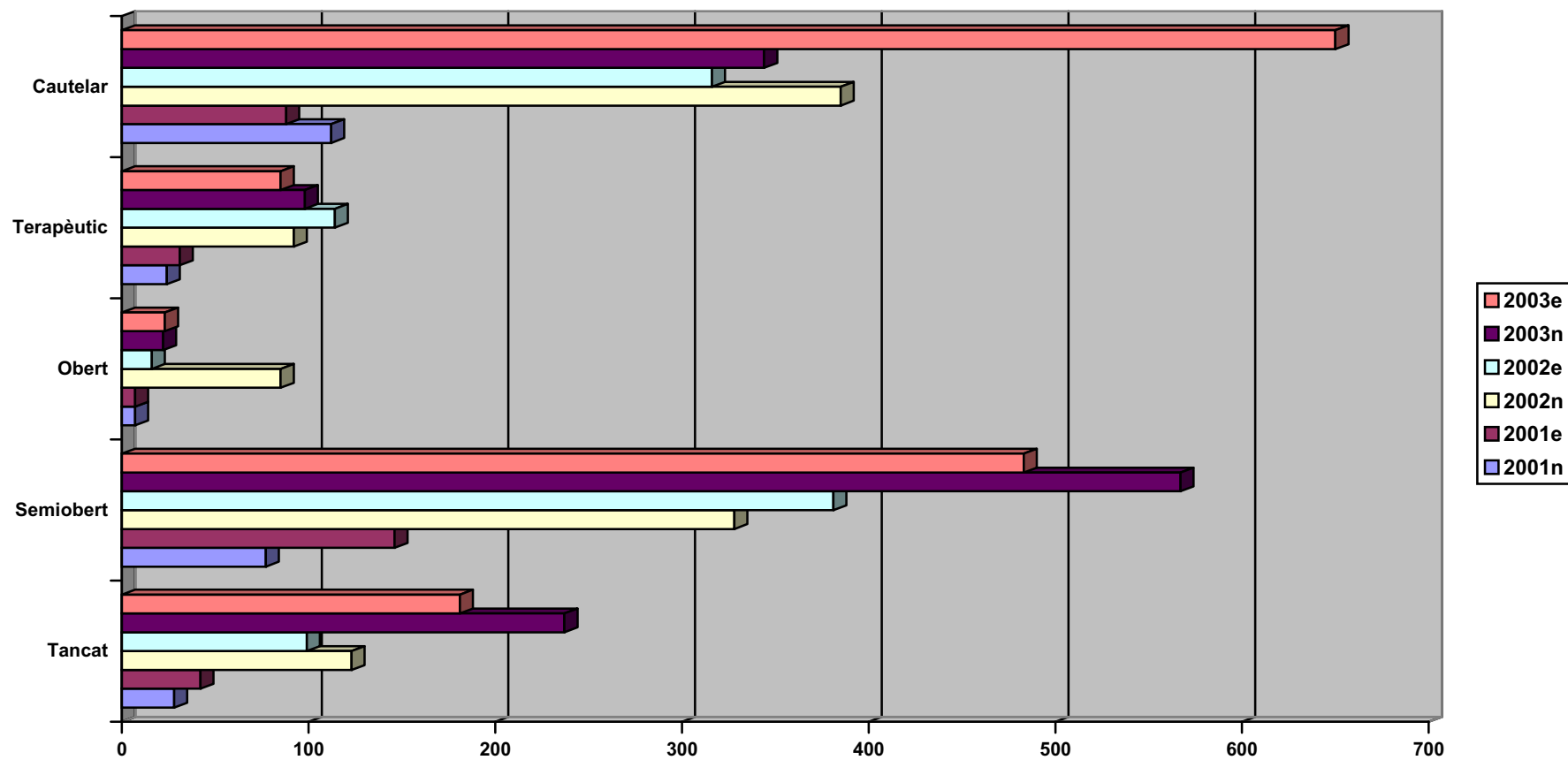
- a) Àrea de formació professional específica. Té com a finalitat preparar l'alumnat perquè s'incorpore a la vida activa en llocs de treball que no requerisquen el títol de tècnic/a de formació professional de grau mitjà. Té estructura modular per tal de facilitar l'acreditació de la competència professional i de possibilitar la correspondència i la convalidació amb els mòduls de formació professional ocupacional.
- b) Àrea de formació i d'orientació laboral i tutorial. Està encaminada a familiaritzar l'alumnat amb el marc legal de condicions de treball, de relacions laborals i de seguretat en l'àmbit professional del que es tracte i a dotar-lo dels recursos i de l'orientació necessària per a buscar un lloc de treball i per a l'autoocupació.
- c) Àrea de formació bàsica. Té com a finalitat oferir a l'alumnat la possibilitat d'adquirir o de consolidar els coneixements i les capacitats bàsiques que es relacionen amb els objectius i els continguts de l'ensenyament obligatori necessaris per aconseguir una inserció social i laboral satisfactòria i, si s'escau, perquè continuen els estudis, especialment en els cicles formatius de formació professional de grau mitjà.
- d) Activitats complementàries. Tenen com a objectiu oferir a l'alumnat la possibilitat de mantenir activitats esportives i culturals que, al mateix temps

que contribuïxen a aconseguir les finalitats dels programes de garantia social, afavorixen l'adquisició d'hàbits positius per gaudir de l'oci i del temps lliure.

5.3. Mesures d'internament notificades i en execució durant els últims anys

	TIPUS DE MESURES	ANY	MESURES NOTIFICADES						ANY	MESURES EN EXECUCIÓ					
			HOMES			DONES				HOMES			DONES		
			14-15	16-17	18-21	14-15	16-17	18-21		14-15	16-17	18-21	14-15	16-17	18-21
A	MESURES D'INTERNAMENT														
1	Internament en règim tancat	2001	5	7	10	6	0	0	2001	6	14	14	8	0	0
		2002	13	50	49	5	4	2	2002	13	41	30	5	6	4
		2003	39	101	84	3	10	0	2003	26	74	71	1	8	1
2	Internament en règim semiobert	2001	15	48	9	4	1	0	2001	23	88	20	5	3	7
		2002	56	140	108	6	9	9	2002	62	162	133	5	13	6
		2003	52	280	224	5	2	4	2003	54	257	143	6	23	0
3	Internament en règim obert	2001	1	6	0	0	0	0	2001	2	5	0	0	0	0
		2002	3	11	70	0	0	1	2002	3	8	2	3	0	0
		2003	0	14	6	0	2	0	2003	1	10	10	2	0	0
4	Internament terapèutic	2001	4	12	7	1	0	0	2001	7	18	5	1	0	0
		2002	17	38	28	1	6	2	2002	10	45	47	6	4	2
		2003	0	43	51	1	2	1	2003	7	39	30	3	3	3
B	MESURES CAUTELARS														
1	Internament en centres de menors	2001	23	62	12	12	3	0	2001	20	44	14	9	1	0
		2002	87	160	100	13	19	6	2002	61	147	72	13	19	4
		2003	59	193	60	8	13	11	2003	95	368	119	14	28	26

Mesures d'internament notificades i en execució (anys 2001-2003)

5.4. Descripció dels diferents centres

CENTRE PI GROS

Ubicació: al camí del Pi Gros, sense número, de la localitat de Castelló, integrat en un barri de l'esmentada ciutat, ben comunicat. Es tracta d'un complex d'edificis independents remodelats amb un total de superfície construïda de dos mil tres-cents vuitanta-nou metres quadrats.

Gestió: la titularitat és de la Generalitat Valenciana, encara que la gestió la té encomanada la Fundación Diagrama Intervención Psicosocial. El nombre total de places en el moment de l'última visita ascendia a quaranta-sis. Segons ens referix el personal del centre, l'ocupació ha estat sempre completa.

Característiques estructurals: este centre funcionava en l'àrea de reforma de menors abans que entrara en vigor la Llei orgànica 5/2000. La nova gestió la va iniciar l'esmentada fundació el juny de 2001. El centre té una estructura rectangular i disposa de quatre mòduls, dos dels quals són similars, cada un amb una sala comuna, dos sales polivalents i menjador. La cuina és única per a tot el centre. Cada mòdul disposa d'un jardí a la part de darrere i, com a instal·lacions compartides, un gimnàs, una zona poliesportiva i, en el mòdul semiobert, un jardí amb piscina prefabricada, dos aules d'escola, una aula d'informàtica i un taller de fusteria.

Estructuralment es dividix en dos blocs. El primer l'integren l'edifici d'oficines i de dependències comunes i, contigu a este, el mòdul semiobert amb un total de dotze habitacions. Paral·lel a l'edifici assenyalat i separats per una zona de pati es troben els mòduls d'observació (dotze habitacions), de tancat u (tretze habitacions) i de tancat dos (14 habitacions), tots dos de dos plantes. Perpendicular als dos blocs d'edificis esmentats hi ha la zona poliesportiva.

Elements de seguretat: una característica remarcable d'este centre és el seu elevat grau de seguretat. Disposa de porta blindada, de videoporter, reixes, interfon / porter

automàtic, alarma antiincendi, tanca de seguretat, vidres i focus no estellables, càmeres repartides pel centre i personal de seguretat a càrrec d'una empresa externa.

Mobiliari: la dotació de mobiliari es renova periòdicament, disposa d'espai adequat per a personal i prou mitjans de comunicació.

Personal: el componen:

- un director
- dos subdirectors
- set coordinadors
- tres psicòlegs (un dels quals de la Conselleria d'Educació)
- un treballador social
- quaranta-quatre educadors (dos dels quals són monitors de taller)
- un inseridor laboral
- un jurista
- tres cuiners
- un marmitó de cuina
- una encarregada de bugaderia
- una netejadora
- dos encarregats de manteniment

A més d'estos, a càrrec de la Conselleria d'Educació i com a secció d'institut d'ensenyament secundaria, disposa d'onze professors de secundària i d'un aparellador que du a terme un Programa de garantia social de formació de paletes. També disposa d'un ATS, d'un metge generalista (efectua dos visites setmanals) i d'un psiquiatre de l'Hospital General (una visita setmanal).

Dades estadístiques (any 2003)

- Nombre de places: el centre disposava de trenta-dos places fins a l'abril de 2003, moment en què es va ampliar a quaranta-dos, i l'1 d'octubre del mateix any ja en disposava de quaranta-quatre.
- Nombre total de menors/joves que van complir la mesura d'internament en el centre educatiu: cent tretze (cent cinc xics i vuit xiques).
- L'edat mitjana d'ingrés dels atesos va ser de 16,6 anys, i l'edat mitjana dels xics (17,1) era superior a la de les xiques (14,5).

EDAT	XICS	XIQUES	TOTAL
14	2	2	4
15	3	1	4
16	27	3	30
17	33	1	34
18	31	1	32
19	5	0	5
20	2	0	2
21	0	0	0
22	1	0	1
23	1	0	1
EDAT MITJANA	17,1	14,5	16,6

- Procedència: trenta-set procedien de la província de Castelló, quaranta-nou de la localitat de València, vint-i-sis, d'Alacant i vint eren estrangers.
- Mesures executades: un total de cent trenta-nou mesures d'internament en els diferents règims, cinquanta-una amb caràcter tutelar i vuitanta-vuit de fermes. La major part dels interns van ingressar en el centre amb mesura

d'internament ferma (63,3 %), dels quals el 30,21 % ho van ser en règim tancat, el 15,82, en règim semiobert, el 8,63, en règim terapèutic i el 2,15 %, en règim obert. El 36,69 % restant va ingressar amb caràcter cautelar; el 23,02% era cautelar tancat, el 12,94 %, cautelar semiobert, l'1,43 %, cautelar obert, el 6,47 %, cautelar terapèutic. Finalment, cal comptabilitzar vuit mesures de permanència de cap de setmana. Els delictes més freqüents han estat el robatori (59,7 %), seguit pels de lesions (9,7 %) i agressió sexual (4,47 %).

- Duració de les mesures d'internament: ha oscil·lat entre els tres mesos i els vuit anys, a pesar que alguns casos no han complert tota la mesura al centre, siga per derivació cap a altres centres, siga per derivació d'altres centres cap a este. Encara que els tipus d'internament són diversos, destaca notablement l'internament en règim tancat.
- Baixes: se'n van produir durant este període seixanta-nou (els ingressos vuitanta-sis), de les quals trenta ho van ser per acabament de la mesura i trenta-nou per trasllat a un altre centre educatiu. Es van comptabilitzar un total de quinze fugides, la majoria de les quals es van produir durant les eixides didàctiques i només dos des del mateix centre.
- Faltes: les molt greus van sumar noranta-nou, i els reincidents van ser vint-i-un. Les faltes molt greus més freqüents van ser les amenaces, els insults i les agressions al personal educatiu. El nombre de faltes greus va ascendir a dos-centes quaranta-set, i els menors/joves reincidents van ser quaranta-set. Les faltes greus més freqüents van ser les amenaces, els insults i les desobediències (de menor entitat que les molt greus) al personal educatiu.
- Permisos: el nombre total d'interns/internes que van gaudir de permisos ordinaris al domicili familiar durant el cap de setmana i les vesprades entre setmana va ascendir a vint-i-dos. Els interns que van gaudir de permisos extraordinaris al domicili familiar van ser trenta-un. Així mateix, quaranta-

quatre interns van gaudir d'eixides didàctiques, vuit dels quals es trobaven en règim tancat i trenta-sis, sota mesura d'internament en règim semiobert o obert.

- Àrea sociofamiliar: des del centre s'ha fet seguiment amb un total de setanta-nou nuclis familiars dels interns/internes, dels quals vint-i-set els han dut a terme mitjançant entrevistes i cinquanta-dos mitjançant contactes telefònics. Així mateix, es van assessorar nou famílies perquè accediren a recursos pertanyents a les diferents xarxes locals o perquè tramitaren ajudes i prestacions.
- Comunicacions: un total de nou-centes noranta-dos visites rebudes (97% de familiars), i van rebre visites el 73% dels interns. Un total de dos mil sis-centes setanta-sis telefonades rebudes (66% de familiars, 32% de la parella i la resta d'advocats o d'altres persones). El 95% dels menors va rebre telefonades. El total de telefonades que es van emetre ascendix a mil set-centes divuit, de les quals el 73% van ser per a familiars, el 15% per a la parella, l'11% per a advocats i l'1% restants per a altres persones. El cent per cent dels interns va fer telefonades. La correspondència que van rebre ascendix a set-centes seixanta-tres cartes; el 70% corresponien a familiars, el 29%, a amics, i l'1% restant, a altres persones. El 61% dels interns va rebre correspondència. Els interns van enviar un total de mil tres-centes trenta-tres cartes, el 62% les van dirigir a familiars, el 37%, a amics, i l'1% restant, a altres persones. El 71% dels joves va enviar cartes.
- Formació: la Secció de Secundària del Centre de Reeducació va atendre quaranta-vuit alumnes, que es distribuïen en una unitat que corresponia al primer cicle (segon curs de l'ESO) i altres tres del segon cicle, dins d'un Programa de diversificació curricular (tercer i quart curs de l'ESO). D'esta manera, tres unitats van atendre els alumnes que es troben en règim tancat i una quarta, els de règim semiobert. El nombre d'alumnes matriculats de primer cicle va ser de quatre, dels quals tres es van donar de baixa per

trasllat d'expedient i el restant va passar a tercer d'ESO. Del segon cicle, es van atendre quaranta-quatre alumnes. Trenta-vuit es van matricular i a la resta se'ls va mantenir la seua relació amb el centre d'origen perquè la seua incorporació es va produir l'últim trimestre. D'estos trenta-vuit alumnes, tretze es van donar de baixa abans que acabara el curs, fóra per trasllat de centre, fóra per llibertat, i els vint-i-cinc restants han obtingut els resultats següents: dels onze que van acabar els estudis corresponents al tercer curs d'ESO, nou van passar a quart curs i dos van haver de repetir; dels catorze que van acabar els estudis corresponents al quart curs de l'ESO, tres alumnes van obtenir el graduat en ESO, amb l'oportunitat per a la resta de repetir curs o d'obtenir el certificat si el sol·licitaven; els nou alumnes que reunien els requisits d'edat que es demanaven es van presentar a les proves per a obtenir el certificat del primer cicle de l'ESO per a persones adultes (equivalent al desaparegut graduat escolar), i el van obtenir sis.

Els tallers formatius prelaborals han estat de manteniment bàsic d'edificis (dotze interns/internes), de jardineria (dotze interns/internes), de paleta (dotze interns/internes), de soldadura (dotze interns/internes) i de fusteria (quaranta interns/internes). Els tallers funcionen durant tot l'any i l'horari varia de cinc hores diàries (manteniment, paleta i soldadura), a una hora diària (fusteria) o deu hores al mes (jardineria).

En l'àrea laboral es va organitzar un taller d'informació i d'orientació laboral que consistia en sessions individuals amb vuit menors que començaven a buscar ocupació activament. Tres menors van acudir a una escola taller externa al centre i van obtenir el títol acreditatiu de la formació que havien rebut.

Quant a la inserció laboral, durant este període a sis interns/internes els van contractar empreses de diferents sectors (taulell, mecànica d'automòbils, construcció, manteniment d'ascensors), dos dels quals van aconseguir

mantenir el lloc de treball després que finalitzara el seu període d'internament.

RESIDÈNCIA JUVENIL COLÒNIA SAN VICENTE FERRER

Ubicació: al carrer de Sant Vicent, número 1, de la localitat de Burjassot. Es tracta d'una illa de cases que ocupen els tres centres de la província de València, que s'estén sobre una vasta extensió de terreny (uns trenta-cinc mil metres quadrats) i que fita amb la localitat de Godella.

Gestió: la titularitat és de la Generalitat Valenciana, encara que la gestió la porta a través d'un conveni la Congregació de Terciaris Caputxins (amigonians). El nombre total de places en el moment de l'última visita ascendia a setanta-dos. Segons ens referix el personal del centre, l'ocupació va descendir quan va entrar en vigor la Llei 5/2000 a causa de la variació en la franja d'edat; així, al principi d'aplicar-se la Llei hi havia vint-i-vuit interns/internes, que van pujar a trenta-cinc, i els últims dos anys s'ha arribat a l'ocupació màxima, situació que continua mantenint-se.

Característiques estructurals: la Colònia San Vicente Ferrer es va inaugurar l'1 de juliol de 1922 i constituïa el suport institucional del desaparegut Tribunal Tutelar de Menors, que va començar a funcionar el 1923. D'aleshores ençà ha dut a terme tasques de reeducació. El 1982 es va remodelar l'edifici.

El centre el formen dos complexos educatius. El primer consta bàsicament d'un edifici rectangular amb un pati interior i altres dos edificis separats, l'un dedicat a escoles i a menjadors, i l'altre, a tallers prelaborals i de temps lliure. En el segon complex hi ha un edifici que acull el mòdul de compliment de mesures en règim tancat, i també tres locals destinats a usos auxiliars i administratius.

A l'edifici de residència se situen les oficines (Direcció, Equip Tècnic, Secretaria i Administració), biblioteca especialitzada, despatx mèdic, sales de visites i quatre grups educatius, dividits en dos plantes: en la primera planta hi ha dos seccions de joves i en la planta superior, dos seccions d'adolescents. Cada grup educatiu disposa de dormitoris (amb capacitat per a catorze menors, llevat del grup de majors de disset a divuit anys, que és de tretze), saló, lavabos, despatx i habitació de l'educador.

Edifici d'escoles i de menjadors: en la segona planta es troben les instal·lacions on funciona l'IES San Vicente Ferrer: aules, biblioteca escolar, oficines, lavabos i sala d'ordinadors. En la planta baixa se situen els serveis auxiliars: cuina, rebost, menjadors i bugaderia.

L'edifici de tallers, situat a prop de les instal·lacions esportives, consta de cinc tallers, dos dedicats a la formació totalment pràctica en l'àrea de mecànica i d'electricitat, i la resta, a tallers de temps lliure: música, ceràmica, iniciació a la informàtica, sala de jocs, taller productiu i PGS. Disposava també d'un espai per a horta i hivernacle.

Zona esportiva i d'esbarjo: espai ampli que disposa de camp de futbol amb gespa, frontó, pistes poliesportives per a l'atletisme, futbol sala, bàsquet, etc. Les instal·lacions esportives disposen també d'una piscina prou àmplia.

Mòdul de compliment de mesures en règim tancat i cautelar. Consta d'un edifici residència de planta baixa en què se situen els dormitoris per a deu menors, despatx d'educadors, armari rober, sala de visites, menjadors, saló, sala d'usos múltiples i aules escolars. Disposava també de superfície enjardinada i d'una pista poliesportiva amb frontó.

Elements de seguretat: disposa de reixes i de persianes de seguretat, però no amb mesures de seguretat excepcionals. Cal remarcar que la franja d'edat dels menors que accepta el centre és més reduïda que la dels restants i oscil·la entre els catorze i els divuit anys en mesures de règim semiobert o obert, i arrest de cap de setmana, i dels catorze als quinze anys amb internaments cautelars o amb sentència ferma en règim tancat. L'ambient, d'altra banda, és molt més familiar.

Mobiliari: la dotació de mobiliari es renova periòdicament, disposa d'espai adequat per al personal i de prou mitjans de comunicació.

Personal: el componen:

- un director
- cinc coordinadors
- un psicòleg
- un pedagog
- un treballador social
- quaranta educadors
- vuit vigilants de menors
- un administratiu
- tres cuineres
- vuit personal de serveis
- cinc subalterns
- dos vigilants de nit (funcionaris)
- un ajudant de manteniment
- un jardiner

A més d'estos, disposa del seu propi institut d'ensenyament secundari (un total de vint professors, onze dels quals són de primària i nou de secundària, dependents de la Conselleria d'Educació) i d'un metge generalista a jornada completa.

Dades estadístiques (any 2003)

- Nombre de places: el centre disposa de setanta-dos places. Cal remarcar que el mòdul de dones que tenia el centre ha desaparegut actualment per a construir l'actual centre Pi i Margall.

- Nombre total de menors/joves que van complir la mesura d'internament en el centre educatiu: cent vuitanta-sis (cent setanta-cinc xics i onze xiques).
- La mitjana d'edat d'ingrés dels atesos va ser de catorze anys i nou mesos en els interns del mòdul tancat (quaranta ingressos) i inferior als setze anys en els altres mòduls. La mitjana d'edat de les internes del grup educatiu de dones va ser de quinze anys i nou mesos.

EDAT	JOVES 2	JOVES 1	ADOLES.	DONES	TANCAT	TOTAL
14	0	1	8	1	17	27
15	3	6	12	2	15	38
16	14	15	7	3	8	47
17	13	4	0	2	0	19
18	2	0	0	0	0	2
TOTAL	32	26	27	8	40	133
EDAT MITJANA	16 i 3m	15 i 10 m	14 i 11m	15 i y 9 m	14 i 9m	

- Procedència: la procedència dels menors ingressats en el centre amb data 1 de gener de 2003 (un total de quaranta-nou) era de vint-i-vuit de la província de València, divuit de la província d'Alacant i tres de la província de Castelló.
- Mesures executades o en compliment: cent trenta d'internament en règim semiobert, quatre d'internament terapèutic, quaranta-dos en règim tancat, tres en obert i disset arrestos de cap de setmana.
- Duració de les mesures d'internament: la duració dels ingressos ha oscil·lat notablement, sense excedir però els vint-i-quatre mesos en cap cas.

- Baixes: durant este període se'n van produir cent disset (ingressos cent trenta-tres), de les quals cinquanta-una van ser per finalització de la mesura, vint-i-quatre per trasllat a un altre centre, dos per majoria d'edat, catorze per canvi de mesura, catorze per cessament de la mesura i dotze per fuga prolongada. Respecte de les absències per abandó del tractament, diferencien cinquanta no-retorns i setze fugides (els reingressos de les absències comptabilitzats van ascendir a quaranta-vuit).
- Àrea sociofamiliar: des del centre s'ha dut a terme una àmplia activitat en este terreny, amb un total de cent vuitanta-sis entrevistes i nombroses telefonades, a banda de la coordinació amb els recursos de referència. A més, s'han fet un total de noranta-una visites domiciliàries o al context de referència familiar.
- Formació: l'ensenyament obligatori reglat exigible es garantix a través de l'Institut d'Ensenyament Secundari San Vicente Ferrer, que funciona en els mateixos locals de què disposa el centre. Com a suport d'esta activitat se'n fan d'altres de caràcter extraescolar entre les quals cal destacar la música, el taller de ceràmica i el taller de treballs manuals, i també les diverses activitats de caràcter formatiu que cada grup programa i realitza.

Els diferents grups educatius dediquen un període de temps setmanal, en algun cas diari, al suport escolar. L'elevat nivell de fracàs escolar i l'escassa motivació fan necessària esta activitat. No tan sols és important que adquirisquen coneixements, sinó principalment crear hàbits d'estudi i d'autosuperació. La colònia disposa d'un aula d'informàtica.

La secció de l'IES va matricular un total de cent nou alumnes internats en la Colònia San Vicente Ferrer i en el Centre Terapèutic Pi i Margall. D'estos han cursat:

- 1r d'ESO, dos alumnes (tots dos van passar de curs)

- 2n d'ESO, trenta-dos alumnes (divuit van passar de curs)
- 3r d'ESO, quaranta-set alumnes (tretze van passar de curs)
- 4t d'ESO, vint-i-vuit alumnes (onze han aconseguit el títol de graduat en ESO)

Per als menors que han arribat a l'edat laboral dels setze anys hi ha tallers ocupacionals de mecànica i d'electricitat que s'engloben dins el Projecte educatiu del centre. El total de menors que van cursar el taller de ceràmica ascendix a dinou i el taller de mecànica, a quinze. En termes generals, els resultats han estat molt positius, encara que no proporcionen cap titulació oficial.

Disposa d'un Programa de garantia social de jardineria (sis-centes hores de teoria i els últims mesos amb contracte laboral).

CENTRE DE REEDUCACIÓ DE MENORS MARIANO RIBERA

Ubicació: al carrer de Mariano Ribera, número 12, de la localitat de Burjassot. Està situat en la mateixa illa que ocupen els tres centres que hi ha a la província de València, en una zona que fita amb la localitat de Godella.

Gestió: la titularitat és de la Generalitat Valenciana. Inicialment gestionaven el centre les germanes terciàries caputxines de la Sagrada Família, una gestió que es va iniciar amb el Conveni de col·laboració de 15 de novembre de 2002 i que va acabar el 31 de gener de 2003. A partir de l'1 de gener de 2004, la gestió es va encomanar a la Fundación Diagrama Intervención Psicosocial. El nombre total d'usuaris en el moment de la visita ascendia a quaranta-dos (trenta-set xics i cinc xiques).

Característiques estructurals: el centre ocupa les dependències del que havia estat centre de recepció de menors Mariano Ribera. En el moment inicial la gestió es va atribuir a l'esmentada congregació religiosa a causa de l'experiència d'haver dirigit durant vint anys la desapareguda secció de xiquetes de la Colònia San Vicente Ferrer.

El centre el formen un mòdul d'observació i quatre llars, identificables pels colors (groc, verd, blau i vermell). Segons ens van explicar, la distribució dels interns/internes obeïx a raons d'edat i de comportament. Fins al 31 de gener de 2003, només admetien menors en règim obert i semiobert. A hores d'ara s'admeten tots els règims d'internament.

Les instal·lacions comunes consten d'un ampli saló d'actes, dos zones enjardinades i dos camps de futbol poliesportiu. El total de les habitacions ascendix a cinquanta-una, la majoria individuals. L'ús de la piscina el compartixen amb la Colònia San Vicente Ferrer.

Cada una de les llars disposa d'una sala polivalent, un espai per a menjador i un pati propi, a més d'un despatx per a atenció individual.

En el moment de la visita, el centre estava en obres i hi havia notòries diferències entre la part ja remodelada i la part pendent de remodelació. L'edifici és antic i presenta els problemes propis del seu estat. Es troba pendent d'ampliació de places.

Elements de seguretat: disposa de porta blindada, reixes i persianes de seguretat, alarma contra incendis i seguretat a càrrec d'una empresa externa.

Mobiliari: la dotació de mobiliari es renova periòdicament, disposa d'un espai adequat per al personal i prou mitjans de comunicació.

Personal: el componen:

- un director
- dos subdirectors
- set coordinadors
- dos psicòlegs
- un treballador social
- cinquanta-un educadors
- un inseridor laboral
- un jurista
- tres cuineres
- un marmitó
- una netejadora
- una encarregada de bugaderia

A més d'estos, complint les seues funcions a la Sala d'Infermeria, disposa d'ATS, de metge generalista (acudix al centre dos voltes la setmana) i de psiquiatre (acudix al centre dos voltes al mes).

Dades estadístiques (any 2003)

- Nombre de places: en l'actualitat, el centre disposa de quaranta-vuit places, però l'any 2003 només en disposava de quaranta. Accepta menors de tots dos sexes en règim semiobert i obert.
- Nombre total de menors/joves que van complir la mesura d'internament al centre educatiu: cent vint.
- L'edat mitjana d'ingrés dels atesos va ser de 16,91 anys.

EDAT	TOTAL
14	3
15	9
16	32
17	37
18	29
19	7
20	1
21	2
TOTAL	120
EDAT MITJANA	16,91

- Procedència: la procedència dels menors ingressats al centre era de seixanta-un de la província de València (51%), trenta-vuit de la província d'Alacant (32%), dos de la província de Castelló (2%) i dinou estrangers (16%).
- Mesures executades o en compliment: el 45,83% de totes les mesures d'internament tenien caràcter cautelar o eren de curta duració, circumstància que va originar dificultats per a aplicar i desenvolupar el programa educatiu.

El 64,16% dels internats havien estat reincidents o multireincidents amb llargs recorreguts institucionals, i un 3,33% havien complit penes en centres penitenciaris. En molts casos, la primera mesura d'internament no es corresponia amb el primer delictes.

- Duració de les mesures d'internament: només vuit del total de cent vint mesures imposades excedia l'any.
- Baixes: amb data 3 de novembre de 2003, cinquanta-vuit interns havien finalitzat la seua mesura, deu havien passat al règim tancat, dos havien passat a la mesura d'internament terapèutic, vint-i-un els havien traslladat a altres centres, tres havien ingressat en un centre penitenciar i sis no es trobaven al centre per trencament de la mesura. El centre va tenir un total de seixanta-vuit fugides. Fonamentalment es tractava de quatre menors que procedien de centres de règim tancat (dos van cometre quatre fugides i els altres dos, cinc) i també perquè al llarg de l'any havien ingressat onze menors procedents del règim tancat i en aquella època el centre no disposava de mesures de seguretat, atés que es tractava d'un centre obert o semiobert. No obstant això, el 63,33% dels menors no va trencar la seua mesura cap vegada, el 20% només va protagonitzar un incident, després es va reincorporar amb normalitat i va acabar el seu projecte educatiu satisfactòriament.
- Formació: l'ensenyament obligatori reglat exigible es garantix a través de l'institut d'ensenyament secundari. A més, es van procurar desenvolupar hàbits d'estudi i de treball mitjançant una hora de suport escolar, proves de nivell curricular per tal de situar amb exactitud el punt de partida del suport i l'adaptació curricular individualitzada.

L'elevada edat dels menors justificava impulsar la formació i la inserció sociolaboral. Això es va dur a terme mitjançant tallers prelaborals de soldadura i d'estructures metàl·liques, de jardineria i viverisme (tots dos d'un

mínim de dos-centes quaranta hores, impartits de dilluns a divendres), taller de fusteria, taller de resina i taller de pintura.

Divuit dels menors ingressats van aconseguir inserir-se laboralment mentre complien la seua mesura d'internament i en molts casos es va tractar de la primera experiència laboral. Onze van acudir a recursos de formació laboral amb vista a una futura incorporació.

La nova direcció també és conscient de la demanda dels interns/internes de treball i de formació i ha impulsat la col·locació dels menors/joves en tallers de formació i de inserció laboral i de treballs temporals, encara que reconeix la necessitat d'avançar en este camp.

CENTRE REEDUCATIU PI I MARGALL

Ubicació: a l'avinguda Pi i Margall, número 64, de la localitat de Burjassot. Es tracta d'una illa que ocupen els tres centres situats a la província de València, en una vasta zona de terreny que fita amb la localitat de Godella.

Gestió: la titularitat és de la Generalitat Valenciana encara que la gestió està encomanada a la Fundación Diagrama Intervenció Psicosocial. El nombre total de places en el moment de l'última visita ascendia a catorze i totes estaven ocupades (tretze xics i una xica). Segons ens referix el personal del centre, l'ocupació ha estat sempre completa des del començament de la seua activitat (15 de març de 2002).

Característiques estructurals: el centre disposa d'un mòdul separat per a serveis i administració. Disposava d'un jardí i d'un camp de futbol poliesportiu, amb zones exteriors.

El centre pròpiament dit és un edifici antic, que en l'actualitat s'està remodelant i que disposa de dos plantes de set habitacions cada una, totes individuals, amb una disposició similar (corredor amb habitacions, saló menjador, sales polivalents, zona de dutxes i lavabo).

Elements de seguretat: disposa de porta blindada, reixes i persianes de seguretat, interfon i porter automàtic a l'entrada, i alarma antiincendis. Seguretat a càrrec d'una empresa externa.

Mobiliari: la dotació de mobiliari es renova periòdicament, disposa d'espai adequat per al personal i prou mitjans de comunicació.

Personal: el componen:

- un director
- dos subdirectors
- tres coordinadors
- una psicòloga
- un treballador social
- vint-i-set educadors
- un inseridor laboral
- un monitor de taller
- un jurista
- un administratiu
- dos cuineres
- una encarregada de bugaderia i neteja

També disposa de dos ATS, que cobrixen les vint-i-quatre hores cada dia, d'un metge generalista (efectua una visita setmanal) i d'un psiquiatre (dos visites setmanals i disposició per a incidències).

Dades estadístiques (any 2003)

- Nombre de places: el centre disposava de dotze places en la totalitat de l'any 2003, per a menors sotmesos a mesures judicials (fermes i cautelars) d'internament terapèutic en règim tancat i semiobert.
- Nombre total de menors/joves que van complir mesura d'internament en el centre educatiu: trenta (vint-i-cinc xics i cinc xiques).
- L'edat mitjana dels atesos va ser de 16,8 anys; l'edat mitjana dels xics era (divuit anys) superior a la de les xiques (15,6 anys).

EDAT	XICS	XIQUES	TOTAL
14	0	1	1
15	4	2	6
16	1	0	1
17	13	2	15
18	3	0	3
19	2	0	2
20	2	0	2
21	1	0	1
EDAT MITJANA	18	15,6	16,8

- Procedència: un procedia de la província de Castelló, vint-i-quatre, de la província de València, tres, de la d'Alacant i dos d'altres províncies.
- Mesures executades: un total de quaranta-tres mesures d'internament en els diferents règims. La major part dels ingressats complien una mesura d'internament en règim terapèutic (45%); el segon tipus de règim més freqüent era l'internament en règim terapèutic tancat (12%), al qual seguien el règim terapèutic semiobert (9%), el règim semiobert amb tractament

terapèutic (9%) i el règim semiobert (9%). És important remarcar que els diferents tipus de mesures cautelars sumen el 14% del total de les mesures. El delictes més habitual comés era el de robatori amb força en les coses (31%), seguit del de robatori amb violència en les coses (22%) i el de robatori d'ús de vehicle de motor (11%).

- Duració de les mesures d'internament: la duració de les mesures que s'havien imposat en règim terapèutic va ser de 10,5 mesos, en règim terapèutic semiobert, de 7,5 mesos. Les mesures en règim terapèutic tancat són les que presenten un internament més prolongat, amb una mitjana de 14,4 mesos. D'altra banda, les mesures en règim semiobert i semiobert amb tractament terapèutic duren de mitjana 7,5 mesos, mentre que en les mesures en règim cautelar s'observa una duració mitjana més baixa (4,8 mesos). L'única mesura de permanència de cap de setmana va durar quatre caps de setmana.
- Baixes: durant este període se'n van produir dotze (els ingressos disset), de les quals vuit van ser per finalització de mesura i quatre per finalització de la mesura cautelar sense sentència ferma. Hi va haver un total d'onze fugides, la majoria de les quals es van produir durant les eixides educatives autoritzades i només una des del mateix centre.
- Faltes: les molt greus van sumar vint-i-set, amb vuit reincidents. Les faltes molt greus més freqüents van ser les agressions i les fugides després d'una eixida educativa autoritzada. El nombre de faltes greus va ascendir a seixanta-dos, amb catorze menors/joves reincidents. Les més freqüents van ser les amenaces, els insults i les desobediències al personal educatiu.
- Permisos: el nombre de permisos d'eixides didàctiques que van dur a terme els interns/internes va ascendir a mil cinquanta. El nombre total d'eixides de cap de setmana ha estat de cinquanta-dos. El nombre de permisos extraordinaris de què han gaudir ha ascendit a vint-i-set en total.

- Àrea sociofamiliar: es va mantenir contacte amb la totalitat de les unitats familiars dels interns/internes. Es van fer trenta-sis entrevistes i un total de tres-cents vint contactes telefònics. També es va facilitar a onze famílies informació sobre els diferents recursos.

- Comunicacions: es van rebre cinc-cents una visites, de les quals el 97% eren de familiars. Tots els menors van rebre visites (100%). De les dos mil cinquanta-set telefonades que es van rebre, el 97% corresponia a familiars. El cent per cent va rebre telefonades. Els interns/internes van fer cinc-cents setanta-sis telefonades, de les quals el 88% van ser a familiars, el 3% a amics i el 9% restant, a advocats. El cent per cent dels menors va emetre telefonades. Es va rebre un total de dos-cents cinquanta-dos cartes, de les quals el 25% les enviaven familiars, el 72% amics i el 3% restant, altres persones. El 67% dels menors va rebre correspondència. Els interns/internes van enviar un total de tres-cents dos cartes, de les quals el 29% les van dirigir a familiars, el 70%, a amics i l'1% restant a altres persones.

- Vocació terapèutica del centre: el centre s'orienta clarament cap a la mesura d'internament terapèutic. En l'àrea psicològica, el 54% dels interns/internes tenia problemes de toxicomania, mentre que el 24% presentava problemes conductuals greus i el 22% problemes d'autoheteroagressió i maltractament en l'àmbit familiar, que van necessitar intervenció. En l'àrea psiquiàtrica, s'han atés trastorns diversos i de vegades el mateix jove en tenia més d'un, com palesa la taula següent:

DIAGNÒSTIC	NRE. DE MENORS/JOVES
Activitat irritativa en regions centroparentals	1
Anorèxia nerviosa	2
Dependència d'heroïna	2
Dependència d'opiacis	1
Epilèpsia focal	1
Retard mental lleu	5
Retard mental lleu amb greus trastorn de conducta	2
Retard mental moderat	2
Síndrome de Gilles de la Tourette	1
Trastorn mixt de la personalitat (trets paranoïdes i antisocials)	2
Trastorn de la personalitat	3
Trastorn mixt de la personalitat (trets límits i disocials)	3
Trastorn per abús de múltiples tòxics	17
Trastorn per abús d'heroïna i cocaïna	1
Trastorn límit de la personalitat	1
Trastorn disocial d'inici infantil i grau moderat	5
Trastorn esquizoafectiu	1
Trastorn de la personalitat conflictiva	1
Trastorn disocial d'inici adolescent i grau moderat	2
Trastorn de control d'impulsos	2
Trastorn mixt de la personalitat (trets paranoïdes, esquizotípic i límit)	1

Les actuacions en el cas de menors amb diagnòstic psiquiàtric que presenten descompensacions i necessitat de contenció física, química o mecànica estan rigorosament protocol·litzades, sota supervisió mèdica i segueixen les pautes

de maneig vigents en l'àmbit sanitari. Els equips de subjecció estan homologats i les habitacions estan adaptades per a esta finalitat en cas que siga necessari. La subjecció mecànica no es pot mantenir més de vuit hores i, si escau, el cas es deriva a la unitat medicopsiquiàtrica per al seu ingrés i millor cura.

- Formació: els alumnes se situen en la franja d'edat dels catorze als vint-i-un anys, i això implica que hi haja diferències en les modalitats educatives. A partir dels divuit anys d'edat, els joves que no estan integrats en un recurs formatiu extern assistien a una aula per a rebre matèries formatives que impartia el personal educatiu del mateix centre, independentment de la resta de menors que assistien a l'aula amb professorat propi de l'IES de manera reglada. Tots han rebut suport escolar segons els seus dèficits i les seues necessitats particulars. A tall de resum es pot assenyalar que van estar adscrits a l'ESO un total de dinou alumnes, un a batxillerat en educació a distància i set van rebre formació escolar mitjançant els professionals educatius del mateix centre, una formació que consistia en suport escolar no reglat. Tres dels alumnes que hi havia matricualts a l'ESO van aprovar el curs.

Els tallers formatius prelaborals han estat de manteniment bàsic d'edificis, de jardineria i vivers, de plàstica i tècniques artesanals, de cura d'animals i taller de periodisme. Estos tallers es feien diàriament de dilluns a divendres, de 16.30 a 18 hores i de 18.00 a 19.30 hores, i als matins, de 10.00 a 13.00 hores. Mentre estos joves acudien als tallers prelaborals, els seus companys realitzaven l'activitat d'escola. Els interns/internes es dividixen en dos grups segons les llars existents. Durant este període han participat en els tallers un total de trenta joves.

Vuit interns/internes es van inscriure al SERVEF com a demandants d'ocupació durant este període, de manera que van poder accedir a cursos formatius i, si s'esqueia, a possibles ofertes d'ocupació.

Quant a la inserció laboral, un dels joves que havia finalitzat el recurs formatiu extern i el període de pràctiques va aconseguir una ocupació normalitzada en una empresa de fontaneria i la va mantenir fins al final de la seua mesura.

CENTRE ELS REIETS

Ubicació: a la carretera antiga d'Elx, sense número, partida de Bacarot, situada als afores de la ciutat d'Alacant.

Gestió: la titularitat és de la Generalitat Valenciana, encara que la Fundació Diagrama Intervención Psicosocial s'encarrega de la gestió. El transport el gestiona el centre, atés que no està ben comunicat a través de la xarxa pública. En el moment de l'última visita, el nombre total de places ascendia a quaranta-quatre, destinades a diferents tipus de mesures. Segons ens referix el personal del centre, l'ocupació sempre ha estat completa.

Característiques estructurals: inicialment es tractava d'una comunitat terapèutica per a la deshabitació de toxicomanies i el seu edifici va constituir el mòdul inicial per a la reeducació de menors (maig de 2002, amb dotze places). En el moment de l'última visita disposava de tres mòduls, i es preveia construir-ne tres més. Se situa en una vasta extensió de terreny en la qual els esmentats mòduls se situen en edificis diferenciats. Disposa d'àmplies instal·lacions esportives (camp de futbol de gespa, zona poliesportiva, gimnàs i zones d'esbarjo). També té un espai per a horta, hivernacle i corral d'animals.

El primer edifici, de dos plantes, disposa de nou habitacions que, provisionalment i mentre finalitzen les obres, acullen dos persones, tres banys comuns, un menjador, una sala polivalent i una sala d'oci i de temps lliure. A l'esmentat edifici hi ha la major part de les dependències administratives.

El tercer edifici, de dos plantes, està distribuït en diverses llars, identificables pel color de la pintura de les diferents habitacions. Vam visitar tres llars, una de les quals encara no havia entrat en funcionament; les altres dos disposaven de quatre habitacions dobles, lavabos, un menjador comú, dos sales d'accés independents, aula d'escola i dos zones d'oci amb futbolí i ping-pong. Els mateixos usuaris havien decorat les habitacions, en les quals era freqüent la presència de pòsters juvenils. Als salons d'esta última edificació hi ha zones per a la televisió, la *playstation*, l'armari de jocs i el vídeo. L'aula disposa d'ordinadors i de biblioteca.

Elements de seguretat: una doble tanca de seguretat separa els diferents edificis de l'exterior i els dividix entre si. El centre té reixes i persianes de seguretat, vidres de metacrilat i focus no estellables, dutxes sense braç flexible, dispositiu d'alarma antiincendis i personal de seguretat. D'este servei se n'encarrega una empresa externa i disposa de tres vigilants i un auxiliar en el torn de nit, i de quatre vigilants i cinc auxiliars en el torn de dia.

Mobiliari: es renova periòdicament, hi ha despatxos adequats a la dotació de personal, disposa de prou mitjans de comunicació (telèfon, fax, televisió, ràdio, aparells de música, vídeo i DVD, però sense accés a Internet).

Personal: el componen:

- un director
- dos subdirectors
- set coordinadors
- dos psicòlegs
- un treballador social
- un inseridor sociolaboral
- quaranta-tres educadors
- un encarregat de manteniment
- quatre cuineres

- una encarregada de neteja
- una encarregada de bugaderia

A més a més, disposa de sis professors de secundària per a l'ensenyament reglat i de dos tècnics especialistes (per a fusta, construcció i jardineria). També disposa d'un ATS fix, d'un metge de capçalera que acudix al centre dos voltes a la setmana i d'un psiquiatre que acudix al centre dos voltes al mes.

Dades estadístiques (any 2003)

- Nombre d'interns/internes: vint-i-quatre a començament de l'any; el mes de setembre va ascendir a vint-i-set i al final de l'any, a vint-i-vuit.
- Nombre total de menors/joves que van complir mesura: vuitanta-tres (setanta-vuit xics i cinc xiques).
- L'edat mitjana d'ingrés dels joves atesos era de disset anys, i l'edat dels xics era una mica superior a la de les xiques.

EDAT	XICS	XIQUES	TOTAL
14	4	0	4
15	9	2	11
16	24	0	24
17	23	3	26
18	14	0	14
19	3	0	3
21	1	0	1
EDAT MITJANA	16,61	16,2	16,59

- Procedència: la majoria dels joves procedien de la província d'Alacant (59), onze procedien de la província de València, cap de Castelló, cinc, d'altres províncies i vuit menors eren estrangers.
- Mesures executades: cent trenta-tres d'internament en els diferents règims. La majoria dels menors/joves van ingressar en el centre amb mesura d'internament de règim cautelar (38,34%) i en règim semiobert (38,64%); de mesures de règim tancat n'hi havia catorze (10,53%), set de terapèutiques (5,26%), deu de permanència de cap de setmana (7,52%), un internament en qualitat de convivència en grup educatiu (0,75%) i una d'internament d'uns quants mesos en règim tancat seguit d'altres mesos d'internament semiobert (0,75%). El delicte més freqüent era el robatori amb violència o intimidació.
- Duració de les mesures: variava des d'uns quants dies fins a vuit anys. La duració mitjana de les mesures cautelars que s'havien imposat era de 67,68 dies; la de les mesures de règim semiobert, de 5,39 mesos; la de les mesures de règim tancat, d'un any i quatre mesos si fa no fa; les de permanència de cap de setmana, de 4,2 caps de setmana, i l'únic menor que havia ingressar en qualitat de convivència en grup va estar sis mesos al centre.
- Baixes: durant este període se'n van produir cinquanta-tres (els ingressos van ser vuitanta-dos), de les quals vint-i-vuit eren per finalització de la mesura judicial, dos per canvi de mesura judicial a medi obert i trenta per trasllat a un altre centre educatiu. Hi va haver un total de disset fugides, la majoria de les quals es van produir durant les eixides educatives o perquè l'intern no va tornar després de gaudir d'un cap de setmana o d'un permís especial (des del mateix centre només n'hi va haver dos).
- Faltes: les molt greus van sumar seixanta-quatre, amb tretze menors/joves reincidents. Les faltes molt greus més freqüents van ser les agressions, les amenaces o les coaccions a companys, als treballadors o a les persones que es troben al centre, o la resistència a complir les ordres del personal. El

nombre de faltes greus va ascendir a cent trenta-quatre, amb vint-i-set menors/joves reincidents. Les faltes greus més nombroses van ser les amenaces verbals, els insults o la desobediència al personal del centre.

- Permisos: el nombre de permisos ordinaris va ascendir a cent set. El nombre d'eixides de cap de setmana ha ascendit a un total de dos-centes cinquanta-nou, cent setanta-quatre del règim obert i trenta del terapèutic. Els permisos extraordinaris han estat vuit per als de règim tancat, trenta per als de semiobert i quatre per als de terapèutic.
- Àrea sociofamiliar: durant este període es va mantenir contacte amb la totalitat de les unitats familiars dels menors/joves. Es van fer setanta-vuit entrevistes, vint-i-tres amb les famílies i tretze contactes telefònics familiars. Al seu torn, a trenta-sis famílies se'ls ha facilitat informació sobre els diferents recursos que els podien ser útils.
- Comunicacions: s'han rebut quatre-centes tres visites, el 96% procedents de la família. El 70% dels menors va rebre visites. Les telefonades van ser quatre mil cinquanta-nou, el 57% de les quals corresponien a familiars i el 43% restant, a amics. El 84% dels menors va rebre telefonades. Es van emetre un total de nou-centes vuitanta-tres telefonades, de les quals el 81% anaven dirigides a la família, el 18%, a amics i l'1% restant, a advocats. El 86% dels menors va rebre telefonades. Es van rebre quatre-centes cartes, el 13% de familiars, el 85% d'amics i el 2% d'educadors de carrer. El 52% dels joves va rebre correspondència. Els interns van enviar un total de cinc-centes cinquanta-nou cartes, de les quals el 25% anaven dirigides a familiars, el 73%, a amics, i el 2%, a educadors de carrer. El 57% dels menors va enviar cartes.
- Formació: hi ha hagut una gran disparitat, però amb una característica comuna: tots els alumnes tenien un nivell més baix del que hauria correspost a la seua edat i nivell d'escolarització, amb diversos cicles de

desfasament en la major part dels casos. Fonamentalment, esta situació es deriva de l'absentisme escolar que havien mantingut en les etapes d'escolarització anteriors, de manera que la totalitat dels alumnes va necessitar adaptacions curriculars individuals significatives. Vint-i-tres alumnes es van matricular en l'ensenyament secundari obligatori, onze, en educació de persones adultes, en la modalitat a distància, un alumne, en un Programa de garantia social i un altre, en un taller de formació i d'inserció laboral en jardineria.

Es van dur a terme tallers laborals de manteniment bàsic d'edificis, de jardineria i vivers, de plàstica i tècniques artesanes, de cura d'animals i d'agricultura. Estos tallers es feien diàriament de dilluns a divendres. Els menors/joves es van dividir en quatre grups de taller i s'alternaven cada setmana per cada un dels diferents tallers. Cada grup va fer un total de deu hores setmanals en cada un dels tallers, en els quals va participar un total de setanta menors/joves durant este període.

Quant a la inserció laboral, a sis menors/joves els van contractar empreses de diversos sectors (automoció, transport, alimentació...). Cinc dels menors esmentats van continuar treballant en les diferents empreses després que finalitzara el període d'execució de mesura en el centre.

Quant als menors/joves immigrants, s'han observat diferents dificultats, particularment la falta de documentació, cosa que ha dificultat la seua integració en els recursos, tant en els formatius com en els laborals, sens perjuí d'haver-los inclòs en classes d'alfabetització en castellà quan residien prou temps al centre per acudir a estes classes.

CENTRE DE REEDUCACIÓ LA VILLA

Ubicació: en la partida de Cabrera, sense número, de Villena (Alacant). El complex es troba en una partida rural situada a uns quatre quilòmetres del municipi de Salinas, que és a uns tretze quilòmetres del nucli urbà de Villena. Es troba en un paratge aïllat, sense comunicació amb la xarxa pública de transport.

Gestió: la titularitat és de la Fundació Diagrama Intervención Psicosocial. És un centre privat. El nombre total de places en el moment de l'última visita ascendia a quaranta-vuit, que ocupaven quaranta-cinc xics i tres xiques. Segons ens referix el personal del centre, l'ocupació sempre ha estat completa.

Característiques estructurals: el centre ja funcionava abans que entrara en vigor la Llei, i inicialment disposava de trenta places. Presenta dos nivells d'altures: en el primer se situa el centre pròpiament dit, on es troba un edifici de forma angular amb sis llars. La distribució de quatre de les llars és similar: a la planta alta hi ha els dormitoris (cinc o sis habitacions, generalment individuals) i els lavabos, i a la planta inferior, el saló amb un bany. A la mateixa àrea hi ha dos unitats d'observació amb un nombre semblant d'habitacions, i un edifici separat on es troben les dependències administratives. Les altres dos llars tenen dependències similars, però en l'espai d'una sola planta. En l'esmentat edifici se situen també zones comunes com ara els menjadors, la cuina, les aules, els tallers i les zones d'oci.

A la part inferior hi ha la zona esportiva, el gimnàs, la piscina prefabricada, la zona de jardineria i d'horta, la granja d'animals i les diferents zones de tallers.

Elements de seguretat: doble tanca exterior, amb dispositiu antiescalament. Disposa també de videoporter, de reixes i persianes de seguretat, d'intèrfon i de porter automàtic. De la seguretat se n'encarrega una empresa externa. Cal remarcar que és difícil escapar del centre a causa de la seua situació aïllada.

Mobiliari: la dotació de mobiliari es renova periòdicament, disposa d'espai adequat per al personal i de prou mitjans de comunicació.

Personal: el componen:

- un director
- dos subdirectors
- sis coordinadors
- dos psicòlegs
- un treballador social
- cinquanta-quatre educadors
- un inseridor laboral
- un administrador
- tres cuiners
- un marmitó
- una encarregada de bugaderia
- una encarregada de neteja
- un encarregat de manteniment
- un monitor de taller

També disposa d'un ATS, d'un metge generalista (efectua dos visites setmanals) i d'un psiquiatre, que contracta el mateix centre (dos visites al mes), ateses les dificultats de coordinació amb la xarxa pública.

Dades estadístiques (2003)

- Nombre de places: el centre disposava de trenta-cinc places a l'inici de 2003, que van passar a trenta-nou el catorze d'octubre de l'esmentat any.
- Nombre total de menors/joves que van complir mesura d'internament al centre educatiu: noranta-sis (vuitanta-nou xics i set xiques).

- L'edat mitjana d'ingrés dels atesos era de 16,7 anys. La dels xics (17,2) superava la de les xiques (16,3).

EDAT	XICS	XIQUES	TOTAL
15	6	0	6
16	21	5	26
17	28	2	30
18	27	0	27
19	3	0	3
20	2	0	2
21	2	0	2
EDAT MITJANA	17,2	16,3	16,7

- Procedència: dos residien a la província de Castelló, vint-i-un, a la província de València, setanta-un, a la d'Alacant i dos, en altres províncies. Dels menors anteriors, catorze eren de nacionalitat estrangera.
- Mesures executades: un total de cent vuitanta-sis mesures d'internament en els diferents règims. D'estes, el 23,1% han estat cautelars. El 29,1% de les mesures d'internament fermes van ser en règim semiobert, el 15,3%, en règim tancat. La resta eren vint-i-nou mesures de prestació de serveis en benefici de la comunitat (14,7%), setze mesures en règim terapèutic (8,2%), tretze mesures de permanència de cap de setmana (6,6%) i sis mesures de tasques socioeducatives (3%). Els delictes més habituals han estat els de robatori amb força en les coses (13,8%) i els de robatori amb violència o intimidació (23,3%).
- Duració de les mesures d'internament: la duració mitjana de les mesures cautelars ha estat de 56,1 dies. La de les mesures de permanència de cap de setmana, de

5,23 caps de setmana. La duració mitjana dels períodes d'internament en règim semiobert ha estat de 5,9 mesos. La duració mitjana dels períodes d'internament en règim tancat ha estat de 9,13 mesos, i la duració mitjana de les mesures d'internament terapèutic, de 8,18 mesos.

- Baixes: durant este període se'n van produir seixanta-cinc (els ingressos seixanta-nou), de les quals vint-i-cinc van ser per finalització de la mesura i vint-i-set per trasllat a un altre centre educatiu. Hi va haver catorze fugides, la majoria de les quals es van produir durant les eixides educatives o per no tornar el cap de setmana, i només n'hi va haver una des del mateix centre.
- Faltes: les molt greus van sumar cent dos, amb molts interns/internes reincidents. Les més freqüents van ser les amenaces, les agressions o de coaccions. El nombre de faltes greus va ascendir a cent noranta-cinc, amb molts interns/internes reincidents. Les més freqüents van ser les agressions, les amenaces o coaccions, i la desobediència o resistència a les directrius del personal.
- Permisos: el nombre total d'interns/internes que van gaudir d'eixides de cap de setmana va ascendir a cent quaranta-quatre. Durant este període, el nombre total de permisos extraordinaris va ascendir a cent.
- Àrea sociofamiliar: pel que fa a la intervenció educativa, el centre s'ha posat en contacte amb la totalitat de les famílies dels interns/internes i les ha assessorades, tant a través d'entrevistes personals com a través de contactes telefònics. Al seu torn, s'ha facilitat informació i assessorament sobre diferents recursos a set famílies.
- Comunicacions: s'han rebut tres-centes quaranta-set visites. El 70,8% dels menors va rebre visites, la majoria de familiars. Es van rebre quatre mil dos-centes telefonades, i el 84,3% dels menors en va rebre alguna, generalment de la família, de la parella o dels advocats. Es van emetre un total de mil cinc-centes quaranta telefonades. El 91,6% dels menors va emetre telefonades, generalment a la

família, a la parella o als advocats. Es van rebre un total de mil cent trenta-dos cartes. El 70,8% dels menors va rebre cartes, generalment de familiars, parelles o amics. Es van enviar un total de dos mil cent noranta-sis cartes. El 76,04% dels menors va enviar cartes, generalment a la família, a la parella o als advocats.

- Formació: el centre educatiu és una extensió de l'IES Navarro Santafé, i l'ensenyament el duen a terme quatre professors que depenen de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, i un professor, a mitja jornada, d'educació especial. Els resultats de l'avaluació final són els següents: un alumne ha superat les proves de primer cicle de formació bàsica de persones adultes, i quinze alumnes s'han presentat a les proves lliures per a obtenir el graduat en educació secundària. Dels alumnes matriculats a l'IES, set han superat l'ESO amb adaptacions curriculars, i cinc han superat el primer cicle d'ESO amb adaptacions curriculars.

Dins del projecte educatiu es programen diversos tallers de formació prelaboral (informàtica, pintura, manteniment del centre, bricolatge, animals de granja i paleta), que s'orienten a propiciar la futura inserció laboral.

Durant la primera meitat de l'any 2003, tots els interns/internes van participar en estos tallers. A l'inici del curs escolar 2003-2004 es va posar en marxa un Programa de garantia social (PGS), en l'especialitat en jardineria, que impartia una professora especialitzada i que tenia lloc de dilluns a divendres de les deu a les tretze hores.

CENTRE EDUCATIU LA ZARZA

Ubicació: es troba a la pedania de la Umbría de la Zarza, que pertany al municipi de Favarella (Múrcia). Es tracta d'una zona rural molt pròxima a la localitat de Pinoso (Alacant).

Gestió: la titularitat és de la Fundació Diagrama Intervención Social. És un centre privat. El nombre total de places en el moment de l'última visita ascendia a vint-i-dos, de les quals estaven cobertes divuit, tretze amb menors de la Comunitat Valenciana (onze xics i dos xiques). La Generalitat Valenciana té en conveni només tretze places del total des de novembre de 2003. La Comunitat Autònoma de Múrcia també té en conveni places del centre.

Entre els criteris d'admissió figura el de ser menor, de catorze a setze anys, amb mesures judicials en règim tancat, semiobert, cautelar i de cap de setmana. La baixa edat dels menors és la característica que cal subratllar en este centre.

Característiques estructurals: el centre funciona des de 1992 en una casa de tipus rural. L'edificació l'envolta una tanca que delimita una superfície de quatre mil metres quadrats. L'edifici consta de dos plantes: una planta baixa de vuit-cents deu metres quadrats i una segona planta de tres-cents vint-i-set metres quadrats.

- A la planta baixa hi ha:
 - La zona de temps lliure: la sala de lectura, la sala de jocs recreatius, la sala de música, la sala de televisió, l'aula d'informàtica, lavabo i dutxes.
 - La zona de cuina: el menjador, la cuina i el rebost.
 - La zona administrativa: el despatx de direcció, el despatx per al psicòleg, la sala administrativa, la sala de vigilants i lavabo.
 - La zona d'admissió de menors: la sala d'escola, la sala de temps lliure, lavabo i dutxes.
 - Zona d'escola.

- A la segona planta hi ha:
 - dinou habitacions
 - sala d'arxius
 - sala de reunions
 - despatx del treballador social
 - despatx del metge
 - sala de visites

A més d'estes dependències, disposa de zones enjardinades, de zona de bugaderia, de magatzem d'alimentació, de lavabo, de frontó, de pista de futbol sala, de pista de voleibol i de bàsquet, de tallers de treballs manuals, de formació prelaboral, de granja, de quadres, de taller d'hort (hivernacle) i de taller de bugaderia. El centre té servei integral de cuina i de bugaderia i servei de vigilància.

Elements de seguretat: doble tanca perimetral amb antiescalament, reixes i persianes de seguretat, i interfon. Una empresa externa s'encarrega de la seguretat.

Mobiliari: la dotació de mobiliari es renova periòdicament, disposa d'espai adequat per al personal i prou mitjans de comunicació.

Personal: el componen:

- un director
- un subdirector
- dos coordinadors
- un psicòleg
- un treballador social
- disset educadors
- un mestre (Comunitat Autònoma de Múrcia; s'encarrega de la funció d'adaptació curricular)
- una administrativa

- una encarregada de bugaderia
- una encarregada de neteja
- un encarregat de manteniment

També disposa d'un metge generalista (acudix al centre dos voltes a la setmana) i dels serveis d'un psiquiatre (amb un contracte de serveis i segons les necessitats).

Dades estadístiques (any 2003) (S'ha de tenir en compte que va iniciar l'activitat al novembre)

- Nombre de places: el centre disposava de tretze places de conveni.
- Nombre total de menors/joves que van complir mesura d'internament al centre educatiu: quatre (tots de sexe masculí).
- L'edat mitjana d'ingrés dels atesos va ser de quinze anys.

EDAT	XICS	XIQUES	TOTAL
14	1	0	1
15	2	0	2
16	1	0	1

- Procedència: tres menors procedien de la província d'Alacant i un, de la de València.
- Mesures executades: una de ferma d'internament terapèutic i tres de cautelars, dos d'internament tancat i una de semiobert.
- Duració de les mesures d'internament: la duració mitjana de l'internament terapèutic va ser d'un any.
- Baixes: cap. Fugides: tampoc.
- Faltes: només una falta greu (insults i desobediència al personal del centre).
- Permisos: cap.
- Àrea sociofamiliar: es van dur a terme activitats de comunicació i entrevistes amb les famílies.

- Formació: no es pot parlar de resultats, atés que es tracta d'un període de temps molt breu. S'aplica un pla d'intervenció global i individualitzat amb una dimensió pedagògica i didàctica. Cada matí es dedica un temps fix a fer les tasques escolars.

S'estima que el treball expressiu i creatiu és una activitat que genera autoestima en el menor, que es veu útil davant els altres, al mateix temps que disminueix el seu egocentrisme. Els tallers preocupacionals que es realitzen són:

- cura i cria d'animals domèstics
- cuina, neteja i cura de la casa
- fusta i metacrilat
- manteniment
- argila, cuiro
- jardineria
- pintura

COMUNITAT TERAPÈUTICA LA QUINTANILLA

Ubicació: està situada a la Finca La Quintanilla, a la partida Hoya del Mollidor, del terme municipal de Iecla (Múrcia). Es troba a dinou quilòmetres del nucli urbà d'esta localitat i a set del municipi alacantí de Pinoso.

Gestió: la titularitat és de la Fundación Dianova. És un centre privat que gestiona l'Asociación Dianova. El nombre total de places ascendia en el moment de l'última visita a vint-i-cinc, de les quals setze estaven cobertes en el moment de la visita (dotze xics i quatre xiques). Des del 22 d'abril de 2002, la Generalitat Valenciana té en conveni quinze places del total per a internament terapèutic per consum de tòxics.

Característiques estructurals: la comunitat terapèutica forma part d'una antiga finca ramadera i agrícola de dos-centes seixanta-sis hectàrees de terreny, que es distribuïx en terrenys de conreu de cereals, arbres fruiters i vinya, i que inclou un edifici principal compost de planta baixa i de dos plantes altes, pati interior, aparcament, pou i bomba d'aigua, hort de dos mil metres quadrats i piscina. Hi ha una secció que es dedica a la ramaderia.

Les instal·lacions pròpies de la comunitat es dividixen en espais residencials, comuns, d'oci, ocupacionals i jardins.

La zona residencial destinada als menors és independent de la resta de les instal·lacions i consta de:

- cinc habitacions (dos llits) destinades a xiques
- dos banys complets amb dos dutxes
- nou habitacions (dos llits) destinades a xics
- dos habitacions (tres llits) destinades a xics
- tres banys complets amb tres dutxes
- cuina
- rebost
- reserva de neteja
- consigna de maletes
- bugaderia

Respecte dels espais comuns, la distribució és la següent:

- menjador central amb capacitat per a cinquanta persones
- sala de reunió, vídeo i televisió
- sala de jocs
- gimnàs
- aula d'ordinadors
- dos aules per a impartir mòduls formatius i educatius

- biblioteca
- taller de treballs manuals
- taller de fusteria i de manteniment
- taller de pintura
- taller de jardineria
- hivernacle

Quant a les instal·lacions d'ús professional:

- sala de reunió per a l'equip interdisciplinari
- despatx administratiu
- despatx de direcció
- despatx de la psicòloga i de la treballadora social
- despatx d'educadors
- dispensari mèdic i farmàcia
- sala de visites
- sala de vetla nocturna

Elements de seguretat: tot i que disposa de reixes i de persianes de seguretat, és característic del centre l'escassetat d'elements d'esta índole, particularment la falta de tanca al voltant del perímetre i de personal de seguretat extern. La raó de tot això és l'edat dels interns/internes, la situació rural del centre i, sobretot, la mateixa orientació del centre, que també es destina a mesures de protecció i que expressament rebutja aplicar el binomi recompensa/càstig.

Mobiliari: la dotació de mobiliari es renova periòdicament, disposa d'espai adequat per al personal i de prou mitjans de comunicació.

Personal: el personal el componen:

- un director
- un coordinador

- un psicòleg
- un treballador social
- cinc educadors
- quatre auxiliars educatius
- dos auxiliars nocturns
- un cuiner

També disposa d'un metge generalista (per bé que en el moment de la visita funcionava transitòriament amb la xarxa pública de Iecla a causa del canvi de destinació del titular). Mantenen contacte habitual amb la Unitat de Conductes Addictives de Iecla, i l'equip del centre es desplaça periòdicament a esta Unitat.

Dades estadístiques (any 2003)

- Nombre de places: el centre disposava de vint-i-cinc places a l'inici de 2003, quinze de les quals les tenia en conveni la Comunitat Valenciana.
- Nombre total de menors/joves que havien ingressat en el centre educatiu: cinquanta-cinc (trenta-vuit xics i disset xiques), vint-i-dos dels quals estaven en situació de reforma (40%), trenta en situació de protecció (54,5%) i tres en tots dos règims (5,45%). El 67,92% dels ingressats procedien de la Comunitat Valenciana (un total de trenta-sis).

➤ Edat d'ingrés:

EDAT	NOMBRE	%
13	5	9,09
14	3	5,45
15	9	16,36
16	9	16,36
17	13	23,64
18	12	21,82
19	1	1,82
20	1	1,82
21	2	3,64
TOTAL	55	100

- Procedència: a més dels menors/joves valencians, dotze procedien de la Comunitat de Múrcia; tres, de la de Madrid; un, de la Rioja, i un altre, del País Basc.
- Mesures executades: dels menors que van romandre al centre durant més d'un any amb mesura judicial (un total de sis), tres eren per reforma, dos per protecció i un altre va ingressar per protecció, però després se li va imposar una mesura judicial. Dels menors que van estar al centre de sis mesos a un any (un total de catorze), quatre eren per reforma i deu per protecció. Dels menors que van estar ingressats de tres a sis mesos (un total de sis), cinc eren per protecció i un per reforma. Dels menors que van estar al centre d'un a tres mesos (un total de quinze), sis eren per reforma i nou per protecció. Dels que van estar ingressats menys d'un mes (un total de deu), sis eren per reforma i quatre per protecció.
- Vocació terapèutica: la Comunitat Terapèutica Dianova La Quintanilla és un centre residencial en règim semiobert. Es tracta d'un recurs d'alta especialització, complementari a altres tipus de recursos de la xarxa assistencial, on es du a terme un programa per a menors amb problemes o amb greu risc de consum. El centre acull menors amb edats que van dels dotze als divuit anys, amb mesures

administratives de protecció o per a complir expedients de reforma amb mesures d'internament terapèutic. Són menors que, a més, presenten un ús problemàtic de drogues, problemes importants de conducta i d'autocontrol, i dèficits adaptatius.

Del total del cinquanta-cinc menors que havien ingressat l'any 2003, disset han necessitat assistència i tractament en salut mental. Dos han estat els escenaris: menors que ja havien ingressat amb tractaments farmacològics i pautes de seguiment en salut mental, i menors que van començar el tractament en el moment d'ingressar, després d'una valoració psicològica i mèdica, i de la pertinent sol·licitud de valoració per part del Servei de Salut Mental. L'Equip Interdisciplinari del centre atén les indicacions de l'esmentat Servei i col·labora activament facilitant la informació professional que requereix el psiquiatre que porta el cas. Dos menors havien ingressat amb tractament de metadona, i en van començar la reducció segons les pautes del Centre d'Atenció al Drogodependent. En un cas es va arribar a l'eliminació total, i l'altre cas es troba en procés de reducció.

Quant al patró de consum, els menors no presenten un consum únic, tot i manifestar preferències per certes drogues, de manera que la majoria són policonsumidors. La major part dels menors no reconeixia la problemàtica del consum de drogues en el moment d'ingressar al centre. Esta falta de conscienciació respecte de la problemàtica del consum és encara més palesa en els menors que arriben al centre per a complir una mesura judicial i que associen la causa de l'internament amb la figura del jutge i amb el delicte que han comés. El consum de substàncies s'inicia a una edat cada volta més baixa, i això fa que alguns menors ingressen totalment desescolaritzats i amb una mentalitat molt infantil. Amb estos menors cal centrar el programa en la pedagogia de l'afecte, en la millora de la seua qualitat de vida i en la pedagogia de la vida quotidiana, al mateix temps que s'adapta l'enfocament educatiu intensiu a la seua escassa edat i a les seues vivències de mancances

PRINCIPAL DROGA CONSUMIDA		
DROGA	NOMBRE	%
Heroïna	5	09,09
Heroïna - Cocaïna	8	14,55
Cocaïna	17	30,91
Alcohol	1	01,82
Cànnabis	17	30,91
Benzodiacepina	2	03,64
Inhalants	4	07,27
MDMA/LSD	1	01,82
TOTAL	55	100

➤ Programació educativa i terapèutica: es dividix en les àrees següents:

- àrea de salut
- àrea de desenvolupament personal
- àrea de desenvolupament sociorelacional
- àrea de consum de drogues
- àrea d'educació i de formació (abasta activitats ocupacionals, classes d'anivellament acadèmic, tallers diversos, cursos de formació a l'exterior, entrevistes i informació general)
- àrea d'oci i de temps lliure
- àrea familiar
- àrea judicial

En l'àrea de consum de drogues es treballa l'enfortiment dels factors de protecció i la minimització dels factors de risc del menor davant el consum. Així mateix, es treballa activament la informació per tal de desmitificar les substàncies i les representacions socials positives que els menors tenen del consum, i s'incidix en el desenvolupament del seu sentit de risc associat a les drogues.

- Mòdul de prevenció de recaigudes. El fa la psicòloga amb grups de sis o de set menors com a màxim.
- Intervenció individualitzada mitjançant entrevistes amb la psicòloga.
- Intervenció en el dia a dia (de manera individual i no estructurada); motivació per al no-consum i el canvi de la seua situació, reforç per a continuar l'abstinència, informació d'estereotips sobre el consum, qüestionament de creences, informació sobre drogues i conseqüències...
- Control del consum mitjançant tests en cada eixida i permís.
- En les eixides es treballa el tema del consum mitjançant una planificació d'eixida del temps lliure i un compromís del menor que no consumirà. Quan torna, es revisa tot per poder traure conclusions reals de la seua evolució.
- Aportació de l'experiència personal d'alguns membres de l'equip.

6. PROGRAMA MEDI OBERT DE MESURES JUDICIALS

6.1. Introducció

La nova Llei de responsabilitat penal dels menors preveu nou mesures «en medi obert» que es poden imposar al menor depenent del delicte que haja comés, la seua gravetat i les circumstàncies personals del menor. Estes mesures són:

1. Tractament ambulatori.
2. Assistència a un centre de dia.
3. Permanència de cap de setmana.
4. Llibertat vigilada.
5. Convivència amb una altra família.
6. Prestació en benefici de la comunitat.
7. Realització de tasques socioeducatives.
8. Amonestació.
9. Privació del permís de conduir ciclomotors o del dret d'obtenir-lo o de les llicències administratives per a l'exercici de la caça o per a l'ús d'armes.
10. Inhabilitació absoluta.

Analitzarem només les mesures l'execució de les quals és competència de la Generalitat. Les mesures s'executen a través d'equips específics d'intervenció dependents d'entitats locals i privades sense ànim de lucre, finançats a través de subvencions i d'acords de col·laboració que subscriu anualment la Generalitat Valenciana amb estes entitats. No analitzarem aquí tampoc la permanència de cap de setmana, que es pot complir al domicili o al centre, perquè, segons tenim notícia, la seua aplicació al domicili és molt escassa.

La Comunitat Valenciana i més concretament les províncies de València i Castelló han optat per un sistema de participació clarament municipalista, en el sentit que són els ajuntaments els encarregats d'executar els programes. Es considera que el treball amb el menor en el mateix medi on viu és molt més efectiu que altres recursos que impliquen institucionalització. Per això, el treball es du a terme tan a prop com siga possible del lloc on viu el menor i amb personal que coneix els problemes del barri, de la seua família, de l'escola, etc., és a dir, el personal dels equips municipals dels serveis socials, amb els recursos de titularitat municipal majoritàriament, encara que amb la col·laboració necessària amb altres àrees com ara l'educativa, sanitat o ocupació. Tanmateix, a la província d'Alacant, el sistema varia, i són les entitats privades sense ànim de lucre les que s'encarreguen d'executar estes mesures de medi obert, a través de convenis amb els ajuntaments o amb la mateixa Conselleria.

No obstant això, la coordinació d'estes mesures està unificada, ja que la duen a terme els tres equips de mesures judicials de la Conselleria de Benestar Social (un en cada una de les tres direccions territorials de Castelló, València i Alacant). Este òrgan és l'únic interlocutor vàlid i responsable tant amb els jutjats de menors com amb la Fiscalia de Menors i amb els equips tècnics dels jutjats.

Estos equips d'intervenció els componen professionals amb titulació superior o mitjana (psicòlegs, pedagogs, diplomats en treball social, assistents socials...). La ràtio que es considera idònia és la d'un tècnic del grup B per 12/15 mesures. Les seues funcions consistixen a executar les mesures que no impliquen internament i, per a això se

servixen de tota la xarxa de recursos socials d'atenció primària i comunitaris, siguen o no específics de menors, fins que la mesura finalitza.

La Instrucció de la Direcció General de la Família Menor i Adopcions, de 19 de setembre de 2001, és la que regula el procediment de coordinació d'actuacions entre la Generalitat Valenciana i les entitats col·laboradores per a complir i executar les mesures de medi obert de reinserció de menors.

Resumidament, el procediment que s'estructura es pot sistematitzar de la manera següent:

- Una vegada que el Jutjat de Menors dicta la resolució judicial, esta la rep la Direcció Territorial de la Conselleria de Benestar Social de la província on es troba el Jutjat.
- La Unitat Funcional de Mesures Judicials de la Secció del Menor de la Direcció Territorial oficia la resolució a l'entitat col·laboradora perquè informe del tècnic que n'ha d'assumir l'execució, perquè indique la data de la primera entrevista (en la qual s'informa el menor i els seus representants legals sobre la resolució judicial que s'ha dictat i sobre el tècnic designat), i perquè trameta l'acta de l'entrevista inicial i el programa d'execució de la mesura (PEM).
- Una vegada rebuda l'esmentada informació, la Direcció Territorial n'informa el Jutjat de Menors i la Fiscalia, i comunica al Jutjat que la mesura es dona per iniciada i que s'està a l'espera de la seua liquidació.
- Una vegada rebuda la liquidació, la Direcció Territorial la trasllada a l'entitat col·laboradora i indica la periodicitat dels informes que han de redactar (tres o sis mesos, segons la seua duració i llevat que ho sol·licite el jutge o circumstàncies excepcionals, inclòs un informe final a l'acabament de la mesura).

El programa d'execució de la mesura comprén, a més de les dades generals relatives a la mesura, una sèrie d'apartats que es detallen seguidament:

1. Objectius.
2. Activitats i tasques que cal realitzar.
3. Recursos a utilitzar i personal que ha d'intervenir.
4. Temporalització/horari.
5. Metodologia de treball i supervisió.
6. Sistema d'avaluació.
7. Observacions.

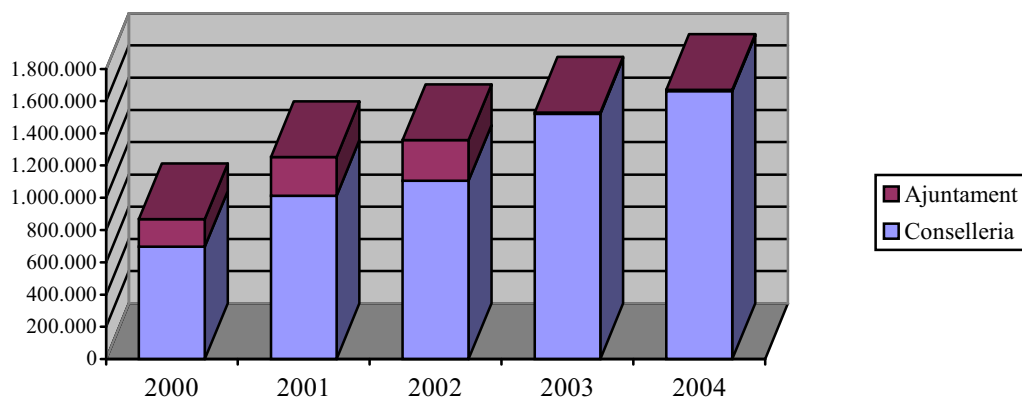
Els informes de seguiment i final de l'execució de la mesura tenen una estructura pareguda que comprén, a més de les dades generals relatives a la mesura, una sèrie d'apartats que es detallen seguidament:

1. Grau de consecució dels objectius.
2. Recursos i personal que ha intervingut en la mesura.
3. Valoració del pla de treball (inclou aspectes com ara la participació i la implicació en les activitats i en les tasques programades, les entrevistes que s'han dut a terme, el compliment de les regles i les pautes, i la relació amb el tècnic responsable).
4. Incidències que s'han produït.
5. Les activitats prioritàries que s'han de realitzar o la reformulació dels objectius (en el cas dels informes de seguiment) o la situació actual del menor/jove (en el cas de l'informe final), que inclou els aspectes personal, escolar/laboral i sociofamiliar.
6. En el cas dels informes finals, un apartat final sobre les millores i èxits no previstos.
7. Observacions.

6.2. Mitjans econòmics. Evolució de l'import de les subvencions (en euros)

ANY	APORTACIÓ CONSELLERIA	APORTACIÓ AJUNTAMENT	COST TOTAL DEL PROGRAMA
2000	697.963,06	169.531,95	867.495,01
2001	1.012.576,73	240.937,56	1.253.514,29
2002	1.107.118,93	250.623,06	1.357.741,99
2003	1.523.268,63	6.792,58	1.530.061,21
2004	1.662.906,05	7.269,23	1.670.175,20

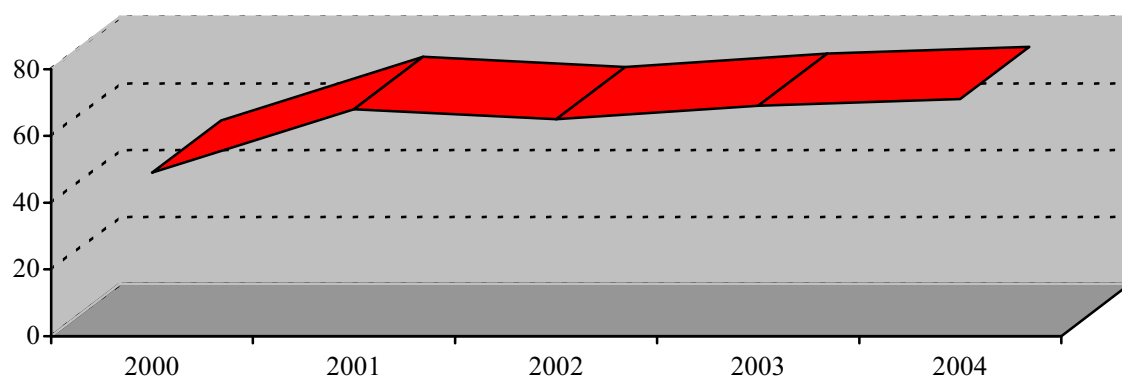
Mitjans econòmics: evolució

6.3. Mitjans personals: evolució

ANY	ENTITATS COL·LABORADORES	NOMBRE DE TÈCNICS
2000	21	49
2001	24	68
2002	23	65
2003	23	69
2004	25	71

Mitjans personals: evolució

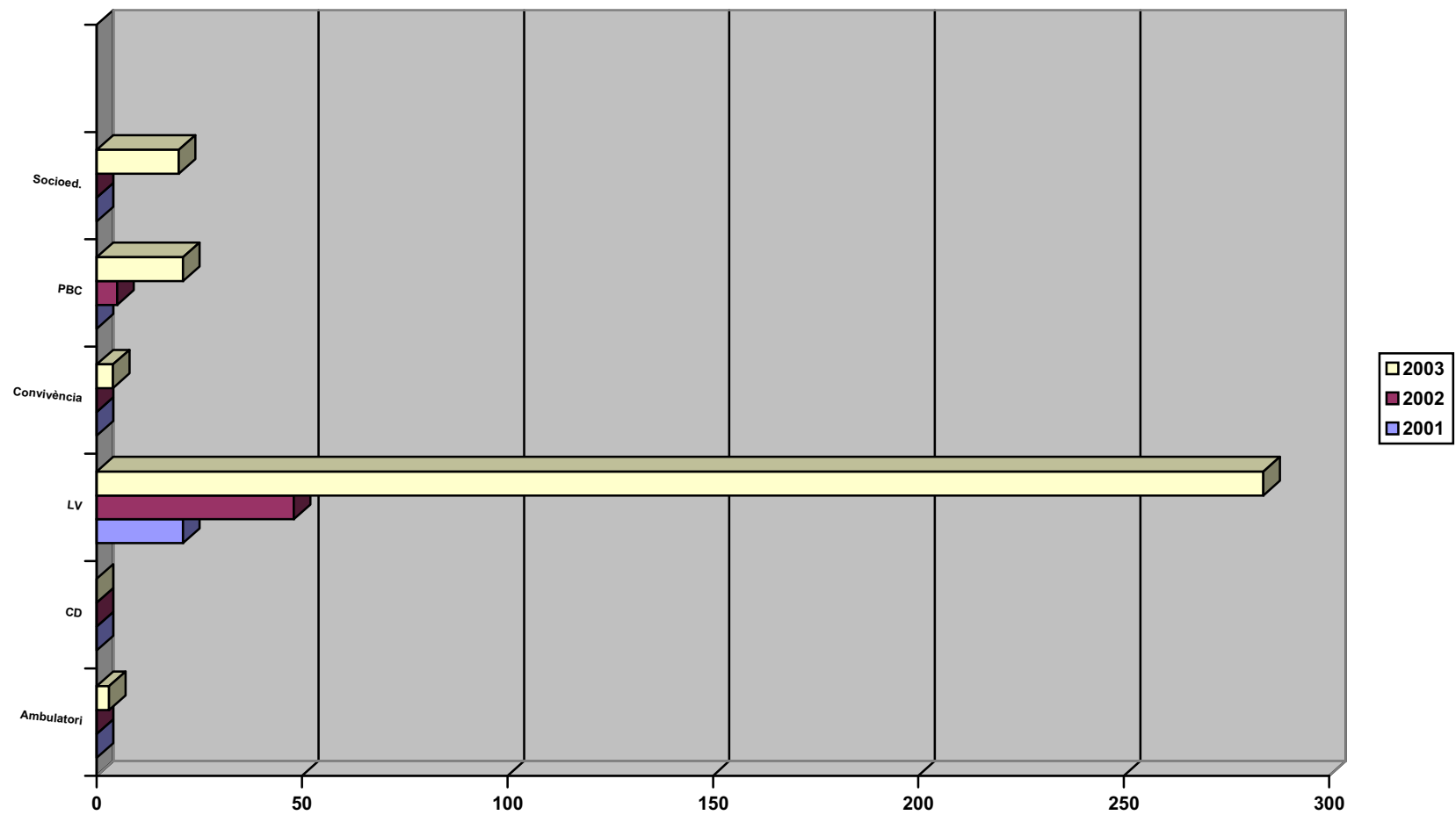
6.4. Evolució a les diferents províncies

CASTELLÓ

Mesures en execució

	TIPUS DE MESURES	ANY	NOMBRE DE MESURES EN EXECUCIÓ					
			HOMES			DONES		
A	MESURES FERMES		14-15	16-17	18-21	14-15	16-17	18-21
1	Tractament ambulatori	2001						
		2002						
		2003		2	1			
2	Assistència a centre de dia	2001						
		2002						
		2003						
3	Llibertat vigilada	2001	3	10	3	1	3	1
		2002	6	20	12	1	7	2
		2003	2	63	189		10	20
4	Convivència amb altra persona, família o grup educatiu	2001						
		2002						
		2003	1		3			
5	Prestacions en benefici de la comunitat	2001						
		2002		1	1		1	2
		2003		3	15			3
6	Realització de taques socioeducatives	2001						
		2002						
		2003	1	7	10			2
B	MESURES CAUTELARS	2001	1	5	1	1		
		2002	2	4			1	
		2003	5	5	15			

Mesures en execució per la Direcció Territorial de Castelló

Entitats executores de mesures judicials i nombre de tècnics

ENTITAT	ÀMBIT	2000	2001	2002	2003	2004
Ajuntament de Benicarló	Municipal	0,50	0,50	0,50	0,50	0,5
Ajuntament de Burriana	Municipal	0,50	0,75	0,50	0,50	0,5
Ajuntament d'Onda	Municipal	1	0,75	0,50	0,50	0,5
Ajuntament de la Vall d'Uixó	Municipal					0,5
Ajuntament de Vila-real	Municipal	0,50	0,50	0,50	1	1
Ajuntament de Vinaròs	Municipal	0,50	0,75	0,75	0,5	0,5
SPAM	Provincial (municipis sense conveni)	2	4 (0,75)	4 (0,75)	4 (2 al 0,75)	5

Dades dels diferents programes obtingudes de les memòries de l'any 2003.

Benicarló

El total de casos en què s'ha intervingut va ascendir a dotze. Els casos derivats a l'Equip Municipal de Serveis Social des de la Direcció Territorial van ascendir a cinc, dels quals dos tenien liquidació de la mesura i tres restaven pendents. No va finalitzar cap mesura durant este any. La majoria van consistir en llibertat vigilada. A més, es van rebre tres casos derivats des d'altres instàncies i es va intervenir en quatre altres casos que estaven pendents de sentència o de derivació.

Burriana

El total de menors atesos que va derivar la Direcció Territorial va ascendir a vint-i-un. El nombre de mesures en atenció al final va ascendir a onze. El nombre de mesures executades, a tres. Les mesures més usuals van ser les de llibertat vigilada i tasques socioeducatives, llevat del darrer trimestre, en què ha predominat la prestació de serveis en benefici de la comunitat. La ràtio de menors per educador al final de l'exercici era de disset casos per educador.

Les activitats es duen a terme generalment al Centre Taller d'Activitats Polivalents. Les que presenten més dificultats són les de prestació de serveis en benefici de la comunitat, atés que es fan o es poden fer fora del Centre, amb la manca de cobertura educativa i de responsabilitat que això pot comportar.

La mesura de tractament ambulatori s'ha dut a terme a la UPC de Burriana (SATTA), que atén un psicòleg, personal de l'Equip Base de Serveis Socials de l'Ajuntament de Burriana, on s'ha intervingut amb programes de control d'impulsos, consum de tòxics, etc. Només han intervingut en una mesura de permanència de cap de setmana en domicili, a través de visites durant el cap de setmana en diferents hores al dia. Les prestacions en benefici de la comunitat s'han dut a terme en el Departament de la Creu Roja, principalment d'acompanyament en l'ambulància per a tasques rutinàries i de permanències als locals. Per al desenvolupament i el contingut de les tasques socioeducatives han disposat del suport dels cursos que s'oferixen en el mateix Centre Taller, en el Casal Jove i en el SME (Servei Municipal d'Esports) de l'Ajuntament.

Onda

El total de menors atesos ha ascendit a vuit. Les activitats que s'han dut a terme han estat el seguiment periòdic de les activitats del menor, l'assistència del menor a cursos i la participació en les diferents tasques programades.

Vila-real

El total de menors atesos ascendix a trenta-quatre (quatre dels quals amb mesures extrajudicials). Les mesures en execució al final de l'exercici ascendien a dinou. En total vint-i-sis mesures de prestació de servei en benefici de la comunitat. En general es tractava de joves de sexe masculí, de disset anys, amb un baix nivell d'autocontrol i absentisme escolar, consum de substàncies tòxiques i família no estructurada. Els delictes més freqüents eren els de robatori en les seues diferents variants. La meitat dels menors són reincidents.

El tècnic es troba al centre social. Com a problemes significatius assenyalen les dificultats en la inserció laboral i la falta de tallers o de cursos formatius (situació que s'agreuja encara més en els menors immigrants) i la lentitud dels processos judicials.

Vinaròs

El nombre de menors atesos el 2003 ascendix a disset i el nombre de mesures executades, a divuit. Al final de l'exercici restaven sis mesures en execució. La seua distribució és la següent: tretze llibertats vigilades, una tasca socioeducativa, un tractament terapèutic, una permanència de cap de setmana i dos prestacions de serveis en benefici de la comunitat.

La prestació de serveis en benefici de la comunitat es du a terme depenent del perfil de cada menor, normalment en una ONG i en la brigada municipal. El desenvolupament i el contingut de les tasques socioeducatives es realitza mitjançant l'assistència a escoles taller i altres activitats, segons els casos.

El perfil dels menors és de més gran de setze anys, consumidors de tòxics de cap de setmana, amb família desestructurada i absentisme escolar. Els delictes que generalment cometen són contra el patrimoni o lesions. Només un dels menors és reincident.

El tècnic es troba a les dependències de l'Equip Social de Base. Les dificultats que s'assenyalen són en relació amb els menors immigrants en situació irregular, les dificultats amb els menors incomplidors i la lentitud dels òrgans judicials.

Servei Psicopedagògic d'Atenció al Menor

L'associació es troba en un local situat al carrer Fola, número 2, 1r A de Castelló, lloc on es duen a terme els diferents programes i les tasques administratives. L'equip el componen tres psicòlogues i un diplomad en treball social.

Des de l'associació SPAM s'han dissenyat i s'han elaborat diferents tallers de caràcter formatiu i educatiu, entre els quals hi ha: el taller d'educació sexual, el taller d'orientació sociolaboral i de recerca d'ocupació, el taller d'alfabetització, el taller de prevenció de drogodependències, el taller de control d'impulsos i habilitats socials, i el taller d'educació viària.

La Direcció Territorial va derivar el 2003 un total de cent cinquanta-vuit casos, dels quals es van executar un total de cent quaranta-un, cosa que equival a un total de cent noranta-sis mesures en medi obert, executades o pendents d'executar.

El 92% dels menors/joves era de sexe masculí. Pel que fa a l'edat, durant l'any 2003 ha augmentat l'edat mitjana dels menors/joves: el 26% dels casos tenia disset anys, el 22% dels casos, divuit, el 20% dels casos, dinou, i el 12% dels casos, vint anys. La major part d'ells busca ocupació. El 91,5% de la mostra conviu amb la família d'origen.

La ràtio per tècnic ha superat de molt la mitjana aconsellada i molts mesos ha arribat a superar els vint-i-set i fins i tot els trenta per tècnic.

Centre de dia

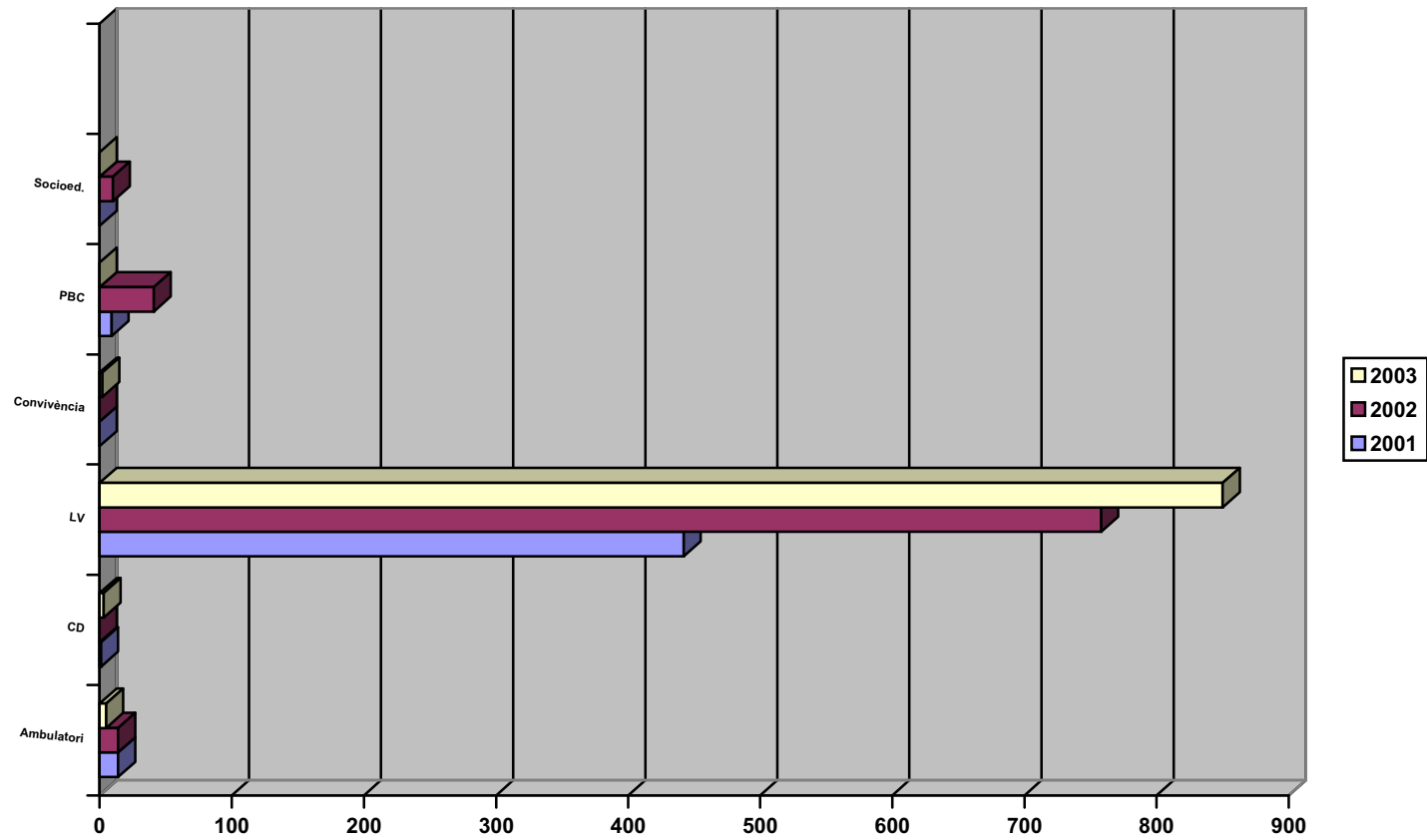
A hores d'ara hi ha un centre de dia a Castelló, que el gestiona la Fundació Luis Amigó (c/ del Mestre Falla, de Castelló) des del 2004, moment de l'inici de les seues activitats.

VALÈNCIA

Mesures en execució:

	TIPUS DE MESURES	ANY	NOMBRE DE MESURES EN EXECUCIÓ					
			HOMES			DONES		
A	MESURES FERMES		14-15	16-17	18-21	14-15	16-17	18-21
1	Tractament ambulatori	2001						
		2002			13			1
		2003		3	2			
2	Assistència a centre de dia	2001						1
		2002						
		2003		1	2			
3	Llibertat vigilada	2001	34	257	110	6	23	12
		2002	26	210	441	6	29	46
		2003	37	251	524	5	11	22
4	Convivència amb altra persona, família o grup educatiu	2001						
		2002						
		2003			2			
5	Prestacions en benefici de la comunitat	2001		7	2			
		2002	4	14	21		1	1
		2003						
6	Realització de tasques socioeducatives	2001						
		2002		3	7			
		2003						
B	MESURES CAUTELARS	2001	2	1				1
		2002	14	35	19		5	
		2003	8	13	15		1	

Mesures en execució per la Direcció Territorial de València

Entitats i mitjans personals:

ENTITAT	ÀMBIT	2000	2001	2002	2003	2004
Ajuntament d'Aldaia	Municipal		0,50	0,50	1 (No subvenció)	0,50
Ajuntament d'Alfemesí	Municipal		1	0,50	0,50	0,50
Ajuntament d'Alzira	Municipal	2	2	1 0,50	1 0,50	1 0'50
Ajuntament de Burjassot	Municipal	1	2	2	2	2
Ajuntament de Gandia	Municipal	1	2	2	2	2
Ajuntament de Montcada	Municipal	1	1	0,50	0,50	0,50
Ajuntament de Paterna	Municipal	2	2	2	2	2
Ajuntament de Sagunt	Municipal	1	1	1	1	1
Ajuntament de Torrent	Municipal	2	3	3	2 0,5	2 0,5
Ajuntament de València	Municipal	7	9	9	9	9
Mancomunitat Camp del Túria	Mancomunitat	1	1	1	1	1
ESPÍGOL	Provincial (municipis sense conveni)	10	13	13	12 0,50	
IMEDES	Provincial (municipis sense conveni)					11

Descripció dels diferents serveis:

Aldaia

Des del maig de 2001, l'Ajuntament d'Aldaia desenvolupa el Programa, dins el departament de Serveis Socials amb espais adequats per a l'atenció directa.

Es van atendre nou menors, sis de sexe masculí i tres de sexe femení, amb edats situades entre els quinze i els vint anys, majoritàriament majors de disset. La mesura que s'ha imposat habitualment és la de llibertat vigilada, seguida de la de permanència al domicili durant el cap de setmana. Els delictes més comuns han estat els patrimonials.

Algemesí

Durant l'any 2003 s'han dut a terme un total de set mesures judicials de llibertat vigilada amb sis menors. També s'ha fet el seguiment dels menors que van ser atesos durant els anys 2001 i 2002.

De les mesures que es van dur a terme durant el 2003, en destaca el fet que en la seua majoria els fets que les van causar es remunten a dos anys enrere, i això dificulta sensiblement el treball amb els menors.

El perfil és el d'un menor de sexe masculí, entre divuit i vint anys d'edat i amb mesures acordades ja amb anterioritat, amb escolarització deficient, que ha estat consumidor de substàncies tòxiques i que ha crescut en entorns marginals. En la majoria dels casos, els delictes contra el patrimoni són la causa de les mesures. Dels sis menors, només un ha tingut ocupació estable durant tot l'any, la resta han canviat de faena cada dos o tres mesos o només han treballat durant uns quants mesos durant tot l'any. De les sis famílies amb les quals s'ha treballat, sis les atenen o les han ateses els serveis socials.

Alzira

El 2003 es van executar un total de dotze mesures, i en total es van atendre setze menors. La ràtio menors/educador va ser de quatre per educador a la fi de l'exercici. La mesura més usual va ser la de llibertat vigilada. El nombre de mesures al final de l'exercici ascendia a vuit, i vint estaven pendents d'aplicació.

El perfil dels menors atesos oscil·la entre els catorze i els vint-i-un anys, en situació de desocupació, baix perfil laboral i, si es troben en edat educativa, inadaptació i absentisme escolar. L'edat mitjana dels menors és cada volta més elevada. En general, els delictes que han comés són contra el patrimoni. El retard judicial excessiu fa que la mesura s'inicie al cap de més d'un any de la comissió del delicte. Dels setze menors atesos, el cinquanta per cent aproximadament eren reincidents.

L'equip està situat al Centre del Departament d'Acció Social. Destaquen que un percentatge elevat dels menors atesos no solen reincidir després de l'aplicació de la mesura.

Les dificultats que assenyala l'equip són: *a)* la falta de resposta d'alguns jutjats davant els informes d'incidents tramesos; *b)* l'enduriment de les mesures en els menors que incomplixen sistemàticament les propostes que integren la mesura judicial que se'ls aplica; *c)* la falta de coordinació entre l'Equip Tècnic del jutjat i els tècnics de l'equip de mesures judicials de medi obert, que hauria permès un intercanvi adequat d'informació; *d)* retard judicial; *e)* manca dels recursos pertinents per a aplicar el recurs educatiu i/o formativolaboral adequat (per exemple, un centre de dia).

Burjassot

Es van derivar o restaven de períodes anterior un total de cinquanta-sis mesures. D'estes, el 2003 se'n van executar trenta-dos, i vint-i-una van quedar pendents d'execució. La majoria de les mesures que es van executar (vint-i-vuit) eren de llibertat vigilada. Tres mesures no es van poder executar perquè el menor es trobava en parador desconegut o perquè es negava a realitzar la mesura.

L'equip d'educadors (dos) del Programa de mesures judicials està situat al Centre de Serveis Socials dels Sis-cents Tretze Habitatges de Burjassot. La ràtio menors/educador ascendia a 12,5 menors per educador i setze menors per educador.

El nombre total de menors atesos va ascendir a vint-i-cinc, la majoria de sexe masculí, alguns dels quals eren reincidents. L'edat mitjana dels menors era de disset anys i cinc mesos, i entre la comissió del delicte i la derivació al Programa es tardava un any i vuit mesos de mitjana. L'edat dels menors ha augmentat notablement. Es troben grans dificultats davant la inexistència o l'escassetat de recursos específics per a menors amb problemes de drogoaddicció i amb problemes greus de salut mental. La falta d'immediatesa en l'actuació judicial condiciona l'efectivitat de la mesura i també s'observen retards a l'hora de canviar una mesura.

Montcada

El nombre de menors sotmesos a una mesura judicial durant l'any 2003 va ascendir a quatre, dos dels quals estaven sotmesos a llibertat vigilada, un altre a prestació de serveis en benefici de la comunitat i un altre estava sotmés a tractament ambulatori. Tots els menors eren de sexe masculí. El seu perfil presenta mancances materials, educatives i culturals, una qualitat de vida precària, deteriorament en els rols paterns, fracàs escolar i socialització al carrer.

El total de mesures durant el 2003 ascendia a quatre, de les quals una procedia del 2002, dos s'havien iniciat i havien acabat l'any en qüestió, i l'última va finalitzar el 2004.

La mesura de tractament ambulatori s'ha dut a terme en coordinació amb el psiquiatre del centre de salut mental i la de prestació de serveis en benefici de la comunitat amb el servei de neteja de parcs de l'Ajuntament.

Sagunt

El nombre total de menors atesos va ascendir a dinou, ja que dos dels menors han tingut dos mesures executant-se alhora. El perfil dels menors era d'una edat entre els disset i els vint anys, sense estudis obligatoris acabats i baix nivell cultural, consum de tòxics i falta de referents i de patrons educatius a les seues famílies. En general, els serveis socials coneixen les famílies. Els delictes contra el patrimoni són els més freqüents.

Durant l'any 2003 s'han executat un total de vint-i-una mesures judicials en medi obert. D'estes mesures, dotze van finalitzar i nou van continuar en execució. El total de noves mesures que s'havien notificat el 2003 ascendia a trenta-una, de les quals s'han executat o s'estaven executant un total de deu. Per tant, en van quedar pendents vint-i-una, i el motiu d'esta situació era que el menor complia una altra mesura. És significatiu que el nombre dels menors sobre els quals recauen les vint-i-una mesures només ascendix a

nou. De les vint-i-una mesures que s'havien executat el 2003, onze eren continuació del 2002.

La mesura de llibertat vigilada que ha inclòs continguts ascendix a dotze de les vint-i-una que s'han executat. D'estes, les de contingut educatiu o formatiu han estat sis; amb contingut laboral o formació laboral, tres; amb contingut de tractament psicològic, dos, i amb tractament en UCA, una. A estes s'afegix una prestació en benefici de la comunitat.

Les dificultats més importants que s'assenyalen són: *a)* durant el període d'escolarització obligatòria, a causa dels índexs elevats d'absentisme i conflicte escolar; *b)* dificultats per a l'obtenció d'ocupació i falta de recursos intermedis com ara escoles o programes de garantia social; *c)* falta de compromís dels menors i de les seues famílies; *d)* insuficiència de recursos d'oci i de temps lliure, *e)* retard d'anys en el desenvolupament dels judicis i acumulació posterior de sentències per la carrera delictuosa del menor o jove i pel sentiment d'impunitat en què viu.

València

Es van rebre o es van executar un total de tres-centes vint-i-vuit mesures judicials, que requeien sobre dos-cents trenta-un menors, dels quals cent vuit han generat expedients de reforma nous; els cent vint-i-dos restants corresponen a casos d'anys anteriors. De les mesures anteriors, han estat en execució cent noranta-set, s'ha actuat de manera directa amb cent seixanta menors i els setanta-un restants estan pendents d'iniciar les mesures, principalment perquè complixen mesures d'internament de menors o perquè complixen penes de presó.

A València, el servei el va prestar la Fundación Grupo Norte.

Quant al perfil dels menors, davant la quasi total uniformitat dels perfils anteriors —en què la majoria dels casos provenia de nuclis socials desfavorits—, ara no és infreqüent la derivació de menors procedents de classe mitjana i fins i tot alta, aparentment normalitzades. Es constata una divisió del conjunt dels menors en dos grups segons el

grau de reincidència, i el majoritari és el de baixa o nul·la reincidència. També convé assenyalar que en el programa de menors apareixen immigrants. Destaca, sobretot, l'increment de l'edat mitjana del col·lectiu, i això implica el desplaçament des d'una intervenció tradicionalment educativa cap a una altra centrada en la inserció laboral.

El Camp de Túrria

El Programa es va començar a aplicar en la Mancomunitat el 1998. El 2003 es van executar un total de dinou mesures, de les quals tretze es van rebre este any i les altres sis procedien del 2002.

La Mancomunitat disposa d'un tècnic que es troba al Departament de Benestar Social, amb una sala de reunions per a l'exercici de la seua tasca.

El nombre de menors atesos el 2003 va ascendir a catorze. La mesura més freqüent va ser la de llibertat vigilada. L'edat mitjana dels menors era de dinou anys i nou mesos. Cal ressaltar l'increment progressiu de l'edat respecte dels anys anteriors. El 90% dels menors eren de sexe masculí. A l'inici de la mesura, el 66,6% es trobava en situació de desocupació, situació que ha variat notablement mentre s'executava la mesura (va baixar fins al 16,6%). Els delictes que majoritàriament havien comés eren contra el patrimoni.

Espígol

Al llarg del 2003 s'ha intervingut sobre dos-cents seixanta-nou mesures en medi obert. Cinc de les mesures s'havien iniciat l'any 2001 i quaranta-set, l'any 2002, i les altres dos-cents vint-i-dos es van iniciar l'any en qüestió. La mesura que majoritàriament s'ha aplicat és la de llibertat vigilada (dos-cents trenta-set casos), seguida de la de permanència de cap de setmana (vint-i-quatre casos) i prestacions en benefici de la comunitat (dotze). El nombre de mesures que van notificar els tres jutjats de menors va augmentar notablement respecte dels anys anteriors.

L'equip, que el formaven dotze persones més una a mitja jornada, es va distribuir el treball per grups que abastaven tres zones geogràfiques d'intervenció. Disposaven d'un local amb material informàtic i de vehicles propis per als desplaçaments. Es va intervenir en un total de cinquanta-nou localitats, que corresponen a dotze comarques.

La franja més nombrosa d'edat és la que va dels setze als divuit anys. La mitjana d'edat dels menors ha augmentat progressivament, i en alguns casos ha arribat a quasi els trenta (joves excarcerats perquè havien comés un delictes entre els setze i els divuit anys i que el judici s'havia endarrerit). Per sexes, dos-cents cinquanta-un eren de sexe masculí i vint-i-vuit, de sexe femení. Cent vint-i-quatre dels menors estaven inclosos en més d'una mesura del Programa.

Les dificultats més remarcables consistixen en la falta de coordinació entre les instàncies i els agents, la falta de recursos materials i humans, l'acumulació de treball a causa de l'augment de l'edat penal i de la gravetat dels fets, la complexitat de les relacions personals que s'han d'atendre i el temps excessiu que s'escola entre la comissió del delictes i l'inici de la mesura.

Centre de dia

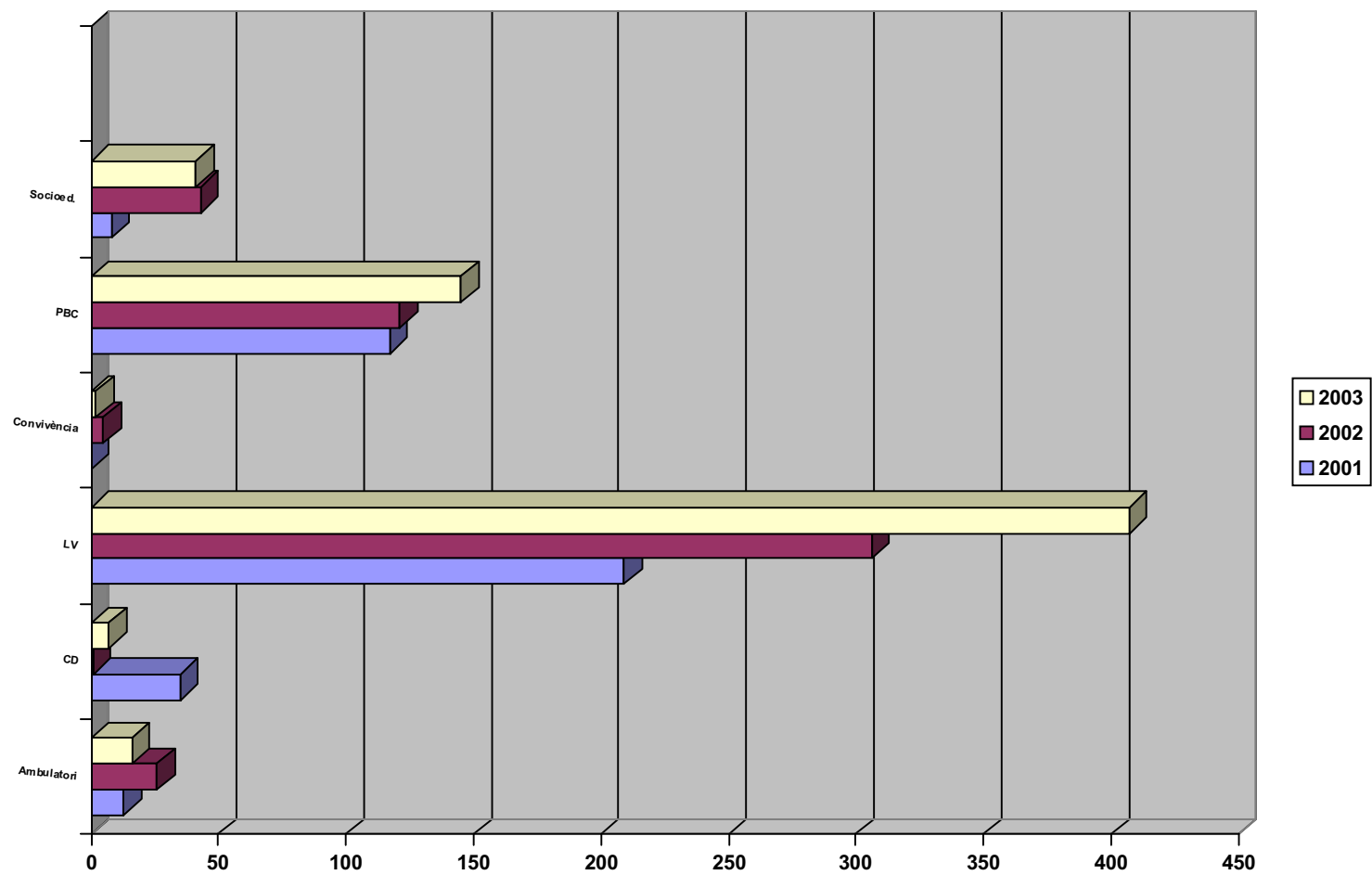
A hores d'ara no hi ha cap centre de dia específic i s'utilitzen els recursos de protecció per a esta finalitat. No obstant això, tenim notícies que amb anterioritat s'havien arribat a concertar places en els centres de dia de menors Taleia, de la Fundación ADSIS (cinc), Manantial, de la Fundación Trabajo i Cultura (cinc), i Amics, de l'Ajuntament de Lliria (tres).

ALACANT

Mesures en execució

	TIPUS DE MESURES	ANY	NOMBRE DE MESURES EN EXECUCIÓ					
			HOMES			DONES		
A	MESURES FERMES		14-15	16-17	18-21	14-15	16-17	18-21
1	Tractament ambulatori	2001	4	4	4	1		
		2002	1	9	16			
		2003	1	2	12		1	
2	Assistència a centre de dia	2001	7	24	2		2	
		2002		1				
		2003		4	3			
3	Llibertat vigilada	2001	55	107	28	6	8	5
		2002	47	131	99	8	16	5
		2003	42	178	144	11	25	7
4	Convivència amb altra persona, família o grup educatiu	2001						
		2002		1	4			
		2003			1		1	
5	Prestacions en benefici de la comunitat	2001	44	65	8			
		2002	13	63	36	3	4	2
		2003	13	68	52	2	8	2
6	Realització de tasques socioeducatives	2001		5	1	1		1
		2002	2	21	18		2	
		2003	4	28	8		1	
B	MESURES CAUTELARS	2001	4	8		1		
		2002	51	50	8	4	6	2
		2003	45	85	23	5	10	

Mesures en execució per la Direcció Territorial d'Alacant

Entitats i mitjans personals

ENTITAT	ÀMBIT	2000	2001	2002	2003	2004
Ajuntament d'Alacant	Municipal	5	6	4	7	
Ajuntament d'Elx	Municipal	3	3	4	3 0,5	4
Ajuntament de Monòver	Municipal	Personal no específic (equip base)	Personal no específic (equipo base)			
Ajuntament de la Vila Joiosa	Municipal	Personal no específic (equip base)				0'5
DIAGRAMA	Provincial (municipis sense conveni)	6	8	8	8	8
LOS ARCOS DE ALTEA	Provincial (municipis sense conveni)		2	1	1	2
OSD SAN JOSE OBRERO	Provincial (municipis sense conveni)		2	1	2	2
NAZARET	Municipal (Alacant)					7

Descripció dels diferents serveis:

Elx

Es van notificar quaranta-set mesures en total, i se'n van executar un total de seixanta-set (a causa de l'existència d'altres procedents d'anys anteriors). La mesura més utilitzada va ser la de llibertat vigilada (trenta-set casos més quinze de caràcter cautelar). Destaca el nombre reduït de dones.

Diagrama

Es va intervenir amb un total de dos-cents vint-i-quatre menors, dels quals dos-cents quatre eren de sexe masculí i només vint, de sexe femení. El total de mesures va ascendir a tres-centes setanta, de les quals la majoritària va ser la de llibertat vigilada

(dos-centes quaranta-cinc), seguida de la de prestació de serveis en benefici de la comunitat (trenta-vuit).

L'equip per a l'execució del programa en medi obert el formen vuit tècnics (set més el coordinador). El seu camp d'actuació arriba a tots es municipis de la província a excepció dels del Baix Segura, la Marina Alta i Alacant capital. El contacte entre els educadors i els menors sol tenir lloc una vegada a la setmana. Normalment, les trobades es fan a les dependències dels serveis socials de l'Ajuntament corresponent, a la biblioteca, a l'eixida de l'escola, etc. Pràcticament tots els menors són reincidents, consumixen substàncies tòxiques i tenen un nivell elevat de fracàs escolar.

Els problemes que va destacar l'equip van ser els següents:

- 1) El gran retard que experimenta tot el procés des que es comet el delictes fins que s'inicia l'execució de la mesura i també per qualsevol incidència que sorgix en l'execució.
- 2) La falta de col·laboració entre alguns ajuntaments que no ofereixen recursos i la falta de convenis per a poder complir la mesura de prestació de serveis en benefici de la comunitat.
- 3) La saturació. Eixe any van arribar de disset a vint menors per educador. Destaca la població de Torreveja per a la qual un sol educador atén vint menors.
- 4) La precarietat en la continuïtat dels programes per l'índole anual de la subvenció.
- 5) La falta de col·laboració de la Conselleria d'Educació i de coordinació d'esta amb la de Benestar Social.

Los Arcos de Altea

Des del juny de 2001, l'associació s'encarrega del seguiment de mesures judicials en règim obert. El seu marc geogràfic d'actuació va ser la Marina Alta, Benidorm i Altea (un totals de vuit municipis).

El nombre de menors/joves atesos va ser de quaranta-cinc, i el total de les mesures va ascendir a cinquanta-tres. La mesura més freqüent ha estat la de llibertat vigilada (trenta i deu de cautelars).

San José Obrero

Es tracta d'una obra d'actuació diocesana que té com a nucli d'actuació el centre de menors; a més disposa d'un col·legi i d'una sèrie de programes socials no residencials, com ara l'execució de mesures judicials en medi obert.

S'ocupen de l'execució de mesures judicials en tot el Baix Segura a excepció dels municipis de Torreveija, Guardamar i Pilar de la Horadada. Disposa de dos educadors.

En total es van atendre trenta-un menors (trenta xics i una xica), procedents majoritàriament d'Orihuela (59%). Per a completar el perfil cal assenyalar que, en general, no havien arribat a completar els estudis de secundària, molts d'ells procedien de famílies desestructurades, consumien substàncies tòxiques i, per acabar, eren majoritàriament de nacionalitat espanyola (91%).

Es van executar un total de cinquanta-dos mesures, de les quals el 48 % corresponien a persones que a l'inici de l'execució tenien divuit anys o més. La mesura més aplicada va ser la de llibertat vigilada (vint-i-sis i deu de cautelars), seguida de la prestació de serveis en benefici de la comunitat (vuit). Set de les mesures es van interrompre perquè l'afectat havia de complir una mesura d'internament de menors o de presó, o a causa d'un trasllat de residència. Els delictes que motivaven la mesura eren fonamentalment contra el patrimoni i contra la salut pública.

Alacant

El programa de mesures judicials l'executa des del 1994 l'entitat Nazaret, amb la qual hi ha un conveni. També hi ha coordinació mixta amb l'equip del jutjat i amb els equips municipals.

Durant l'any 2003, es va intervenir sobre un total de dos-centes quaranta-sis mesures (setanta-sis més que l'any anterior) i es va atendre un total de cent setanta-sis menors (cinquanta-sis més que el 2002). De les anteriors, vuitanta-tres procedien de l'any anterior. Cinquanta menors disposaven de més d'una mesura. Cent disset mesures continuaven el 2004. La mesura més freqüent va ser la de llibertat vigilada (cent seixanta-quatre i setanta de cautelars), seguida de la prestació de serveis en benefici de la comunitat (trenta-set). S'ha de destacar l'augment progressiu des de l'entrada en vigor de la Llei 5/2000.

Es va mantenir el nombre de mesures cautelars que es va iniciar el 2002, la immediatesa de les quals afavorix la funció educativa, atés el retard en la realització dels judicis. Més del 60% de les mesures es va començar a executar al cap de més d'un any des que es va cometre el delictes i, respecte de l'any passat, es van triplicar les mesures en què havien transcorregut més de divuit mesos. Els tipus de delictes més freqüents són el robatori amb intimidació i les lesions.

L'edat mitjana dels joves/menors ha continuat augmentant: el 97,7% dels menors tenia més de setze anys, i el 40% estava entre els divuit i els dinou anys. El percentatge d'homes és més elevat (cent cinquanta-un homes i vint-i-cinc dones). Destaca l'elevat absentisme laboral i la baixa qualificació laboral. En la majoria dels expedients rebuts es disposava de la intervenció ja oberta en els serveis socials municipals (71%) i en els qui no eren coneguts al seu centre social s'ha detectat durant la intervenció una problemàtica familiar i/o social de la qual el delictes és un símptoma. Molts d'estos casos són joves que pertanyen a famílies de classe mitjana que no utilitzen habitualment la xarxa de serveis socials i que, cada vegada més, arriben al programa de mesures judicials. El 90% dels atesos consumix substàncies tòxiques, principalment cànnabis, i

es registra un augment dels trastorns de salut mental (9% dels menors/joves amb diagnòstic a l'inici).

És significatiu el pronòstic incert de molts joves, ja que al final de la mesura no tenien cap més mitjà de suport que no fóra el seu educador de mesures judicials, i el seu entorn no ha variat prou per donar suport als canvis.

Centre de dia

La província d'Alacant disposa d'un únic centre de dia, denominat Levante i situat al carrer de Bazán, 2, de la ciutat d'Alacant, lloc cèntric i ben comunicat. La titularitat del centre correspon a la Fundación Diagrama Intervención Psicosocial. El centre té cent vint metres quadrats, distribuïts de la manera següent:

- despatx de la Direcció
- sala d'educadors
- aula d'usos múltiples
- aula de música i vídeo
- aula de suport i seguiment escolar
- aula d'informàtica
- aula de treballs manuals
- dos lavabos

L'equip de treball el formen un director-coordinador, un psicòleg i quatre educadors.

El centre de dia ofereix vint-i-cinc places, de les quals tretze estan destinades a menors/joves de reforma i les altres dotze a menors de protecció i/o prevenció/risc social residents a la comarca de l'Alacantí. El col·lectiu que s'ha atés durant l'any 2003 ha ascendit a cinquanta-cinc persones, quinze de les quals les han derivades els serveis socials i les quaranta restants, una mesura judicial. A excepció de tres casos, tots els usuaris pertanyien al sexe masculí, i l'edat mitjana era de 16,55 anys, en un tram d'edat que anava des dels catorze fins als vint anys.

Els quaranta joves de reforma que han passat pel centre de dia han presentat diverses mesures judicials: cinc PSBC, un amb tasques socioeducatives, quinze amb llibertat vigilada i altres cinc amb mesura conjunta de llibertat vigilada i obligació d'assistència al centre de dia.

El treball es distribuïx en cinc àrees:

- Àrea escolar, on han participat en el taller de suport i de seguiment escolar trenta-sis usuaris, vuit dels quals estan matriculats en l'educació reglada. Una característica comuna dels menors és el nivell inferior al que els correspondria per la seua edat i pel nivell d'escolarització.
- Àrea psicològica. L'any 2003 s'ha centrat principalment en els problemes següents: *a)* conductes greus; *b)* depressió; *c)* entrevistes motivacionals; *d)* rehabilitació cognitiva. El nombre total de menors que s'ha beneficiat de la teràpia individual ha ascendit a vint-i-quatre, i el total de sessions, a dues-centes seixanta-nou. La teràpia grupal s'ha centrat en els tallers següents: *a)* habilitats socials (cinquanta sessions, dotze menors); *b)* resolució de problemes (trenta sessions, quatre menors); *c)* dilema moral (cinc sessions, tres menors); *d)* educació per a la salut (set sessions, dotze menors). Finalment, també s'han dut a terme intervencions familiars (explicació de patrons educatius, establiment de metes, intervenció en crisi, etc.), amb un total de vint sessions en atenció directa.
- Àrea formativa. Disposa d'un taller d'informàtica, d'informació sobre drogues (al qual han assistit quatre menors de forma individual en sessions setmanals d'hora i mitja, amb un mínim de dotze sessions), d'educació viària (en el qual han participat vuit menors/joves, dos dels quals formaven grup, i sis individualment).

- Àrea prelaboral. Distingirem la incorporació a recursos externs en què vuit menors/joves han accedit a diferents recursos (un a cases d'ofici, quatre a programes de garantia social, un a la Creu Roja, un a una acadèmia de perruqueria i un altre a un curs de l'INEM) i el taller de recerca d'ocupació que ha tingut vint-i-tres usuaris.
- Àrea d'oci i temps lliure. Que ha organitzat diferents activitats de les quals, el 2003, es poden esmentar: treballs manuals, esports, jocs, taller de grafitis, vídeo fòrum, eixides organitzades des del centre i taller de música.

6.5. Menors sotmesos al sistema de protecció

No podem concloure esta anàlisi de resultats sense referir-nos als menors sotmesos al sistema de protecció, que és objecte d'un estudi detallat que du a terme la nostra institució, concretament la queixa d'ofici número 7/2001.

Efectivament, molt sovint la realitat és més complexa que els instruments legals encarregats de regular-la. Més encara, en alguns casos estos recursos esdevenen ineficaços. Una situació d'esta índole es dona en tres col·lectius clarament diferenciats:

- Els menors de catorze anys que cometen un fet delictuós, als quals no se'ls pot aplicar la Llei orgànica 5/2000 i sí les mesures de protecció.
- Els menors de divuit anys que, no havent comés cap fet delictuós, presenten un comportament que fa necessaris programes educatius i terapèutics que el menor rebutja perquè no està disposat a assumir restriccions de cap mena.
- Els menors de divuit anys que, havent comés fets delictuosos de caràcter lleu, no necessiten cap mesura cautelar d'internament i queden en llibertat i que pel fet de pertànyer a famílies desestructurades ingressen en centres de protecció atesa la seua situació de desempara.

Es tracta de menors amb edats compreses generalment entre els catorze i els divuit anys, que presenten conductes que alteren de manera greu les pautes de convivència i de comportament social generalment acceptades, de manera que provoquen un risc evident de causar-se danys a ells mateixos o de perjudicar terceres persones. Són menors que rebutgen l'autoritat paterna, que infringixen les normes de convivència bàsiques, que solen abandonar els estudis i iniciar una trajectòria marginal sense arribar mai a transgredir la llei penal i que ni els pares ni l'Administració poden reconduir amb mesures assistencials o protectores.

En l'actualitat no hi ha recursos legals per a la guarda i custòdia d'este tipus de menors «amb conductes d'elevat risc social». Cada vegada hi ha més menors de catorze anys que han participat en fets delictuosos i que per a modificar la seua conducta necessiten programes educatius que requerixen necessàriament la seua presència física, per a la qual cosa de vegades és inevitable adoptar mesures per a la seua custòdia. Són cada vegada més nombrosos els casos de pares que denuncien que els seus fills menors s'escapen dels centres de protecció i demanen auxili a l'Administració, ja que es veuen incapaços d'educar estos joves.

També s'ha detectat un augment important del nombre de menors que han comés fets delictuosos de caràcter lleu i que després de detenir-los són derivats a la xarxa pública de centres per a menors desemparats, ja que no tenen familiars coneguts. Estos centres són de caràcter obert i, com que no hi ha mesures de contenció, els menors poden entrar i eixir lliurement. En la majoria d'estos casos, el menor s'escapa del centre i torna a cometre un nou delicte al carrer. És a dir, que reproduïx el circuit delictuós, sense disposar del perjuí que significa mesclar en un mateix centre menors de protecció i menors infractors.

Segons el nostre parer falta, doncs, un recurs legal que possibilita la intervenció dels educadors amb caràcter coactiu —no sancionador—, en els programes educatius, per a fer front a situacions extraordinàries de comportaments conflictius de menors internats en centres de protecció que resulten perilloses per a la integritat física i moral del mateix menor, de la resta de menors, de les educadores o de les instal·lacions del centre.

Este marc legal, confús i incomplet, fa que cada comunitat autònoma aborde la qüestió de manera diferent. De fet, hi ha comunitats com ara la nostra que estimen que no tenen competències per a adoptar normes restrictives de la llibertat d'un menor no infractor penal, i ha de ser l'Estat qui a nivell nacional promoga una iniciativa legal que permeti adoptar mesures limitadores o restrictives dels drets dels menors que presenten situacions de desprotecció amb greus trastorns en la conducta, mentre que altres comunitats com ara Castella i Lleó (Decret 203/2000, de 28 de setembre) o Catalunya (Llei 8/2002, de 27 de maig) han regulat d'alguna manera la possibilitat de contenir físicament estos menors.

7. CONCLUSIONS

L'entrada en vigor de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, i l'experiència pràctica de la seua aplicació en els més de tres anys que han transcorregut des que és vigent, oferixen a les institucions com ara el Síndic de Greuges un objecte d'atenció preferent, tenint en compte les responsabilitats que en este àmbit assumixen les comunitats autònomes. De l'examen detallat del títol VII de l'esmentada Llei orgànica i de les experiències adquirides en la tramitació d'esta investigació, en podem extraure les conclusions següents:

7.1. De caràcter general

A) La Llei orgànica 5/2000, de responsabilitat penal dels menors, constituïx un marc legal acceptable des del punt de vista del respecte dels drets del menor. La Llei proclama com a principi bàsic l'interés superior del menor, dóna una orientació educativa a les mesures que se li poden aplicar, i alhora oferix una àmplia gamma de mesures alternatives a l'internament, de manera que supera el sistema tradicional de sancions penals que pràcticament s'ha basat en la pena privativa de llibertat.

B) La Comunitat Valenciana presenta importants nivells d'incidència en matèria de delinqüència juvenil dins el conjunt estatal. Els delictes i les faltes que els menors cometem habitualment són contra el patrimoni, si bé no són ni els únics ni els més greus.

C) La major part dels menors/joves delinqüents pertanyen al sexe masculí. En gran part dels casos s'observa un baix nivell escolar, consum de tòxics, falta de control d'impulsos, problemes d'inserció laboral i problemes de socialització en general que necessiten una intervenció complexa i multidisciplinària.

Una característica comuna de moltes de les famílies és que ja han estat objecte d'intervenció pels serveis socials abans que el menor arribe a l'edat que possibilita l'aplicació de la Llei orgànica 5/2000. El sistema de protecció de menors s'ha posat així en qüestió.

7.2. Mitjans materials i humans de l'Administració de Justícia

A) En relació amb el personal auxiliar de l'Administració de Justícia en matèria de menors (gestors, tramitadors i auxiliars) i atesa la càrrega de treball que recau sobre els jutjats de menors i sobre la Secció de Menors de les fiscalies de les tres províncies de la nostra comunitat, és necessari ampliar les plantilles d'estos funcionaris a fi que puguen dur a terme el seu treball de manera correcta i evitar el retard a l'hora de cobrir les vacants d'estos treballadors per malaltia o trasllat, que tant perjudica la bona marxa de les oficines judicials.

Igualment, és necessari crear places de metges forenses i d'intèrprets assignats exclusivament a estos òrgans judicials, per a evitar la dilació que comporta disposar d'estos professionals només quan el treball en les seues destinacions respectives els ho permet. Val a dir que la tasca dels metges forenses és molt important per a determinar l'edat dels presumptes menors indocumentats (majors de catorze anys i menors de divuit) i, per tant, la possibilitat de ser imputables als efectes d'esta Llei. I també la dels

intèrprets en una comunitat com la nostra de recepció de turistes i de visitants d'altres països, sense esmentar el fenomen de la immigració, que fa que tants estrangeres arriben al nostre territori.

B) Els denominats equips tècnics mereixen una atenció especial, atesa la importància de les funció que la Llei els encomana. Per a atendre correctament el servei estimem necessari atendre els paràmetres següents:

- Personal. Seria òptim, tal com es fa en ciutats com ara Madrid i Barcelona, que hi haguera un equip complet per fiscal, i com a complet cal entendre el que està format, si més no, per les figures professionals del psicòleg, del treballador social i de l'educador, a més d'un professional que actue específicament com a mediador. El sistema actual de personal de reforç, sense estabilitat de nombre i contractació per informes amb una quantitat màxima mensual, es demostra notòriament insuficient per a pal·liar este problema.
- El personal ha de ser estable perquè és una figura de referència en la intervenció amb el menor i també a causa de la seua disponibilitat per a totes les tasques, incloses les guàrdies de cap de setmana.
- Mediació: conciliació/reparació. La manca de personal denunciada ha portat a prioritzar intervencions centrades en els casos més greus, que estan associades a reincidència, violència/intimidació, alarma social, mesures cautelars, etc., i s'han deixat en un segon pla, fins a la prescripció, algunes que es podrien haver abordat des de les funcions de mediació entre el menor infractor i la víctima, que el text legal encomana als equips (article 19 de la Llei orgànica 5/2000). A més, en el cas de dur-se a terme el procés mediador, la falta d'assegurança d'accidents / responsabilitat civil que cobrira els menors en la realització de les tasques limita les possibilitats d'acord.

D'altra banda, el mètode i les tècniques de la mediació requereixen una formació específica.

- Formació contínua. No tan sols en el cas de la mediació, sinó també per a dur a terme qualsevol activitat d'assessorament als jutges i als fiscals de menors, procés de formació que avui dia no té lloc.
- Reconeixement i remuneració del servei de guàrdies.
- Personal auxiliar. L'existència d'esta figura permet descarregar de tasques administratives els tècnics i la seua absència implica un augment important del volum de treball.

C) Com a conseqüència de la necessària dotació de mitjans humans i materials en l'Administració de Justícia es produïx un important retard en la tramitació dels procediments judicials de menors. La rapidesa en la tramitació dels casos de menors té una importància fonamental, ja que en cas contrari perillarien els efectes positius que el procediment i la resolució podrien comportar. El transcurs d'un període de temps excessiu des que es comet la infracció fins que s'executa la sentència en virtut d'una sentència ferma produïx un doble perjudici: d'una banda, inseguretats jurídica i ciutadana, i de l'altra, es perjudica la finalitat educativa de la mesura, ja que moltes vegades el menor oblida a causa del pas del temps el delictes que ha comés i a conseqüència del qual se'l crida a complir la sanció, i en molts casos ja es troba completament rehabilitat.

La dotació adequada de mitjans materials i personals dels jutjats i de les fiscalies de menors, deficient en tots els casos i especialment greu a la província d'Alacant, no es pot demorar més temps. No atendre estos objectius implica que tot el sistema en resulte afectat i que repercutisca directament en el treball amb el menor.

7.3. Centres d'internament

A) És indubtable que, a pesar de la *vacatio legis* de la Llei orgànica 5/2000, el nou sistema de justícia juvenil es va implantar amb certa precipitació i amb escassos recursos en totes les comunitats autònomes. El problema més important que planteja l'aplicació de la Llei orgànica, atés l'augment de la franja d'edat i de les noves característiques dels menors infractors, és la creació de centres d'internament. Este ha estat el repte més important al qual s'ha enfrontat. L'atenció a les noves característiques dels interns i a les seues necessitats ha estat objecte d'atenció preferent en una actuació que sempre han limitat les disponibilitats pressupostàries de l'Administració autonòmica.

La Comunitat Valenciana, a partir de les seues necessitats, haurà de disposar de prou centres per tal d'evitar que menors amb arrelament a la seua ciutat hagen d'allunyar-se'n per complir la mesura d'internament. Podem afirmar que l'Administració de la Generalitat Valenciana ha fet importants esforços per a oferir als jutges de menors més centres i més places on es puguem complir les mesures d'internament. Així, s'ha passat de les cent trenta-dos places existents a l'inici d'esta investigació, a les tres-centes places de què disposem en l'actualitat. Ara bé, este esforç de l'Administració ha de continuar, ja que no n'hi ha prou per a absorbir la demanda de places dels jutjats i de les fiscalies de menors de la nostra comunitat. A parer nostre, és inexcusable crear un centre d'internament en règim tancat per a menors de setze a divuit anys a la província de València, amb independència que s'acaben tan prompte com siga possible les obres de condicionament i de rehabilitació del centre Mariano Ribera, que recentment ha passat de ser un centre de protecció a ser un centre d'internament. De la mateixa manera, és necessari habilitar més places a la província d'Alacant, ja que amb data 31 d'octubre de 2004, de les dos-centes setanta-sis places disponibles, cent cinquanta-una les ocupaven menors condemnats pels jutjats d'Alacant, noranta-cinc pels de València i trenta pels de Castelló. Amb esta finalitat és imprescindible acabar dins els terminis previstos les obres d'ampliació del centre Els Reiets en esta província.

Igualment, és necessari crear més centres terapèutics en règim tancat, ja que està comprovat que a l'origen de la delinqüència juvenil hi ha nombrosos trastorns de conducta (consum de drogues i malalties mentals) que requereixen programes de deshabitació del consum d'estupefaents o de tractaments de malalties mentals compatibles amb l'adopció de mesures de custòdia. En este sentit, ens semblen escasses les dotze places de què disposa el centre Pi i Margall per a una comunitat tan poblada com la nostra.

B) Especialització dels professionals en matèria de menors. És necessari determinar quins professionals poden assumir funcions educatives en estos centres i amb quina titulació; al mateix temps, s'ha de reforçar l'estatut jurídic que correspon a estos professionals, perquè qualsevol agressió que reben en l'exercici de la seua labor pugua ser sancionada amb l'eficàcia i el rigor que mereix.

7.4. Medi obert

A) És imprescindible potenciar les mesures de medi obert. Amb esta finalitat s'ha d'instar l'Administració competent a posar a disposició dels jutges de menors els recursos humans i materials necessaris per a possibilitar un major ús d'estes mesures, que els tècnics en la matèria han valorat molt positivament, com ara la mesura de treball en benefici de la comunitat que, tot i els seus efectes reeducadors innegables en la personalitat del menor infractor, s'imposa molt poques vegades perquè no hi ha convenis entre l'Administració i les entitats públiques i privades.

B) La privació de llibertat d'un menor s'ha de decidir sempre com a últim recurs i durant el període mínim necessari, és a dir, ha de ser excepcional. No obstant això, es pot observar amb facilitat que pràcticament no han variat els mitjans econòmics ni els de personal en medi obert durant els últims anys (vegeu pàgines de la 143 a la 160 de l'informe). Els aspectes més destacables que dificulten la intervenció socioeducativa són els següents:

- Pocs educadors. En bastants casos se superen les ràtios màximes aconsellades d'educador/menors.
- El temps excessiu entre la comissió del fet i l'inici de l'execució de la mesura.
- L'escassetat de recursos a la comunitat.
- La manca d'altres professionals que puguen continuar la intervenció.
- La manca de mesures de discriminació positiva que permeten l'accés dels menors/joves als cursos d'orientació professional, PGS, escoles taller.
- La impossibilitat d'intervenció familiar, palesa en algunes localitats en què els equips socials de base són insuficients per a fer front a totes les famílies que necessiten intervenció.

La precarietat dels recursos municipals amb necessitats de formació reclamades i que, amb escassos mitjans i escassa coordinació amb els restants recursos intenten fer front tant a les mesures judicials com a les necessitats de prevenció i de protecció dels menors, implica que el sistema falla des dels seus fonaments, situació que s'ha de corregir en el termini més breu possible.

7.5. Menors sotmesos al sistema de protecció

L'exclusió de l'àmbit d'aplicació de la Llei orgànica 5/2000 dels menors de catorze anys, encara que hagen participat en fets delictuosos, igual que dels menors de divuit anys que sense haver participat en fets delictuosos tenen conductes d'elevat risc social, fa que l'Administració competent els remeta al sistema de protecció que preveu el Codi civil. Ara bé, este sistema no està preparat per a afrontar a les necessitats d'estos menors ni per a tractar els problemes que plantegen, especialment pel que fa a mantenir la

disciplina als centres. Seria convenient regular legalment la possibilitat d'utilitzar mesures de contenció de caràcter no sancionador amb estos menors, encara que això signifiqui una minva de determinats drets, per a poder-los aplicar els programes educatius que es consideren necessaris.

7.6. Control i inspecció de l'Administració autonòmica en l'execució de les mesures i la necessitat de coordinació entre les diferents administracions competents

A) Atesa la possibilitat que estableix la Llei orgànica 5/2000 perquè les comunitats autònomes establisquen convenis o acords de col·laboració amb entitats privades per a executar les mesures, cal recordar que la responsabilitat d'executar les mesures i del seu èxit a fi que es complisquen els objectius de la Llei, correspon a l'Administració de la Generalitat Valenciana en el cas de la nostra comunitat, la qual no ha de desistir de les seues funcions d'inspecció i de control periòdic, d'acord amb el que disposa l'article 25 de la Convenció sobre els drets de l'infant, per garantir d'esta manera els drets fonamentals dels menors.

B) Al llarg de la investigació hem pogut observar molts casos de descoordinació entre les diferents administracions competents en l'àmbit del menor (Conselleria d'Educació, de Benestar Social i Sanitat), cosa que perjudica seriosament els interessos dels menors i el compliment dels objectius de la Llei; per això és imprescindible que s'esmenen estos problemes procurant que totes les conselleries involucrades actuen conjuntament i que arriben a acords que oferisquen i faciliten als menors l'atenció especialitzada que alguns requerixen.

7.7. Reflexió final

La Llei orgànica 5/2000 ha donat lloc a un canvi substancial en l'aplicació del dret penal juvenil. La seua implantació efectiva requerix un ampli desplegament de mitjans humans i materials; tanmateix, la Llei va entrar en vigor a totes les comunitats

autònomes l'any 2001 amb certa precipitació i escassos recursos. Sens dubte era necessari dotar el sistema d'un conjunt de centres d'internament que respectaren els mínims que exigien les recomanacions internacionals, tasca que s'ha dut a terme durant estos últims anys amb un important esforç pressupostari. Amb tot, sens perjuí que encara trobem problemes importants en este àmbit com pot ser la satisfacció del dret del menor a rebre formació per a exercir una professió que el prepare per a una ocupació futura o d'altres que es ressenyen en este treball, és imprescindible reorientar l'atenció cap als problemes estructurals. Estos són:

- La prevenció. Són nombroses les recomanacions internacionals que fan referència a este important apartat. Les Directrius de Riad de les Nacions Unides (AG Res. 45/112, de 14 de desembre de 1990) per a la prevenció de la delinqüència juvenil i les Recomanacions del Comité de Ministres del Consell d'Europa als estats membres: Rec (2000) 20, sobre el paper de la intervenció psicològica precoç en la prevenció de la criminalitat, i Rec (2003) 20, sobre les noves maneres de fer front a la delinqüència juvenil i el paper de la justícia juvenil insistixen en este aspecte.

La falta de coordinació entre els diferents recursos i la insuficiència de mitjans en l'àmbit local per a la prevenció és, lamentablement, la tònica general encara. La necessitat de recursos d'inserció laboral, l'atenció dels serveis d'educació als joves en situació de risc, els recursos d'oci, les unitats de salut mental, l'adaptació de les unitats de conductes addictives a les necessitats dels menors i altres és palés. Promoure els factors de protecció i reduir els de risc és, sens dubte, la millor estratègia possible.

- La necessitat d'una resposta judicial ràpida i efectiva. Les Directrius de Riad insistixen que «tots els casos s'han de tramitar des del començament d'una manera expedita i sense demores innecessàries». Però això no és tan sols una mera recomanació, la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant (BOE 31/12/1990) exigix que la causa «s'ha de dirimir sense demora». Tant en el medi obert com en el medi tancat (com demostra la taula següent), la

presència d'adults a l'inici de la intervenció s'està convertint en un factor quotidià i en augment progressiu i el nombre de menors que ha comés una pluralitat d'infraccions abans de la data del seu primer juí és, dissortadament, també un fet.

ANY 2003	PI GROS	COLÒNIA	MARIANO RIBERA	PI I MARGALL	REIETS	LA VILLA
Major de 18	41	2	39	7	18	34
Menor de 18	72	131	81	23	65	62
TOTAL	113	133	120	30	83	96

Per acabar, hem d'insistir en la necessitat de dotar pressupostàriament les administracions competents en esta matèria perquè puguen superar les mancances de mitjans materials i humans que es detecten, sense oblidar les mesures preventives que han d'adoptar el sistema educatiu i els serveis socials d'atenció primària i de salut mental perquè actuen de manera eficaç respecte dels menors amb fracàs escolar o que tenen problemes de salut mental i, amb la detecció precoç del problema, evitar la possibilitat que estos joves es vegem obligats a passar per la Llei orgànica 5/2000, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

8. RECOMANACIONS

Arran de les seues investigacions i d'acord amb l'article 29 núm. 1 de la Llei 11/1998, de 26 de desembre, el Síndic de Greuges pot formular a les autoritats i als funcionaris de les administracions públiques advertiments, recomanacions, recordatoris dels seus deures i suggeriments perquè s'adopten noves mesures.

El contingut de les recomanacions que es formulen tot seguit es basa necessàriament en les conclusions que s'han exposat en l'apartat anterior, i la seua finalitat és animar des d'esta institució les administracions competents de la nostra comunitat a dur a terme les línies d'actuació que la nova Llei orgànica de responsabilitat penal del menor els exigix, i d'esta manera millorar l'anomenada justícia de menors en el seu àmbit competencial.

Així, doncs, a continuació es formulen diverses recomanacions que s'han de prendre en consideració amb les finalitats que s'han esmentat expressament.

De caràcter general:

PRIMERA. Insistir en la prevenció de la delinqüència juvenil com la millor fórmula per a afrontar el problema, elaborar i millorar els plans generals de prevenció, dotar adequadament els serveis i els programes existents a la comunitat i que es destinen a esta finalitat, i també potenciar els instruments de protecció i reduir els factors de risc, d'acord amb les recomanacions internacionals en esta matèria que s'han exposat en este estudi.

SEGONA. Fomentar l'especialització de tots els professionals que estan implicats en tots els nivells.

Sobre els mitjans materials i humans de l'Administració de Justícia:

A la Conselleria de Justícia i Administracions Públiques

TERCERA. Valorar la càrrega de treball que recau sobre els jutjats de menors i les seccions de menors de les fiscalies de Castelló, València i Alacant i, en conseqüència, ampliar-ne les plantilles amb el personal necessari (gestors, tramitadors i auxiliars), cobrir, si s'escau, com abans millor les vacants que es produïsquen, i també crear les places de metges forenses i d'intèrprets assignats expressament a estos òrgans judicials.

QUARTA. Valorar la càrrega de treball dels equips tècnics que estan adscrits a les seccions de menors de les fiscalies de València, Castelló i, sobretot, Alacant i, en conseqüència, augmentar-ne el nombre, dotar-los del personal administratiu necessari perquè duguen a terme el seu treball correctament i, en concret, per a aconseguir que puguen elaborar els seus informes de caràcter preceptiu en el termini que marca la Llei.

Una vegada que s'hagen dotat suficientment els equips tècnics, és essencial que estos participen de manera activa en els programes de mediació i de reparació que regula l'article 19 de la Llei orgànica 5/2000, i possibilitar d'esta manera que els menors jutjats

a la nostra comunitat tinguen la possibilitat de solucionar els seus conflictes mitjançant este sistema alternatiu que s'està infrautilitzant a causa de la càrrega de treball excessiva que pesa sobre estos equips.

CINQUENA. Valorar la necessitat de mitjans materials en els jutjats i secció de menors de la Fiscalia d'Alacant que s'expressa en este informe, a fi d'esmenar estes deficiències.

Sobre els centres d'internament:

A la Conselleria de Benestar Social

SISENA. Crear un centre d'internament en règim tancat per a menors de setze a divuit anys a la província de València i finalitzar com més prompte millor les obres d'ampliació del centre Els Reiets, a Alacant, per a superar el dèficit de places existents en esta província i per a possibilitar que els menors d'Alacant que es troben lluny de la seua àrea habitual de residència puguen complir la mesura en el lloc més pròxim a esta. I l'adaptació i rehabilitació del centre Mariano Ribera, tant per a evitar els inconvenients i les molèsties als usuaris del centre com per a millorar-ne el funcionament.

SETENA. Valorar la necessitat de crear centres d'internament terapèutic en règim tancat per a fer compatible l'execució de programes de deshabituació del consum d'estupefaents amb l'adopció de mesures de custòdia.

Al llarg de la tramitació d'este informe hem assistit a la inauguració del centre Pi i Margall, que va ser capdavanter a tot Espanya i que ha suscitat l'interés de la resta de comunitats per imitar-ne model. Ara bé, una vegada reconegut este èxit, no podem deixar de recomanar que s'obriguen més centres d'internament terapèutic o que es creen més places per a atendre els menors de la comunitat que necessiten utilitzar l'esmentat recurs, ja que ha quedat acreditat que en són cada volta més, atés que a l'origen de la delinqüència juvenil hi ha nombrosos trastorns de conducta que requerixen programes de deshabituació compatibles amb l'adopció de mesures de contenció. Per això es

considera que són poques les dotze places que oferix a hores d'ara el centre Pi i Margall per a una comunitat tan poblada com la nostra.

VUITENA. En la construcció dels centres d'internament s'han de tenir en compte les regles de la 31 a la 37 aprovades per la Resolució 45/113, de 14 de desembre de 1990, de l'Assemblea General de les Nacions Unides, i la Regla 27 de les Regles mínimes per a l'Administració de justícia de menors, aprovades per la Resolució 400/33, de l'Assemblea General de les Nacions Unides, que recomanen una estructura arquitectònica d'acord amb la destinació i la finalitat d'estos centres per evitar que tinguin unes dimensions molt grans i allunyar-se així de l'estètica penitenciària, que se situen en zones urbanes per facilitar la integració dels menors i que preferentment disposen d'habitacions individuals, llevat que l'interés del menor aconselle compartir una habitació amb un altre menor.

NOVENA. Desplegar una activitat de control i d'inspecció adequada i eficaç respecte del funcionament dels centres d'internament per al compliment de les mesures, quan la gestió dels centres siga indirecta.

A la Conselleria de Benestar Social, Cultura, Educació i Esports i Economia, Hisenda i Ocupació.

DESENA. Insistir en l'accessibilitat dels menors de setze anys a programes d'inserció laboral, tant dins com fora dels centres, mitjançant fórmules com els programes de garantia social, tallers de formació i inserció laboral, escoles taller o similars a fi de fer efectiu el dret dels menors/joves a rebre una formació per a exercir una professió que els prepare amb vista a una ocupació futura.

Sobre els programes de medi obert de mesures judicials:

A la Conselleria de Benestar Social

ONZENA. Incrementar els recursos econòmics i personals per als programes de medi obert que els últims anys no han variat a penes, ja que són molt nombroses les mesures d'esta índole que imposen els jutges de menors i atés que les ràtios d'educador per nombre de menors atesos són totalment inadequades.

DOTZENA. Valorar la necessitat de crear serveis i programes adequats al seguiment dels menors/joves afectats una vegada han complit la mesura per evitar que, en els casos que ho necessiten, es trenquen els seus processos de socialització i d'integració en la societat per falta dels suports adients.

TRETZENA. Potenciar la coordinació amb les conselleries restants a fi de facilitar l'accés dels menors/joves afectats als recursos existents en la comunitat i per detectar-ne les necessitats, en particular amb les conselleries de Sanitat, de Cultura, Educació i Esport, i d'Economia, Hisenda i Ocupació.

CATORZENA. Impulsar l'elaboració i l'aprovació d'un marc normatiu que regule amb precisió els supòsits en què els educadors que treballen en el sistema de protecció, aplicant programes educatius a menors conflictius, puguem utilitzar mesures de contenció de caràcter no sancionador.

A la Conselleria de Sanitat

QUINZENA. Estudiar les necessitats dels menors/joves afectats per a dotar adequadament les unitats de conductes addictives i les unitats de salut mental infantil dels recursos necessaris per a la seua correcta atenció.

A les conselleries de Sanitat, d'Educació, i de Benestar Social

SETZENA. Fomentar una coordinació més gran entre els serveis socials d'atenció primària amb els serveis educatius i de salut mental perquè actuen de manera més eficaç, a fi de detectar com més prompte millor els menors que presenten problemes de fracàs escolar o de salut mental, és a dir, en situació de risc. I amb un diagnòstic precoç evitar la possibilitat que a estos menors/joves se'ls haja d'aplicar la Llei orgànica 5/2000, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

9. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

CUELLO CONTRERAS, J. i MARTÍNEZ-PEREDA SOTO, L. (1997): «La (in)determinación de la mayoría de edad penal en el nuevo Código penal de 1995: una ambigüedad insoportable», en *La Ley*, marginal D-332.

CUELLO CONTRERAS, J. (2000): *El nuevo Derecho penal de menores*, Madrid: Civitas.

GARCÍA PÉREZ, O. (1999): «Los actuales principios rectores del Derecho penal juvenil: un análisis crítico», en *Revista de Derecho penal i criminología*, núm. 3.

GIMÉNEZ-SALINAS I COLOMER, E. (2000): *Justicia de menores, una justicia menor: comentarios a la Ley reguladora de la Responsabilidad penal de los menores*, Madrid: Consell General del Poder Judicial.

GONZÁLEZ ZORRILLA, C. (1983): «Minoría de edad, imputabilidad y responsabilidad», en *Documentación jurídica, Monográfico dedicado a la propuesta de anteproyecto de Código penal*, vol. 1, núm. del 37 al 40, Madrid.

HIGUERA QUIMERA, J. F. (2003): *Derecho penal juvenil*, Barcelona: Bosch.

ORNOSA FERNÁNDEZ, M. R. (2001): *La responsabilidad penal de los menores: aspectos sustantivos y processales*, Madrid: Bosch.

ORNOSA FERNÁNDEZ, (2003): *Comentarios a la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menors*, 2a ed., Madrid: Bosch.

SÁNCHEZ-GARCÍA DE PAZ, M. I. (1998): *Minoría de edad i Derecho penal juvenil*, Granada: Comares.

SILVIA SÁNCHEZ, J. M. (1997): «El régimen de la minoría de edad penal (artículo 19)», en *El nuevo Código penal: cinco cuestiones fundamentales*, Barcelona: Bosch.

SIMONS VALLEJO, R. (2002): «Consideraciones en torno a la naturaleza y fundamento de la responsabilidad penal de los menores», en *Actualidad penal*, núm. 18, setmana del 29 d'abril al 5 de maig de 2002.

URBANO CASTRILLO, Eduardo de, (2001): *Comentarios a la Ley Orgànica de responsabilidad penal del menor*. Navarra: Aranzadi.